פרשת **שופטים** תשפ"א לפ"ק | גליון תתתי"ב שנה כ"ד

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

גני גרק יצ"ו

היתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו

מלא התפעלות והשתוממות הסתובב הכפרי בעיירה הגדולה, על סקרנותו היה בולט שהוא אינו מן הסביבה ושזה פעם הראשונה שהוא פוסע לו במרכז השוק המרכזי ההומה אנשים, בקושי פילם לו נתיב בין עגלות עמוסות מלאות בסחורה, ומשפשף עיניו בתימהון מול בנינים רבי הקומות.

ולפתע קול זעקה פילחה את חלל השוק, קול תרועה הולך וחזק מאוד, ויחרד כל העם אשר במחנה, ובין רגע נהפך כל השוק כמרקחה, אנשים נשים וטף אצו רצו בבהלה ילדים דוחפין את הזקנים, כי האות ניתנה ששריפה פרצה בעיירה וכולם כאחד רצו לשאוב מים כדי להציל את הרחובות הסמוכות שלא יודבקו מהלהבות המאיימות לשרוף את כל הבא לידו,

אמנם הכפרי הלז אשר לא ידע פשר הזעקה, נעמד בתוך השוק והתחיל להפליא בלבו את קול החזק היוצא ממגדל העיר, ומרגע לרגע עלתה התפעמותו כשראה שהקול מתחזק והולך, עד שא' מבני העיר זעק לעברו "שוטה, האינך מבין שאנחנו בסכנה עצומה?, חיש הבא מים להציל את העיר מן הדליקה.

והנמשל מובן מאליו, בהתקרב ובא יום הדין אשר כל באי עולם יעברו לפניו כבני מרון, ומלך במשפט יעמיד ארץ, ואחד מהסגולות לעורר עצמינו לתשובה, וכן בו בזמן להמתיק הגזר דין, הוא ע"י תקיעת שופר, וכפי שרמז הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ד) ברמז מצות תקיעת שופר, כלומר עורו ישנים משינתכם ונרדמים הקיצו מתרדומתכם, על כן בוודאי החכם שעיניו בראשו יודע את אשר לפניו, ובהשמע קול שופר לבו נתעורר בחרדה גדולה לתשובה ולמעשים טובים, כי מבין ומאזין לקול התקיעה הזועק וצועק שובו בנים, הקיצו משינתכם כי אנו זקוקים לרחמי שמים מרובים !!!!

והימים ימי חודש אלול שבהם תוקעין ומריעין בשופר, והזמן גרמא כאשר עת הזמי"ר הגיע וקול השופר נשמע בתוכינו, אשר מטרתו הוא לעורר את העם מתרדמתו לשמוע קול שופ"ר שפרו מעשיכם, לכן איש הירא ורך הלבב יקח מוסר לעצמו להתעורר ולעורר לבו לתשובה ושיפור המעשים, וידאג שלא קול נגינה וצפצוף יישמע לאזנו, אלא תכלית התקיעה שבא לעורר ישינים ולהקיץ נרדמים לקרוא אל ה' ולשוב אליו בלבב שלם.

הקב"ה יהא בעזרתינו, שנוכל להתעורר מתרדמתינו, בתשובה ותיקון לשפר מעשינו, ובספרן של צדיקים גמורים יכתבינו, ונזכה במהרה לגאולתינו ופדות נפשינו, בשמחת עולם על ראשינו, וקול השופר הגדול ישמע בארצינו, בביאת משיח צדקינו, ומלכינו מרן רבינו שליט"א בראשינו, אביה"ר.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דבש תמרים - לקיטת תמרים ..... ב
קדו"ש י"א"ר ל"ו ..... ג
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ה
לשכת סת"ם ..... ו
חוקים להורותם ..... ז
שעשועי תורה ..... ח
לוח ההילולא ..... ט
דבר בעתו ..... י
נועם שרתי ..... יא
פשולחן מלכים ..... יב

אגרת פרק א'

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לעי"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437
כל הזכויות שמורות ©

לא תקח שוחד מהיצה"ר לקרר אותך מהתלהבות

שופטים ושוטרים תתן לו בכל שעריך וגו'. פירוש, בכל שיעורין בכל שערים שלך תתן לך שופטים ושוטרים; **ולא תקח שוחד מהיצר הרע,** כי לפעמים הנשמה ניגשת לעשות טוב, ואי אפשר לדחותה לגמרי, מה עושה היצה"ר שמתיירא שישב ללמוד בהתמדה וכדומה מצות גדולות [שממחין את] היצה"ר, כמשאחז"ל (קידושין ל:) 'אם אבן הוא נימוח', **לכן מזמין לו איזה מצוה, כדי שעי"ז יקרר את עצמו מההתלהבות ולא יבוא לעשות דבר גדול יותר טוב, כי יסבור שכבר הוא טוב בהמצוה הזאת.**

זרע קודש

שופטים ושוטרים בכל שעריך, עיקר גדול לתשובה

בהתחלת אלול קורין תמיד סדר שופטים ושוטרים תתן לך וכו', שזהו התחלת התשובה ועיקרה, אשר הבעל תשובה מחויב להושיב שופט ושוטר אצל כל שעריו, דהיינו כל החושים אשר המה שערים באדם, שפתחם הבורא ית"ש להשתמש עמהם, כגון: עינים ואזנים וחוטם ופה וראש הגויה, מחויב האדם להושיב הדעת לשופט, אצל כל שער ישפוט בצדק את אשר ישתמש בחושים ואת אשר יניח, ושוטר הוא אשר יעניש את העובר, כמו כן יושיב האדם שוטר את אשר יעניש, היינו אם יזדמן אשר יסתכל בעיניו בדבר האסור, או ידבר בפיו את אשר לא ירצה לה', יקבל על עצמו עונש, הן בממון לצדקה, והן בגוף בסיגוף ותענית וכיוצא (וכמו שנהגו תלמידי הרמ"ק ז"ל) **וזהו עיקר גדול לתשובה.**

בני יששכר

מעלת קדושת קריאת שמע, ביטול רצון העצמי

שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם. וברש"י ז"ל: **"אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד כדאי אתם שיושיע אתכם".** עומק הדברים יבואר במה שיש להתבונן, **אמאי נקראת "קריאת שמע" עול מלכות שמים, הלא היא דבקות ואהבה אל השי"ת ואין לך תענוג גדול מזה,** ולמה אם כן היא נקראת 'עול'. אך התירוץ הוא **שעיקר מצות ק"ש הוא שלא יעשנו בעבור האהבה והתענוג שיש לו, אלא מחמת צווי השי"ת, וזו היא קבלת עול מלכות שמים שמבטל רצונו החשתוקקות שיש לו אל המצוה, מפני רצון השי"ת שעושה זאת רק משום שכך הוא רצון הבורא.** וזאת היא זכות מצות קריאת שמע העומדת להם לישראל בעת מלחמה, כמו שכתב הרבי מלובלין זצללה"ה, "שכשיש לאדם איזה צער רח"ל ובא להתפלל לפני השי"ת ישליך מנגד את הצער שלו ויתפלל רק בעבור כביכול, כאמרם ז"ל בשעה שישראל בצער, שכינה מה לשון אומרת 'קלני מראשי', כי אם הוא מתפלל להשי"ת להסיר צערו כמה מקטרגים עומדים כנגדו, **"אבל אם הוא מתפלל להסיר את צער השכינה המצטערת בצערו אז נסתם פי המקטרגים".** ולכן כשבני ישראל בשעת המלחמה אינם משגיחים על צערם רק על צער השכינה כביכול, ואין המלחמה אלא בעבור כבודו יתברך שמו, הוא הוא מדרגת ישראל בשעת **"קריאת שמע",** שמבטלים רצונם וצרכיהם מפני רצון הבורא, ובודאי **"כדאי אתם שיושיע אתכם".**

שם משמואל

כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כי ה' אלקיך עמך המעלך מארץ מצרים. וברשיז"ל: **"עם רב ממך בעינך הוא רב, אבל בעיני אינו רב".** נראה לבאר כוונתו על פי מה שפירשו בספה"ק מה שנאמר **"עם רב ממ"ך"** הכל הוא ממך, שעל ידי שהאדם חוטא ופוגם ח"ו, מזה נבראים קליפות המתלבשים בגופות של אומות העולם והם באים ונלחמים עמו. והנה עיקר פגם זה בא על ידי העינים, שהרי עינא וליבא הם תרי סרסורי דעבירה, שהעין רואה ועי"ז הלב חומד ומהרהר ר"ל, וכמו שהזהיר הכתוב "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". וזהו שפירש"י: **"בעיניך"** אם אתה הולך אחרי עיניך ומסתכל כאוות נפשך כי מדמה אתה אשר 'עיניך' שלך המה, ותשכח ה' עושיך, אזי אתה גורם ל**"עם רב",** אבל **"בעיני"** אם אתה זוכר תמיד שעיניך אינם שלך אלא עיני ד' המה והוא נתן לך את חוש הראיה, ואינך מעיז לחכעיס את בוראך ולפגום בהם, אז **"אינו רב"** שהרי אז כל הניצוצות שהיו בהם באומות העולם, חוזרים אל הקדושה.

אמרי נועם

תרדוף תמיד אחר שלימות יותר ויותר, למען תחיה

צדק צדק תרדוף למען תחיה. יש לפרש, כי האדם נברא לתקן כל העינינים, אך צריך לראות א"ע כאילו עדיין לא תיקן מכל וכל וצריך לחזר אחר יתר שלימות, שכיון שתיקן את הכל בלי שום חסרון אזי צריך להסתלק מזה העולם, כי מה יש לו עוד לעשות בעוה"ז. וזהו פירוש: **'צדק צדק תרדוף'** אף שאתה צדיק, תהיה רודף ומחזר להיות צדיק יותר, כי אם תעלה בדעתך שאינך צריך עוד לתקן שום דבר אזי מה יש לך לעשות עוד בזה העולם. לכן לא ידמה לך שאתה [כבר] שלם בלי שום חסרון וזהו: **'למען תחיה'**

ליקוטי מהרי"ל

תורה

סגולת עסק התורה שלא יהיה דבר חוצץ בין המח והלב, והלב ינהיג את המעשים כפי הארת המח

שופטים ושוטרים תתן לך וגו'. צדק צדק תרדוף וגו'. **"שופטים ושוטרים תתן לך"** משמע באדם עצמו, שיעשה לו שופט ושוטר, דהיינו במוח ובלב, כי **'המוח'** שופט ומברר בעיני השכל מה ראוי לעשות ומה אינו ראוי לעשות, ו**'הלב'** מוציא את הדברים לפועל ע"י כלי המעשה, כמו השוטר שממונה על קיום פסק דינו של השופט, להכריח את האדם לקיימו. והנה הגה"ק בעל "אבני נזר" מסאכטשוב זי"ע פירש המדרש (דב"ר ד, ב) **"הסייף והספר ירדו כרוכים מן השמים"**, ע"פ דברי הגמרא (ע"ז יז, ב) **"אי סייפא לא ספרא ואי ספרא לא סייפא"**, דהנה, סיוף חותך ומפריד את הראש מן הגוף רומז שאין המוח מאיר אל הלב, ואף שמבין בשכלו שאין ראוי לעשות כן, מ"מ הלב חושק ומתאוה לדברים מכוערים, והוא כעין מידת סיוף שאין לראש חיבור עם הגוף. והסגולה לזה היא עסק התורה, כי התורה פועלת באדם שיהיה הלב נמשך אחר המוח ושיהיה המוח מאיר לתוך הלב. וזהו: **"אי סייפא"** אם נראה באדם שאין הלב מקבל מן המוח, סימן הוא ש**"לא ספרא"** לא למד בתורה, **"ואי ספרא"** מי שעוסק בתורה, **"לא סייפא"** אין בו פירוד המוח מן הגוף, עכדה"ק. וזוהי סמיכות הפסוקים: **"שופטים ושוטרים תתן לך"** שהשוטר יעשה ככל אשר ישפוט השופט, והיינו שהלב יוציא לפועל כל אשר מאיר לו המוח, ולא ישנה את תפקידו, ועיקר העצה לזה הוא: **"צדק צדק תרדוף"** לעסוק בתורה, שעסק התורה הוא הסגולה לזה.

ארץ צבי

תפילה

בחודש אלול הוא עת רצון המסוגל שיתקבלו התפילות, ולהפוך חשוכא לנהורא

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך וגו' מזהיר הכתוב אשר בכל ענין **אפילו שמשע"ר בנפשו שחטא הרבה עכ"ז יכול למנות שופטים בכל שעריו, ולהפוך היצה"ר לטוב, כידוע שזה עיקר התשובה להפוך חשוכא לנהורא. והנה ידוע שבימי אלול הוא ימי 'רצון' ולזה בזמן אלול הוא זמן תשובה ותפלה כי מתעוררים הרצון, דרצונו ית' הוא רק להיטיב לברואיו** וכו'. ובבחי' 'רצון' רואין הטוב שבבריאת העולם, ונמשך טובת הבורא ב"ה על ברואיו.

דברי חיים

אזהרה שלא לפגל עבודת התפילה בדיבורים רעים ח"ו

לא תזבח לה' אלוקיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע וגו'. הן ידוע כי התפלה היא במקום הקרבנות, כמו שנאמר **"ונשלמה פרים שפתינו"**, ואם כן, **כמו שהמום פוסל בקרבן בהמה כמו כן הוא פוסל את התפלה שהיא במקום קרבן.** וזהו הרמז: "לא תזבח לה' אלוקיך שור ושה כל דבר רע" (דבר הייגו דיבור) כלומר, **בשילום פרים שפתינו לא יהיה בו כל דיבור רע.** וזו היא גם כוונת רש"י ז"ל שפירש כאן: **"אזהרה למפגל בקדשים על ידי דיבור רע".**

קרן לדוד

התשובה בחודש אלול הוא הכנה כדי שנוכל להתפלל בימי הרחמים והרצון

פתח הרב בביהכ"נ פסוק ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב וגו'. אשר לכך צריך להיות עיקר כוונתו ומחשבתו התובה קודם בוא יום הדין היינו החודש הזה ימי רצון המה וכו' **אשר בעת עמדו להתפלל צריך האדם לעמוד ביראה ואהבה לפני בוראו** וכו'. כיון שצריך האדם להתפלל ולהתוודות באמת ובתמים קודם התפלה כדי שיוכל לעלות התפלה למעלה למעלה עד עתיק יומין, ועצה היעוצה לכך הוא הוידוי קודם התפלה, **ואז אף שיש מסטינים שיוכלו לעכב התפלה חלילה מלעלות עכ"ז מכח הוידוי הקב"ה חותר חתירה מתחת כסא כבודו ומקבלו, כך כשהאדם מתודה קודם התפלה היא דופק בפתחי חלונות המלך מלכו של עולם הוא חותר חתירה ומקבלו, ומצוה אח"כ שיעלה תפלתו למעלה** וכו'.

וזה הרמז בפרשה זו **'כי תצא למלחמה'** (בתפילת ר"ה ויוה"כ) **'וראית עם רב ממך'** (היינו המקטריגים כו') **'לא תירא מהם כי ה"א עמך המעלך'** וגו' ולא תייאש עצמך מלשוב בתשובה, **'כי אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים' אף שהיית משוקע במ"ט שערי טומאה עכ"ז באת לעילוי מעלה אף עתה אוכל לסייע אותך, רק בהתעוררות שלך מקודם, ולכן א'ני ל'דודי היינו היראה, ו'דודי ל'י היינו האהבה, ר"ת אלול.**

דברי שמואל
להרה"ק הרבי ר' שמעלקא זללה"ה

דבש תמרים

פנינים יקרים, מלאך חפרוה שרים, רבותינו הקדושים עצי התמרים

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך וגו'. כי כלי החושים הם שערים לאדם להכנים הנראה והנשמע ולהוציא קול ודיבור, והנה צרך האדם לשום שוטרים על השערים, ר"ל לדחות מה שאין ראוי להכנים, דלכל נברא עפעפים לעינים ואליה לאוזן ושפתים ושינים חומת הפה, ושופטים היינו אף מה שיכנום ישפוט לברר האוכל מתוך הפסולת, ע"כ נכתב בלשון יחיד, ומסיים ושפטו את העם משפט צדק דמי שהוא בגדר זה יוכל לשפוט צדק כי ראוי להשראת השכינה אשר משפט צדק ארי"א בלעדו, ולכן אמר ושפטו את העם בלשון גנאי לרמז אמרם ז"ל דכשבע"ד עומדין לפניך יהיו בעיניך כרשעים.

(ישמח משה)

☆

לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. ויובן לפי דברי המדרש לא יאמר אדם איני מקיים מצות זקנים הואיל ואינן מן התורה, אמר הקב"ה בני כל מה שגוזרים עליכם תהיו מקיימין, שאף על דבריהם אני מסכים שהרי יעקב בשעה שבירך מנשה ואפרים, עשה הקטן קודם לגדול, וקיים הקב"ה גזרתו, אימתי בקרבנות הנשיאים שהקריב שבט אפרים תחלה, והנה איתא בגמי לענין נר חנוכה המדליק מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו, והיכן צונו, מלא תסור, והפסוק מרמז לדברי המדרש ולזה אמר לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך, מטעם שגם אני מסכים על ידם, וראיה לזה ימין ושמאל, היינו ימין ושמאל של יעקב, שנאמר וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים וגו', והקב"ה הסכים על ידו, שנאמר ביום השביעי נשיא לבני אפרים וביום השמיני נשיא לבני מנשה.

(ייטב לב)

☆

צדק צדק תרדוף למען תחיה וירשת את הארץ וגו'. ונראה בהקדם מה שפיי הרמב"ם אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב, הענין דהמצות נחלקין על שני חלקים האי במצות שבינו לבין קונו כגון ציצית ותפילין, והחלק השני היינו במצות התליות בתועלת בני אדם כגון אזהרה על הגניבה וכו', וכשיעשה אדם מצות המיוחדות לנפשו יקבל שכר עליהם לעוה"ב, וכשיעה מצות התליות בתועלת בני אדם תחשב לו לצדקה מצד המצוה, וימצא טובה בעוה"ז בעבור שנהג הטובה בין בני אדם ע"ש, וזש"ה צדק צדק תרדוף, מצוה שיש בה בי צדקות לחי היינו שעושה רצונו יתב', וצדק שגומל טוב לבריות ואם כה תעשה, למען תחיי ר"ל בעוה"ב שהוא חיי נצחיית, וירשת את הארץ היינו עוה"ז ויהיה טוב וחסד בזה ובבא.

(קדושת יו"ט)

☆

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים

ימין על שמאל במלבושים משפיע על חפץ הלב להטותו לימין

על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. מרגלי בפומא דאבא מרן זצוקללה"ה לומר בכל עת להורות לעם דרכי ה' הדרך אשר ילכו והמעשה אשר יעשו, אשר בכל הענינים צריך להתעורר אברים החיצונים להגביר בכל עת הימין על השמאל, כי ישראל המה מסטרא דימינא, וזהו התעוררת החיצונית, כמו בענין המלבושים שיהי' מימין על שמאל, ע"ד הנאמר לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, **כי אף שידמה לך מאי איכפת לי אם אלך בהמלבושים מימין על שמאל או להיפך, אכן לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך 'ימין ושמאל', כי על ידי זה מה שאתה מגביר ימין על השמאל זהו התעוררת והחפץ לתשוקת הלב, וכמו כן בכל ענינים.**

קדושת יו"ט (פ' תצוה, ד"ה וזה הדבר)

לשנן בעל פה הפסוק תמים תהיה עם ביאור רש"י ז"ל

תמים תהיה עם ה' אלקיך. תמים תהיה עם ה' אלקיך. ברש"י: **"התהלך עמו בתמימות ותצפה לו, ולא תחקור אחר העתידות, אלא גל מה שיבוא עליך קבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו".** כאשר ישב מרן רביה"ק מסאטמאר זי"ע על כסא הרבנות בעיר קראלי יצ"ו, ובחן פעם את תלמידיו בפרשת השבוע של פרשת שופטים, בחן את כל התלמידים דברי רש"י זו, **וצוה להם לומר דברים אלו בעל פה, כדי שיכנסו דברים אלו בלבם.**

מבאר רבותינו (שנה ג' גל' מ"ח)

שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם. וברש"י כתב אפי' אין בכם זכות אלא קריאת שמע כדאי אתם שיושיע אתכם, ויבואר לפי דברי התפארת שלמה כי מחמת גודל היראה של הצדיק יפול פחד ה' על כל הקרוב על כל הקרב הקרב אליו, עכמ"ש וראו כל העמים כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, וכן במרדכי כתיב כי נפל פחד מרדכי עלים, וכענין הזה היה יראת מרע"ה שנאמר ויירא מגשת אליו, פי' שהשיגו מעלת היראה מחמת הגשתם אליו נפל יראת ה' עליהם ע"כ, וזהו הביאור אפי' אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד כדאי אתם שיושיע אתכם דהנה מבואר בשו"ע שציך לקרות קריאת שמע באימה ביראה ברתת וזיע, ובכן באם יקראו ישראל קריאת שמע כראוי באימה וביראה, אזי ישפיעו יראת ה' על סביבותיהם ואף האויבים הבאים עליהם למלחמה יתלבשו ביראת ה' ולא ילחמו עמהם.

(ברך משה)

☆

שופטים ושוטרים תתן לך וכו' צדק צדק תרדוף, וצ"ב כפל הלשון, ואפשר לומר בביאור הענין בהקדם מה שכתב בספה"ק תפארת שלמה (פרשת בשלח) על הפסוק ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני ישראל לאמר פקוד יפקוד אלוקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה אתכם, והקשה אהדדי על מה דכתיב בספר יהושע (כ"ד ל"ב) ואת עצמות יוסף אשר העלו בנ"י ממצרים קברו בשכם דמזה נראה שבנ"י העלו את עצמות יוסף ולא משה, ועוד תמהו הראשונים למה לא ציוה יוסף את בניו שישאוהו ליקבר באי"י מיד כמו שציוה יעקב, וכתב שם דכוונת יוסף היתה לתועלת בנ"י שע"י כח קדושת עצמותיו של יוסף הצדיק שנשארו עמהם במצרים הנה זה שזכו בנ"י לגאולה, כי זה בחינת יוסף שנקרא גואל ובזכות עצמותיו נגאלו, וכתב שם כי כן הוא גדול כח קדושת הבלא דגרמי של הצדיק שאף לאחר פטירתם הם משפיעים כל טוב לבנ"י, ולכך כתיב ויקח משה את עצמות יוסף עמו, כי משה רבינו ע"ה היה יודע את כל אשר נעשה בשביל העצמות האלה שגרם להם הגאולה כמ"ש כי השבע השביע את בנ"י לשון שביעה להשפיעם כל טוב, לכן לקחם עמו בכל המסעות של בנ"י, ומה שנאמר בספר יהושע ואת עצמות יוסף אשר העלו בנ"י, הכי פירושו שעצמות יוסף הם העלו את בנ"י ממצרים כי בזכותם נגאלו עכ"ד. ועפ"י הדברים האלה יש להבין דברי חכמים וחידותם (סנהדרין ל"ב:) ת"ר צדק צדק תרדוף הלך אחר בי"ד יפה, אחר רבי אליעזר ללוד, אחר רבי יוחנן בן זכאי לברור חיל, וכו' ולדרכינו הכוונה דהנה בוודאי בחיים חיותם של כל הני תנאים היי זכיי גדולה לכל בר ישראל לילך לאורם וליהנות מאור תורתם, אך כוונת הברייתא הוא אח"ר רבי אליעזר ללוי"ד, ואח"ר רבי יהושע לפקיעי"ן וכו', דהיינו שאף אחרי הסתלקותם של התנאים לחיי העולם הבא הוא ענין גדול ללכת לעירם ומקום מנוחת עצמותיהם הקדושים, וזי"ש צדי"ק צדי"ק תרדוף כדרשת חזי"ל הלך אחר בי"ד יפה אחר רבי אליעזר ללוד דהיינו לרדוף אחרי הצדיק הן בחיים חיותם והן לאחר הסתלקותם, וזהו למען תחיי וירשת את הארץ דהיינו כמו שנשפע עי"י עצמות יוסף שבזכותו נגאלו ממצרים ובזכותו גם נשפע שפע ברכה, להחיות את ישראל להשפיע שפע רב מכל טוב, וכן להושיבן על אדמתן שנזכה על ידם לגאולה שלימה, והבן.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ק עצי התמרים

ועינינו לא ראו גם כן מעיקר הוידוי כאשר עיני העדה עושין עצמם כאינם רואים

וענו ואמרו ידינו לא שבכו את הדם הזה ועינינו לא ראו. הרה"ג רבי ברוך קאפלאן ז"ל (מנהל בית יעקב דאמעריקע) ביחד עם הרה"ג רבי יעקב קאמענעצקי ז"ל ר"מ דישיבה תורה ודעת באו לבקר את רבינו, ובתוה"ד שאל רבינו: היתכן שהרבנים ד"אגודת ישראל ד'אמעריקע" הכריזו שכל אחד מחוייב לעלות לדור בארץ ישראל, מאין לכם פסק הלכה זו. וענה הרה"ג רבי יעקב ז"ל שהוא לא נתן חתימתו על פסק זה, אבל מנהיגי האגודה הם הכריזו פסק זה. ואמר להם רבינו דמצינו בפרשת עגלה ערופה, **וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו**, דלכאורה צ"ב דהרי הא ד'עינינו לא ראו' אינו בכלל הווידוי, וא"כ מה זה שייכי להווידוי של 'ידינו לא שפכו את הדם הזה'. אמנם נראה דזה ג"כ בכלל הווידוי, דהכוונה דועינינו, היינו "עיני העדה" המנהיגים עשו עצמם כאלו אינם רואים מהנעשה תחת ידיהם, ומה נעשה עם חתימת שמם, ועל זה בוודאי צריכין להתוודות. ורבינו נתן לו אז במתנה ספרו 'ויואל משה' שיצא לאור עולם, ולאחר זמן כששוב באו לבית רבינו, שאל לו רבינו מה הוא אומר להדברים הנתבאר בספרו ויואל משה, ענה רבי יעקב ז"ל הנה זאת אוכל להגיד לרבינו, דמה שכבודו כתב בהקדמה "**ואם יעלה בידי שאוכה להוציא מהמבוכה בדעה הרעה כזאת אף אחד מישראל הכל כדאי**", גם אני קצת בכלל זה.

זכר צדיק לברכה (ח"א אות ר"ט)

ולא תקח שוחד כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים (פז יט). יש לעיין במומרו ויסלף דברי צדיקים, הלא כיון שלוקח שוחד שוב אינו צדיק, שהרי עבר על איסור תורה דקבלת שוחד.

אלא הכוונה הוא שלא יאבו הדיינים ביחד עם אדם אחר שלוקח שוחד, כי אז אפילו הדיינים הם צדיקים גמורים, מכל מקום יסולף דעת תורה שלהם, כיון שהם יושבים אחו ביחד, וכעובדא ידענא מאבר מירע אל הגה"ל מבריסק ז"ל, דכאשר בחו אלין מגשי המגודה בעת שהתכוננו ליכנס בהממשלה, וטענתם בפיהם כי הוא דבר נאות להיות להם אחד מאלהם בהממשלה, השיב להם הגה"ל מבריסק ז"ל, אמת שהוא דבר נאות להיות שם אחד מאלנו, אבל אם יהיה שם, כבר לא יהיה מאלנו.

[**ואמר** רגיה"ק בלשונו הטהור: אמת עם אין זייער וויכטיג אז עם זאל דאמרט זיין אן אונזעריגער, אבער אז ער איז דאמרט אין ער שוין ניט קיין אונזעריגער. וסיים רבינו דבריו: דאס איינגיין זיין מיט זיי וועט נאך נרעסען שאדן תורהן, רחמנא ליצלן].

וזהו המשך כוונת הכתוב, ולא תקח שוחד כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים, היינו כי הצדיקים לא יאבו עם אדם אחר שלקח שוחד, כי אעפ שיובחר אתו ביחד יגרוס להם שיסולף דעת תורה שלהם.

מוצש"ק שופטים תש"ט מאנטיסעלא יצ"ו

סיפר הרה"ח ר' דוד הויער ע"ה בשנת תש"ט פרשת שופטים הזמין הרב הוירש ז"ל, שהיה ממעריצי רבינו, את רבינו לבא ולשבות אצלו לשבת קודש בביתו בעיר מאנטיסעלא, ואני הייתי במחנה סמוך לו (ראזענ'ס), ואתנו היה הגה"צ אב"ד שארמאש זצ"ל, ובמוש"ק עברנו לשלש סעודות של רבינו.

אחר הבדלה יצא רבינו לחוץ לשאוף אויר צח, והיה שם על שבת קודש שד"ר מתלמידי הגרי"ז מבריסק זצ"ל, והיה אז המדובר בעולם אם יכנס האגודה לתוך הממשלה, או לא, ורבינו שאל את האורח השד"ר, מסתמא בא ראש האגודה להרב מבריסק לבקש המלצה ליכנס להממשלה, מה השיב לו הרב מבריסק?

סיפר השד"ר, אכן לפני שבועיים בא משלחת אנשים החרב מבריסק לשכנע אותו שיסכים שאגודה יכנס להממשלה, ואמרו לו שנחוץ מאד שיהיה שם 'אונזעריגער', שעל ידי שיהיה 'אונזעריגער' בתוך הממשלה יוכלו לפעול הרבה לטובת בני ישראל בכל העולם, השיב הגרי"ז, אמת, נחוץ מאד שיהיה שם 'אונזעריגער' אבער אז ער איז דארט אינעווייניג איז ער שוין ניט קיין אונזעריגער'.

כשמוע רבינו דבריו אלו צהלו פניו, (ואף באישון לילה הכרתי שממש פניו מאירים, שמיום הקמת המדינה היו פניו נבוכים, שבור ורצוץ, ומעט שעלה שמייכל על שפתיו בימים ההם), ונהנה מאד מאימרא זו. וחזר על זה ואמר, 'אז ער איז דארט אינעווייניג איז ער שוין נישט קיין אינזעריגער'.

והמשיך ואמר שעכשיו מבין תמיה שהיה קשה לו מעולם, דפרשתן כתיב על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת, ודרשו על זה בגמרא (מכות ה:) שאם הזום עד אחד נסתר כל העדות כולו, אף מאה עדים. ולכאורה, למה לא מצינו דין זג אף בבית דין, שאם אחד מן הדיינים אינו כשורה יבוטל כל הבית דין, ומאי שנא כח הבית דין מכח העדות.

אמנם עכשיו עלה בדעתי, שבאמת הדבר מבואר בהתורה הקדושה בפרשתן, דכתיב כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים, ולכאורה אם מקבל שוחד כבר אינו צדיק, אלא הכוונה שהאחד המקבל שוחד הוא יסלף דברי שאר הדיינים שהם באמת צדיקים. וזה הוא כוונת הבריסקער רב, שאם יושבים בבית דין עם רשעים אי אפשר להיות צדיק. והוסיף רבינו, עם וועט ברענגען אזא חורבן – רחמנא ליצלן.

והמשיך רבינו ואמר, אמרו חז"ל (חולין סה.) לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו. ומזה ראו הוכחה שהזרזיר הוא עוף טמא, ולכאורה הלא חכמינו ז"ל ראו הכל ברוח קדשם, ולמה הוצרכו לסימן זה. אמנם תורה לא בשמים הוא, וכדי ללמד אותנו לימוד זה, שאם הלך הזרזיר אצל העורב זהו סימן שהוא בעצמו מין טמא, וסיים דבריו בקול חוצב, זהו סימן שמצא מין את מינו, וכל שכן כשהוא בעצמו מין, 'וועז ער אליין איז א מין'.

וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה"א בו (יז ח). פירש"י מלמד שבית המקדש גבוה מכל המקומות. ומקשה הממש סופר ז"ל בתורת משה בפרשתן, להרי מחוש מעיד למינו כן.

[והוא ז"ל ביאר, כי העולם עגול כעין כדור, והרים והגבעות שעליו המה בולטים כמו בליטות בתמרוק, והלא בתמת בדבר עגול לא שייך לומר גבוה יותר, שהרי אין לו מקום התחלה, ואם תתפוס אומו על לד התחר יהיה דבר ההוא גבוה. אבל לפי קבלתנו שמקום בית המקדש שמשם השותת העולם (יומא נד:) והוא הנקודה התחתונה (רש"י שם ד"ה מן הצדין נברא), מאד שייך לומר שהוא גבוה יותר מכל המקומות, ולכן נקרא בית המקדש בשם הר הבית, שהוא הגבוה מכל ההרים, וכמו שכתב הרמב"ם (בית הבחירה פ"ו ה"ג) שהוא הגבוה שבכל ההרים, ולכן נקרא בשם הר הבית, ולכן אין לומר שהוא גבוה מכל המקומות, כי אם שהוא הגבוה מכל ההרים, ולכן נקרא בשם הר הבית].

ולכן ההר העומד שם עליה הוא הגבוה מכולם, לכך נאמר וקמת ועלת].

ויש לומר על פי מה דמצינו (גיטין נז.) למרן ישראל נקרא מרן הצדי (דניאל יא מא), מה נדי זה אין עורו מחזיק את בשרו, אף מרן ישראל בזמן שיושבין עליה רוחמא ובזמן שאין יושבין עליה גמדא. ואם כן יתכן כי בעת שהיה המקדש על תילה בגויה, והיו ישראל שרוין על אדמתן, אז היה בחמת גבוה מכל המקומות, ממנו עכשיו שאין ישראל שרוין על אדמתן, נתכווץ הארץ, ושוב אינו גבוה מכל המקומות.

זכרון למשה (תולדות מהרון החתם"ס זצ"ל) **אות כב בהג"ה**

וזה לשונו שם: בהיות פה הרב הגאון הצדיק וכו' מו"ה יואל ט"ב שליט"א (האבד"ק סאטמאר יצ"ו) לפני איזה שבועות (שב"ק פ' בהר) ודרש בביהכנ"ס הגדולה, הזכיר ג"כ ממרן החתם סופר זצ"ל איזה דברים, ובתוכם מה שהקשה בהא דארז"ל וקמות ועלית וכו'.

אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם אל ירך לבבכם אל תיראו וגו' מפניהם (כ ג). פירש"י אין אלו אמיכם וכו', אלא על אויביכם אתם הולכים, לפיכך התחזקו למלחמה. יש להבין דהלא הכא הולך הכהן לחזק את העם שלא ירך לבבם מחזק המלחמה, והא בדברים אלו הרי הפחידם, שהרי הודיעם שהם אויביהם.

ונראה לפרש כי באמת היו גם דברים אלו דברי התחזקות, דהנה דרכן של צדיקים וישראל הכשרים שאינם נחפזים וממהרים לצאת אל המלחמה, כי הם דואגים תמיד אם מעשיהם מרוצים לפני אדון כן, ואם הוא באמת לרצון לפני הש"ת לצאת למלחמה, ואף כשכבר יוצאים למלחמה עדיין אינם בטוחים בעצמן, כי בכל עת ובכל זמן הם שוקלים בפלס מאזנים אם מעשה המלחמה אשר הם מתכוננים עכשיו לעשות, הוא גם כן לרצון לפני הש"ת או לא, על כן אי אפשר להם ללחום בחגירות הנשק כל כך, ובכן קרובים הם להנצח על פי הטבע מאשר לנצח.

לזה הודיעם הכהן המשיח מרחם, כי עליהם לדעת בודאי דזה המלחמה הוא לרצון לפני ה', שהרי אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם שהם אויבי ה', ואתה לומם כנגדם בעיני הדת, ואז אל ירך לבבכם, ובזה חזק את לבבם והפיח בהם מוחק ואגירות הנשק להיותם מוכנים ומזומנים ללחום מלחמת ה' בניד רמה.

שיח זקנים ח"ו עמוד רלו

וכתב שם בזה"ל: סיפר לי הרה"ח ר' בערל ווייס (נ"י) ז"ל, ששמע מהרה"ק מסאטמאר זצ"ל ביום ו' אלול יומא דהילולא של זקינו הרה"ק הייטב לב זצ"ל וכו'. ועי' בדברי יואל לחנוכה ח"ב אות קיח.

ועתה ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה (כא ז). ומקשין בגמרא (סוטה מה:) וכי על לבנו עלתה שזקני בית דין שופכי דמים הם, אלא לא נפ לידינו וכו' והנחנוהו בלא לוייה. ולכאורה הא מה שלא היו מלוים לותו הוא רק בשב ואל תעשה, ולמה יחשב זה כשפיכת דמים שהוא בקום ועשה. ממנ ידוע (שם מו:) כי סגולת מצוה לוייה הוא שלא יהיה ניזוק המלך על אם הדרך, ומצת דכשלא היו מלוים את המלך, לא עשו די הצורך שיהיה לו שמירה על הדרך, שלא יבואו שודדים להזיקו בקום ועשה, על כן נחשב זה גם כן כשפיכת דמים בקום ועשה.

ס"ג ויגש תשט"ו

ועתה ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו, כפר לעמך ישראל וגו' (כא ז-ח). יש לעיין, דכיון שלא ראו בעיניהם כל הענין, למה צריכים הם לכפרה. אך הכוונה הוא, כי הבית דין צריכים לרחות ולדעת כל מה שמתרחש בין בני ישראל, ולכן אף לא ראו בעיניהם כל הענין, אין זה ממלא טבע, דלדעה זה גופא קושית הוא, למה לא ראו מה שמתרחש בעירם, ועל כן המה משמים זה וצריכים כפרה.

ל"ג בעומר תרצ"ט בעיר קראלי יצ"ו

רבינו אמר דברים אלו כלפי מה ששמע כי בעיר קראלי הלכה ילדה אחת בתו של אחד מחסידי רבינו זצ"ל, ללמוד ב'בית יעקב' שהשתייך לאגודת ישראל, וכיון שהיה לה כשרונות מבורכות, נתמנה להיות 'פרעזידענט מיניסטער' של הבית חינוך, וכששמע זאת רבינו שלח לקרוא את אביה, והוכיחו על פניו עבור שהרשה לבתו ללכת ללמוד בבית חינוך כזה, ועוד נעשתה שם ממנהיגיה. והלה ניסה להתנצל שבתו הלכה שמה בלי ידיעתו, וכשנתודע לו מזה כבר איחרה השעה למנוע אותה ממנה. על זה השיב לו רבינו בפירוש הנ"ל, וסיים דבריו: וכמו כן אב צריך לדעת ולראות כל מה שהילד שלו עושה, ולא מהני לומר שלא ידע, כי זה גופא קשיא הוא, למה באמת לא ידע מזה, למה באמת לא ראה כל זה. וע"ע בחידשים אות יז באריכות.

ויתן לך את ברכת אברה"ם

ברגשי ידידות ובאותות הערכה, נשגר בזה כוס של ברכה, אל מע"כ ידידינו וידיד מוסדותינו, הרבני היקר והנעלה, מופלג בכל מידה ומעלה, אהוב לשמים ולאנשים, עומד תמיד לימין הנהלת מוסדותינו הקדושים, מרבה צדקה וחסד לכל דורשים ומבקשים, מריחוק מקום מצודתו פרוסה עלינו, מגדיל עשות בהתמסרותו העצומה למען כל קדשינו

הרבני החשוב הנעלה והנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר אברהם יהושע הכהן גלאנץ הי"ו

מנכבדי ועסקני קהילתינו הק' בקרית יואל יע"א

לרגל שמחת הולדת בנו למזל טוב

והברכה אחת היא לעטרת זקנים בני בנים

אביו הרב ר' ישכר דוב הכהן גלאנץ שליט"א

מבארדיוב

חותנו הרב ר' שמואל הכהן פריעדמאן שליט"א

משב"ק כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

וצרופה ברכתינו המרובה, בהודאה וחיבה, שיזכה לרב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך בברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכהת אסירי התודה והברכה
ידידיו מוקיריו השמחים אתו בשמחה

יחזקאל ראטטער

בשם הנהלת מוסדות סאטמאר בני ברק יצ"ו

ולא תקח שוחד

דיין אחד בק"ק לבוב, ריננו אחריו שאינו מונע עצמו מלקחת שוחד, פעם אחת בעת שהתפלל בבית הכנסת וקרא קריאת שמע עם הציבור, ראה רב העיר הגה"ק בעל הישועות יעקב זצ"ל איך שאותו דיין מאריך יותר מדי בתיבת "אחד", לאחר התפילה פנה אליו הישועות יעקב בשאלה: הגידו נא לי מדוע הארכתם כל כך ב"אחד" לא מצא הדיין כל מענה ... אמר לו הישועות יעקב אני אומר לכם פשר הדבר: הנה חז"ל אמרו "כל דיין שדן דין אמת לאמיתו נעשה שותף להקב"ה במעשי בראשית", א"כ נמצא דיין שאינו לוקח שוחד לא נקרא כביכול הקב"ה אצלו "אחד", אחר שדיין זה נעשה לו שותף, אבל דיין הלוקח שוחד, אם כן לא נעשה שותף להקב"ה והרי הקב"ה "אחד" ואין שני לו... **(שפתי חכמים)**

והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו

בעת החתונה של הרה"ק ר' יצחק מבאיאן זי"ע בן הרה"ק מסאדיגורא זי"ע שנערכה בעיר חאטין שברוסיא והשתתפו בה רבבות אלפי ישראל, ומכיון שכבר עברו קרוב לשלושים שנה שהאחים הק' לבית רוזין לא נכנסו לרוסיא, מאחר שאביהם הרה"ק מרוזין זי"ע הוכרח לברוח משם בשנת תקצ"ט, והחתונה התקיימה בשנת תרכ"ז, ונאסר עליהם עפ"י החוק להכנס לרוסיא, ואעפ"כ הגיעו כל החמש אחים הק' זי"ע, והנה למחרתו של החתונה הוכרח הרה"ק מסאדיגורא לברוח בחשאי, כי נודע דבר היותו ברוסיא, והלשינו עליו כי הוא עבר על פקודת המלך והוא נמצא בגבולם, ונשלח טעלעגראם אל המפקד של הגבול בעיר נאוויסלאוויץ, לסגור ולשמור היטב על הגבול, לא ליתן לו לצאת אלא למסור אותו בידם, ומאידך גיסא נעשה השתדלות גדולה לראות את הרבי כבר מהצד השני של הגבול, ונשלחו שליחים גדולים להמפקד ונשאו חן בעיניו, ונתפתה לקבל מהם הון כסף שלא יגלה מהטעלעגראם עד שיעבור הרה"ק את הגבול, ושזה יהיה התירוץ שלא עיכב אותו כי לא נודע לו מכל זה רק אחרי ככלות הכל כשכבר עבר את הגבול, ואכן כן היה, וכשהגיע הרה"ק מסאדיגורא להגבול לעבור בו, באותה שעה עמדו שם המפקד ואשתו להסתכל, והמפקד הראה לאשתו "הנה זה הרבי" וכשאשתו ראתה צורתו הטהורה אמרה לבעלה בוודאי היה הכל כדאי לעשות בשביל רבי כזה, אבל אני מתפלא מאוד על דבר אחד, איך יתכן שרבי כזה יסע אף פסיעה אחת בלי בייבעל (ספר) כי לא ראתה שום ספר ביד הרה"ק, והשיב לה בעלה: אני אסביר לך סיבת הדבר, רבי גדול כזה אינו צריך לבייבעל, כי בעצמו הוא בייבעל, והגבאי המקורב ר' משה דוד גוטמאן ע"ה ששמע את כל השיחה והבין שפתם מסר את הדו-שיח להרה"ק זי"ע, והשיב לו הרה"ק: הרי צדקו דבריו של המפקד, והדבר נרמז בתורה אצל הציווי למלך ישראל שיכתוב לו ספר תורה, כתוב בקרא "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו" ולכאורה קשה שמתחיל בלשון נקבה והית"ה עמו ומסיים בלשון זכר וקרא ב"ו, אלא הכוונה היא והיתה עמו, המלך צריך להיות מקושר תמיד עם התורה, וההתקשרות תהיה כ"כ חזקה עד שיגרום הדבר שוקרא ב"ו כל ימי חייו, שב"ו בעצמו יקרא את התורה, כלומר שהוא בעצמו יתהפך להיות ספר תורה. **(נר ישראל)**

כי ימצא חלל

בתקופת מלחמת העולם הראשונה שבעוה"ר נהרגו אז הרבה מאחב"י אמר פעם הרה"ק רבי משה יהודה ליב מחעלים זי"ע (נכד המגיד הק' מטריסק זי"ע) הנה מצאנו בסוף פרשת שופטים שהכתוב מדבר מעניני מלחמה כדכתיב כי תצא למלחמה על אויביך וראית סוס ורכב וגו' ואחר כך בתחילת פרשת כי תצא שוב מדבר הכתוב בענין מלחמה כדכתיב כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלקיך בידך וגו', ובאמצע הפרשיות הפסיק הכתוב לדבר בפרשת עגלה ערופה ללמדך חשיבותו של נפש אחת מישראל שאפילו בזמן כזה שמלחמה שורר בעולם ואנשים נהרגים לרוב בלי הרף, עם כל זאת חשובה עד מאוד כל נפש ונפש מישראל. **(ילקוט מאורי אור)**

לשון חכמים

לשון חכמים צדק וטיישרים, ברדך צחות ומליצה נאמרים

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך וגו' ושפטו את העם משפט צדק. מיד לאחר שהרב הגה"ק בעל ערוגת הבושם זצ"ל הגיע להומנא, התחיל לחזק עניני הדת שבעיר, והציע אז לקבל חסיד מפורסם לשו"ב, **הערוגת הבושם אמר אז בדרך צחות:** שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך וגו' ושפטו את העם משפט צדק, הכוונה כאשר בא איש נכרי מעיר שאינו מכיר את אנשי המקום, ואינו יודע מהותם של אנשי העיר, אם רואה את הרב והשו"ב שהם יראים ושלימים, מזה דן שמסתמא כל בני המקום הם גם כן יראים ושלימים, וכן בדין, כי גופא בתר רישא גרירי, על כן נחוץ מאוד לבני העיר שיהיו על הרב והשו"ב שיהיו אנשי שם, וזה שאמר הכתוב שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך, אז על ידי זה ושפטו את העם משפט צדק. **תולדות ערוגת הבושם**

שיר וקו"ל תודה

מריחוק מקום וקירוב לבבינו, ברכת מזל טוב תטופנה שפתותינו, קדם ידידינו וידיד כל, על כל מכיריו נערץ ומהולל, ושמוא"ל בקוראי שמו, טעמו ונימוקו עמו, הכה"ן הגדול מאחיו, יראת ה' חופף על פניו, דולה ומשקה מתורת רבותינו לאחרים, שבחו בפי ישרים, לשונו עט סופר במלאכתו, כה"ן שיפה דעתו, ידיו רב לו בתורה ובחסידות, איש האשכולות, לו יאתה לו התודה והברכה על עזרתו הנכונה, תמיד בכל עת ועונה, למען גליונינו המפורסם ברננה, ובמיוחד במדור "משולחן מלכים" להרוות צמאון עדת מי מנה

האי ניהו האי גברא רבא ויקירא, נודע לעוז ולתפארה,
זכה לקירבה וזיבה יתירה אצל מרן רביה"ק בעל ברך משה זי"ע
ולהבוזל"ו אצל מרן רבינו הגה"ק שליט"א

הרה"ג רבי

שמואל הכהן פרידמאן שליט"א

וזבר מערכת "קול התאוזדותינו"

לרגל שמחת הולדת נכדתו בסימן טוב ובמזל טוב

אצל חתנו כבנו ידידינו החשוב האי גברא יקירא, עסקן נמרץ ברוח מסורה

מוה"ר אברהם יהושע הכהן גלאנץ הי"ו

ותהי נא ברכותינו עטרת לראשך, שמשמחה זו יושפע תמיד שמחות באהליך, ואך טוב וחסד ירדפוך, לאורך כל ימי חייך, ותזכה להמשיך בפעולותיך, ותמיד נספר תהילתיך, וראה בנים לבניך, עוסקים בתורה ובמצות כאוות נפשיך, ותמשיך בהרמת גליונינו, שופרה של קהילתינו, ויהי נועם ה' עלינו, ומעשה ידינו כוננה עלינו, עדי נזכה לביאת משיח צדקינו, ומלכינו מרן רבינו הגה"ק שליט"א בראשינו, במהרה בימינו, אמן.

הזותמים למען שמו באהבה ובהודאה

מערכת "קול התאוזדותינו"
במהרה"ק

מערכת "קול התאוזדותינו"
במהרה"ב

סימן טוב ומזל טוב

כי השוחד יעוור עיני חכמים. וצ"ב מהו המידה כנגד מידה בכך שהדיין נעשה עיור ואינו רואה, אמנם יבואר עפ"י החידה שאומרים העולם, שיש דבר אחד בעולם שכל אדם רואה אותה בכל עת מימי חייו, והמלך אינו רואה את הדבר הזה כי אם לפרקים, אבל השי"ת אינו רואה את הדבר הזה לעולם, והפי' הוא כך, היינו שאיש המוני רואה איש כמוהו בכל יום ויום, אבל המלך אינו רואה דוגמתו מלך כמוהו כי אם לפרקים אבל לא בכל עת, אבל השי"ת שאין דוגמתו בעליונים ובתחתונים כלל, ע"כ אינו רואה דוגמתו לעולם, ובזה יובן הנ"ל, דאיתא כל דיין שדן דין אמת לאמיתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, ונמצא שאם אינו מקבל שוחד ודן דין אמת לאמיתו הוא דוגמת הקב"ה כביכול, ומשום זה הקב"ה ג"כ רואה כביכול דוגמתו היינו את הדיין הלז, אבל אם הוא מקבל שוחד ומטה הדין אינו כלל דוגמת הקב"ה, ועושה עין של מעלה כאינו רואה מה שב"ו רואה וכנ"ל, על כן מעניש אותו הקב"ה מידה כנגד מידה שיעוור את עיניו והוא ג"כ לא יראה דוגמתו בעולם כלל.

(בשם הרה"ק רבי ר' מרדכי דוב מהארנאסטייפל זי"ע)

☆

והיה כשבתו על כסא ממלכתו וגו' והיתה עמו וגו' למען ילמד ליראה את ד' אלקיך וגו' לבלתי רום לבבו מאחיו וגו' למען יאריך ימים על ממלכתו וגו' לבאר המשך הכ' י"ל עפ"מ שהבאתי בספרי ילקוט האורים בשם ס' צנצנת מנחם על מאמרז"ל אוי לה לרבנות שמקברת את בעלי' וכ' הטעם עפי"ד החגיגה דלצורבא מרבנן דמעביר במילי' ומוחל על כבודו מוסיפין על שנותיו ואי' בגמ' מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול וזה שהרבנות מקברת בעלי' כיון דלדידי' אי אפשר להוסיף על שנותיו כיון דאינו יכול לעבור במילי' ולמחול על כבודו עיי"ש, והנה נ"ל לומר ולחלק דזהו באמת דוקא באותן מלכים שמזדמן להם ענינים כאלה שצריכין לעבור על מידותיהם ואינם יכולים מכח שאינם רשאים למחול על כבודם לאלה אין יכולים להוסיף על השנים כנ"ל, אולם לאותם שאין להם הזדמנות שיהיו מוכרחים למחול על כבודם הלא אלו יכולים להיות ענוים באמת ולהיות בלבם בבחינה זו שיעברו על מידותיהם בכח וברצון ורחמנא לבא בעי ואין הקב"ה מקפח שכרם באמת לאלו מוסיפין על שנותיהם, ואי' בגמרא (ברכות ו.) כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין, וא"כ מלך שהוא ירא שמים באמת בודאי דבריו נשמעים וממילא לא יזדמן לו בשום פעם שיהי' צריך לעבור על מידותיו, שהרי כל מה שיצוה ישמעו לו וא"כ גם מלך כזה יכול להיות עניו בלבו ולעבור על מידותיו בבחינה זו ויכולים להוסיף על שנותיו, וזהו מדויק בפי' הכתובים, והיתה עמו וגו' למען ילמד ליראה את ה' וממילא יהי' דבריו נשמעין, וא"כ יכול להיות לבלתי רום לבבו מאחיו שיהי' יכול להיות עניו ולא יזיק לו מה שהוא עניו כי בין כך דבריו נשמעין, ובזה יזכה למען יאריך ימים על ממלכתו שלא יהי' בכלל אותן שהרבנות מקברת אותן רק אדרבה שיאריך ימים ויוסיפו לו שנות חיים.

(טללי אורות)

דורש טוב

וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד. [בדין זקן ממרא, דהיינו חכם יחיד שעוקר פסק הסנהדרין]. פירש רש"י מכאן **'שממתינים לו עד הרגל וממיתין אותו ברגל'** [כדי שיראו כל העם] עכ"ד. כתב הרא"ם (רבינו אליהו מזרחי, מפרש רש"י) דהקשו המפרשים אמאי שינה רש"י הפי' הכא ופירש ד'כל ישראל ישמעו' היינו שממתינין עד הרגל. **ומאי שנא מ'בן סורר ומורה' דהתם ג"כ כתיב "וכל ישראל ישמעו ויראו" ופי' רש"י שם דהיינו 'שצריך הכרזה בב"ד פלוני נסקל על שהיה בן סורר'.**

וי"ל דהיינו טעמא, דלפי סברת רש"י והרמב"ם **דמלאכת חול המועד דאורייתא. וא"כ ודאי יש איסור לדון בו דיני נפשות.** אלא עיקר ההיתר לזה בחול המועד הוא משום **דאתי האי עשה ודחי לא תעשה דמלאכת חוה"מ.**

אמנם נראה מהגמרא בכתובות (דף מ') **דהכלל ד'עשה דוחה לא תעשה'**, היינו דוקא במצות עשה כזה 'שאי אפשר שיפקע חיובה', היינו שאין מציאות שיתבטל החיוב באיזה אופן. **אבל מצות עשה כזה שאפשר שיפטר מחיובו באיזה דרך, הוי "עשה גרועה", ומצות עשה כזה אינו דוחה לא תעשה שבתורה.**

והנה בסנהדרין (פרק הנחנקין דף פ"ח) איתא, דבן סורר ומורה שרצו אביו ואמו למחול לו, מוחלין לו **אין מעניישין אותו.** אבל זקן ממרא **אין כח ביד בית דין למחול לו**, [והטעם שהחמירו בזה הוא 'שלא ירבו מחלוקות בישראל' פירש"י דהיינו שגדרו גדר בזה שלא יהיה דבר קל אצל דעת יחיד בבי"ד, לחלוק על דעת הרבים. (סנהדרין פ"ז:)].

והשתא ניחא, דגבי בן סורר ומורה שאם רצו אביו ואמו למחול, מוחלין לו. ונפטרים אז הבי"ד מהחיוב של המצות עשה להמית את הבן סורר ומורה, **וא"כ הרי עשה גרועה היא. ולכן לא דחי 'לאו דמלאכת חול המועד** (לשי' רש"י והרמב"ם כנ"ל). **ולכן אי אפשר לרש"י לפרש דהיינו שממתינין בו עד הרגל להמיתו,** והוצרך רש"י לפרש ד'כל ישראל ישמעו ויראו' היינו **דצריך הכרזה בבי"ד, אבל הכא גבי זקן ממרא דאין הבי"ד יכולין למחול לו, ע"כ המ"ע דדין הזקן ממרא דוחה הל"ת דמלאכת חוה"מ, ולכן פירש רש"י 'וכל העם ישמעו ויראו' כפי הפשטות - דהיינו שימיתוהו בעת התאספם יחד כולם כאחד בעלות כל ישראל לרגל.**

בנין אריא"ל

קהל
יטב לב
ד'סאטמאר
עיה"ק
ירושלים
תובב"א
קהל יטב לב דסאטמאר
ומוסדותיה
בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
עיה"ק ירושלים תובב"א
מזלא טבא וגדיא יא"ה
באותות כבוד והערכה, הננו משגרים כוס של ברכה, לכבוד ידידינו החשוב, אהוב וחביב, נחמד למטה ולמעלה, פאר המעלה, מפורסם במעשי הצדקה וחסד, ותיק וחסיד אשר עם קונו מתחסד, עוטה כשלמה אורה, עומד לימין קהילתינו ומוסדותינו המפוארה, ומסר עצמו למעננו בעוז ובגבורה, ממקורבי ונאמני כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א מנורה הטהורה, שמו הטוב נודע לשם ולתפארה, ה"ה
ה"ה הרבני המפואר
מוה"ר
אברהם יהושע הכהן גלאנץ
הי"ו
לרגל השמחה השורה בביתו
בהולדת בנו למזל טוב
יברכך ה' מציון וראה בטוב ירושלים כל ימי חייך, ומשמחה זו יושפע לך שמחות לרוב, עדי נזכה לביאת גואלינו, ומלבינו בראשינו, אמן
המברכים בהוקרה והערכה
הנהלת וועד הקהילה
פעיה"ק ירושלים תובב"א
ישראל מרדכי פעלבערבוים – ישכר בצלאל יאקאב
נתן בנימין ראטה – יהושע קליין

תקעו בחוד"ש שופר, מאימתי תוקעין?

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

הנה מאחר שאנו עושים לעולם ראש חודש אלול שני ימים, ויום ראשון הוי מחשבון דחודש אב שהוא לעולם חודש מלא, ראוי לבאר באיזה משני ימים הללו מתחילים לתקוע, וה'רמ"א' באו"ח סי' תקפ"א (סעיף א) כתבו סתם, וז"ל "מראש חודש ואילך מתחילין לתקוע אחר התפילה שחרית", וה'משנה ברורה' כותב ע"ז (סק"ג): יש מתחילין מיום ראשון דר"ח ויש מתחילין מיום שני דר"ח, עיי"ש.

ונבאר קצת בטעמא דב' מנהגים הנ"ל, ונחזי אנן - כבר כתבנו בשבוע העבר דמקור לתקוע בשופר מבואר ב'פרקי דרבי אליעזר' דביום שהעבירו שופר במדבר, להודיע שמרע"ה עלה להר לקבל לוחות שניות, ושהה שם ארבעים יום עד שירד ביוה"כ להודיע שנתכפר להם עון העגל, בע"כ אותו היום שעלה, א' דראש חודש אלול הי', דאל"כ מכיון דחודש אלול הוא לעולם חסר, א"כ לא תמצא ארבעים יום עד יוה"כ מבלעדי יום א' דר"ח, וכן מפורש ב'דעת זקנים מבעלי התוספות' עה"פ (דברים י, י) ואנכי עמדתי בהר ארבעים יום וארבעים לילה: "לקבל לוחות אחרונות ולהרבות בתחנונים לפני הקב"ה שימחול העון לגמרי", וישמע אלי גם בפעם ההוא "ומחל לגמרי, וביום הכיפורים הי' שאמר סלחתי כדבריך", בכ"ח באב אמר לו השם ית' פסל לך, ועלה בכ"ט ואמר להם לישראל למחר ביום שלושים באב יהיה ר"ח אלול, שיתחילו תקעו שופר, כדי שלא תטעו בירידתו כמו שטעיתם בראשונה, **וזכר לדבר אנו תוקעין ביום ר"ח אלול שהוא יום שלושים באב שלעולם אנו עושין ר"ח שני ימים ויום ראשון הוי מחשבון דאב שהוא מלא**, ושהה שם ארבעים יום שנאמר ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים ושלמו ביום הכפורים, כיצד יום אחד מאב וכ"ט מאלול הרי שלושים, ועשרה מתשרי הרי מ' והוא יום הכפורים ואמר לו באותו יום סלחתי כדבריך ולמחר ירד, עיי"ש.

ומדי דברו בו ראוי לציין מה שמביא שם ה'דעת זקנים' טעם ורמז נכון על מה שאנו קורין בתורה בכל יום ב' וה' בשבוע, ונעתיק לשונו: "ושבעה עשר בתמוז של אותה שנה בחמישי בשבת היה שהרי לעולם פסח וי"ז בתמוז באין ביום אחד, ובפרק רבי עקיבא מסיק דפסח שבו יצאו ישראל ממצרים חמישי בשבת היה, וא"כ נמצא שלוחות הראשונות באו בה' בשבת בשבעה עשר בתמוז, א"כ ר"ה ג"כ בשבת היה לסימן א"ת ב"ש ג"ר, וא"כ יום הכפורים בשני היה, והלוחות האחרונות באו יום שני, **ולפי ששתיהן באו חדא ביום שני וחדא ביום חמישי, נהגו לקרות בתורה ביום שני וביום חמישי**, וזהו דרשו ה' בהמצאו ב'ה'מצאו, שהם ימי קריאת התורה עיי"ש.

וכן מבואר ב'מהרי"ל' (הל' ימים נוראים סק"ה): "מנהג הוא בכל תפוצות ישראל לאתחולי בתקיעת שופר משנכנס אלול וכו' בשחרית יום ראשון של ראש חודש, משום דמאותו יום עד יוה"כ מ' יום, כנגד מ' יום ששהה משרע"ה בהר לקבל לוחות אחרונות וירד ביוה"כ להודיע לישראל שנתכפר עון העגל" וכו', עיי"ש.

וכ"כ המהרש"ל ב'חכמת שלמה' מס' שבת (פ"ט ע"א בתוד"ה לסוף) "וקבלה בידינו שעלה בר"ח אלול כדאיתא בפירדר"א, ומצינו לפרש שעלה בראש חדש דהיינו ביום ראשון של ר"ח שהוא ל' באב כי אב מלא, ומשום הכי תוקעין ביום ראשון של ר"ח של אלול אבל אם המנין מתחיל בראשון באלול א"כ לא יגיעו מנין הארבעים כלל ליום הכיפורים" עיי"ש, וכ"כ תלמידו ב'מטה משה' (תשע"ח) עיי"ש, והוסיף שם במטה משה דגם לטעם השני דתוקעין לעורר העם לתשובה נמי בעינן מ' יום, וז"ל: "כי אלו ארבעים יום מיום ראשון דאלול עד יום כיפור הם רצויים לפני המקום וימינו פשוטה לקבל שבים, ובמדרש אני לדודי ודודי לי ראשי תיבות אלול, וסופי תיבות הם ד' יודין שהם ארבעים יום, ואמצע התיבות ידו"ד שהוא עומד מכסא דין ויושב בכסא רחמים", עיי"ש.

וכמנהג הזה נקטו הרבה אחרונים, השל"ה הק' (מס' ר"ה פרק נר מצוה), היעב"ץ בסידורו שער הצאן, ובספרו מור וקציעה (סי' תקפ"א), וכן נהגו בפראנקפורט (יוסף אומץ אות תתק"כ), וכן בהסידור הישן (מובא הרבה במג"א) מעגלי צדק כתב: "והמנהג הנכון להתחיל בתקיעה יום ראשון של ראש חודש אלול בשחרית אחר התפלה", עיי"ש.

וב'אלי' רבה' (סק"ג) כתב בזה"ל: "ומשמע במקום חדש שאין מנהג, טוב להתחיל מיום א' דראש חודש", עיי"ש. ובשו"ת דברי נחמי' בסוף או"ח כתב השלמות לספר שו"ע הרב לאלו סימנים שלא כתב הרב, ואחד מהסימנים הוא סימן תקפ"א, ושם מעתיק דברי הא"ר, והאריך שם לבאר טעמו ונימוקו.

וכן נהגו בכמה מקומות מתלמידי בעש"ט כמו בקארלין (כמובא בילקוט דברי אהרן), אמשינאוו, קרעטשניף (כן מובא ברזא דעובדא), וקאידינאוו, כמבואר במשמרת שלום (או"ח סי' מ"א), ומסיק שם: "ובאמת לא הבנתי מה חסרון יש להתחיל מיום א', כי התקיעה בראש חודש אלול הוא ענין גדול ובקול הזה נתגדל ונתקדש שמו של הקב"ה, וכמו שאמרו רז"ל, מובא בטור, דלמה לא יעשו מספק בשני הימים ענין גדול כזה, ובפרט שרוב הגדולים סוברים כן" עיי"ש.

אולם ה'מגן אברהם' (סי' תקפ"א סק"ב) השיג על הסוברים לתקוע ביום ראשון: דבתוס' במס' בבא קמא (דף פ"ב ע"א ד"ה כדי) שלפי דברי מדרש תנחומא תשא היתה יום עלייתו של משרע"ה להר בא' באלול שהוא ביום שני דר"ח, רק שעברוהו לאלול דהאי שתא ונמצא דארבעים יום כלים ביוה"כ, וא"כ אין לזוז מהמנהג להתחיל ביום שני דר"ח עיי"ש.

וב'מטה משה' (אות תשע"ח) הביא עוד טעם למנהג זה לתקוע מיום שני: דיש סמך לתקוע שופר באלול דכ' תקעו בחודש שופר וגו' דהיינו דיש לתקוע חודש שלם דהיינו ל' יום, דהיינו כ"ח יום דאלול דהא ער"ה אין תוקעין, ובשני ימים של ר"ה ביחד יש חודש שלם, ואם מתחילין לתקוע ביום א' דר"ח איכא ל"א יום, עיי"ש, אולם ב'ישועות יעקב' (תקפ"א סק"א) דחה טעם זה דהא חודש של תורה הוא ל' יום, אבל חודש של תלמוד הוא חסר כ"ט יום, **וא"כ י"ל דחודש של כתובים הוא חסר דהיינו כ"ט יום, וא"כ לא מוכח כלל דצריכין לתקוע ל' יום**, עיי"ש.

ולמעשה כן נהגו ברוב תפוצות ישראל עד היום כמבואר בדרך החיים, ובמטה אפרים (תקפ"א סעי' ז') ועוד, וכן נהגו רבותינו הקדושים, וכן מצינו במנהגים דק"ק וורמיישא, מנהגות וורמייזא, ובס' מקור חיים להחוות יאיר מנהגי אמשטרדם, וכ"ה במנהגי ק"ק מאגנצא, מנהגי ק"ק ווירצבורג, מנהגי ק"ק האג (עיין כ"ז במנהגי וורמייזא ח"א סי' ק"ל).

סדר התקיעות

הנה סדר התקיעות בחודש אלול נתפשט המנהג ברוב קהלות ישראל כפי שהובא ב'מטה אפרים' (תקפ"א ס"ז) "מר"ח אלול ואילך תוקעין בכל יום אחר התפילה תקיעה שברים תרועה תקיעה", עיי"ש.

אולם יש מנהגים שבימי אלול תוקעים בנוסף לסדר תשר"ת, גם בסדר תש"ת וסדר תר"ת, ובפשטות הטעם הוא (וכן ציין שם בדרכי חיים ושלום לטעם זה), כמבואר

בב"ח (סי' תקצ"ב) לבאר דברי הערוך: דכל קל תקיעתא דיחידאי מיבעי להיות עשרה תשר"ת תש"ת תר"ת, וביאר הב"ח: "ונראה דטעמו דכיון דמאחר שתיקן ר' אבהו משום ספק לתקוע תשר"ת ותש"ת ותר"ת א"כ כל יחיד התוקע בצבור אין לו לתקוע אלא בסדר הזה משום דאם יתקע תשר"ת או תש"ת או תר"ת לבד יסברו השומעין שזו היא עיקר התקיעה ויבואו לטעות ומש"ה קאמר דכל קל תקיעתא דיחידאי מיבעי ליה להיות עשרה לא פחות ולפי זה כל תקיעות אף דכל חדש אלול לא יתקעו בפחות אלא כסדר הזה", אולם הב"ח מסיים "ולא נהגו כן", והוא גם נותן סיבה לא לתקוע אותם וז"ל: "ואפשר דלר"ת דתיקן תשר"ת אין לחוש אף אם יתקעו תשר"ת לבד ואנו מנהגינו כר"ת", עיי"ש.

אולם רבותינו הק' זי"ע נהגו כנ"ל לתקוע תשר"ת תש"ת ותר"ת, וכ"כ איתא ב'דרכי חיים ושלום' (אות תר"ץ) שהמנהג הוא לתקוע תשר"ת תש"ת ותר"ת.

תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא

על פסוק (ישעיה נה א) הוי כל צמא לכו למים ואשר אין לו כסף לכו שברו ואכלו. כתבו דורשי רשומות (חסד לאברהם פ' עקב) **ל'מים ו'אשר א'ין ל'ו ראשי תיבות אלול**.

ונראה בהקדם מה שכתב הטור (אורח חיים סימן תקפ"א) תניא בפרקי דרבי אליעזר (פמ"ו) בראש חודש אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה, שאז עלה לקבל לוחות אחרונות, והעבירו שופר במחנה, משה עלה להר שלא יטעו עוד אחר עבודת כוכבים, והקב"ה נתעלה באותו שופר (שעל ידו חזרו בתשובה ונמנעו לחטוא) שנאמר (תהלים מז ו) עלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר, לכן התקינו חז"ל שיהו תוקעין בחודש אלול בכל שנה ושנה, כדי להזהיר את ישראל שיעשו תשובה, שנאמר (עמוס ג ו) אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו.

האמנם מן הראוי כי כל השומע קול השופר בחודש אלול, יתן אל לבו ויתבונן בנפשו מעמדו ומצבו, איך נראה התורה והתפלה ושמירת המצות שלו, ובהתבוננות אמיתי יאחז לו לאדם אימה ופחד, כי עוד מעט והנה יום הדין, ויצטרכו ליתן דין וחשבון על כל דיבור מעשה ומחשבה, הקלות והחמורות. אולם מה שאנו רואים כי הרבה בני אדם לא חלי ולא מרגיש בבא הימים הקדושים, הוא מחמת שמשוקעים בתאות והבלי עולם הזה, ועל ידי זה נעשה מסך המבדיל, ואי אפשר שיכנס קול השופר בפנימיות הלב לעורר לבב האדם לאהבת ה' ועבודתו יתברך.

ועל דרך זה יל"פ הכתוב (תהלים פא ד) תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגינו כי חק לישראל היא משפט לאלהי יעקב, דהנה כתב הלבוש (סימן תקפ"א ס"א) שתוקעין בשופר בחודש אלול, וסמך לדבר תקעו בחוד"ש שופר, משמע שיתקעו חודש שלם, והוא כדי לעורר העם שיעשו תשובה על הראשונות, ויהיו גם חרדים על דבר ה' לעשות להבא להיותם חרדים על דברו, עי"ש. אך תנאי יש בדבר, כי חק לישראל היא, שצריך האדם לעשות חק וגבול לתאותיו, ורק אז יפעול בו קול השופר לעורר לבבו לתשובה.

וזהו ביאור הרמז הוי כל צמא לכו **ל'מים ו'אשר א'ין ל'ו** כסף **ראשי תיבות אלו"ל**, כי מבואר במדרש (ב"ר פ"ב ס"ד) שהתשובה נמשלה למים, שנאמר (איכה ב יט) שפכי כמים לבך. וזהו הוי כל צמא לכו למים, פי' להתעורר לתשובה ולתיקון המעשים, ואשר אין לו כסף, פי' מי שאין לו כיסופין בחודש אלול, ועדיין לא נתעורר לבו לעבודת ה', הסיבה לזה הוא מפני שהוא שקוע בתאות עולם הזה, ולכן לכו שברו ואכלו, פי' שישברו את תאות האכילה, ובזה יוסר מסך המבדיל ויוכלו להתעורר לתשובה.

(לב אהרן פ' ראה)

חוקים להורותם

הלכות דינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים וטעמים שונים

נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

קרבה שנת השבע:

דינים הנוגעים ערב שנת השמיטה

היות שעומדים אנו בפתח שנת השמיטה הבעל"ט, שנה שנתן לנו הקב"ה מצוה זו שעל ידה נתחזק באמונה ובטחון, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין ל"ט ע"א) בטעם מצות שמיטה, אמר הקב"ה ברוך לישראל, זרעו שש והשמיטו שבע, כדי שתדעו שהארץ היא שלי. והאריך בה החינוך (מצוה פד) שהיא מורה על חידוש העולם בבריאת מעשי בראשית, והיא מוסיף בלבינו בטחון בהשי"ת עיי"ש.

וכיון שאינה מצוה תדירית, ורבו בה הדינים וההלכות הנוגעים למעשה בכל בית ובית, ע"כ נתחיל לכתוב בסייעתא דשמיא בגליונות הבאים כללי הלכותי' ופרטותי', ונכתוב ההלכות לפי הזמנים ששייכים ההלכות הנוגעים.

תוספת שביעית בזמן הבית

בזמן שבית המקדש היה קיים היה נוהג דין "תוספות שביעית" שלושים יום קודם ראש השנה, והיה אסור לעבוד עבודת הארץ מר"ח אלול ואילך, ובשדה אילן היה אסור מחג השבועות, ובתבואה היה אסור מפסח.

(גמ' מועד קטן ג' ע"ב, רמב"ם פ"ג ה"ט, ומסקנת הגמ' דנקטי' כר' ישמעאל דהדין של ל' יום קודם החג הוא הלכה למשה מסיני, והאיסור מפסח ושבועות הוא מדרבנן, אבל לר"ע תוספות שביעית היא מה"ת דילפי' מקרא דבחריש ובקציר תשבות דבא לאסור תוספת שביעית).

בזמן הזה

בזמן הזה שבעוונותינו חרב בית מקדשינו אינו נוהג דין תוספת שביעית, ומותר לעבוד כל העבודות בשדה עד ר"ה.

(כדמבואר בגמ' שם דג' דברים הם הלכה למשה מסיני עשר נטיעות, ערבה, וניסוך המים, ומסקנת הגמ' דף ד. דעשר נטיעות (היינו האיסור לנטוע בתוספות שביעית) הוי דומיא דערבה וניסוך המים, דכמו ערבה וניסוך המים הוי רק בזמן שביהמ"ק היה קיים, אף עשר נטיעות הוא רק בזמן שביה"ק קיים).

אמנם גם בזמן הזה גזרו חז"ל ואסרו זריעה ונטיעה לפני שנת השביעית המפורטים לקמן.

נטיעת עצי מאכל

אסור לנטוע עצי מאכל מט"ו באב ואילך, והאיסור היא כשנוטע העצים עם השורש, או כשזורע הגרעינים של עצים אלו, אבל עץ שהיה שתול כבר באדמה או שהיה שתול בעציץ נקוב, וברצונו להעבירו עם כל גוש העפר שסביבו, מותר לשותלו עד ראש השנה

(במתני' שביעית פ"ב משנה ו' איתא דאין נוטעין ערב שביעית פחות מל' יום, ומובא בגמ' ר"ה ר"ה ט' ע"ב, וברמב"ן ועוד פירשו הטעם דאסור משום מראית העין, דהיינו דכיון דלגבי ערלה מונין ג' שנים לאחר הנטיעה, לכן כשיראו שאוכל מפירות האילן שלש שנים אחר שביעית וימנו את שביעית כשנה ראשונה דהרי נטעו סמוך לשביעית, ויאמרו שנטע בשביעית ולא יתלו לומר שנטעו סמוך לשביעית, לכן צריך לנטעו לפני שביעית באופן שיוכל למנות את השנה לפני שביעית לשנה ראשונה לגבי ערלה.

והזמן שצריך לנטעו לפני שביעית בכדי שיחשב עד ר"ה לשנה ראשונה לגבי ערלה, היא מ"ד יום לפני ר"ה כיון דל' יום מזמן שהאילן נקלט בארץ נחשב לשנה שלימה, וי"ד יום בעינן בכדי שהאילן יקלט בארץ, נמצא דאם נטעו לפני ט"ו באב במשך י"ד יום עד א' אלול נקלט האילן בארץ, ומעתה יש ל' יום בכדי שיחשב לשנה שלימה, ובמהר"י קורקוס ביאר דעת הרמב"ם בפ"ג הי"א דהאיסור משום תוספות שביעית שגזרו חכמים בנטיעה.

ובפשטות דברי הראשונים היא מליל ט"ז אב, וכ"כ להדיא בנוב"י מהדו"ת או"ח סי' פ"ד, אולם דעת החזו"א דהאיסור היא מליל י"ז ואילך, דאם נטעו בט"ז הרי זה נחשב ליום דמקצת היום ככולו, ובנוב"י שם הקשה כן ועיי"ש מה שתי'.

נטיעת עצי סרק ושיחים

עצי סרק (אילנות שאינם מגדלות פירות) ושיחים (פרחים, שתילי נוי וכדו') - מותר לנוטעם עד ר"ה, ויש המחמירין שלא לשתלם מ-ט"ו אלול.

(דבאילנות שאינם מגדלות פרי, לא שייך בהם הטעם של איסור ערלה, דלא שייך בהם החשש שימנו ג' שנים דהרי אין בהם פירות, ולכן מעיקר הדין מותר לנוטעם עד סמוך לר"ה, אלא דיש פוסקים הסוברים (אגלי טל והמנחת חינוך ועוד, ועי' בס' תורת הארץ להגר"מ קליערס באריכות) דבשמיטה האדם מצווה על שביתת שדהו, דהיינו שהשדה צריכה לשבות אף בלא עבודת האדם, ולשיטתם אם הוא נוטע מט"ו אלול ואילך נמצא שהקליטה נעשית בשמיטה, אבל יש פוסקים שחולקים וס"ל דאין איסור אלא שאדם בעצמו עובד בקרקע, אך מה שהקרקע קולט בעצמה מה שנטע קודם שמיטה אין נכלל באיסור שביתת הארץ).

זימור עצים ודשא

עצים עשבים ודשא מותר לחותכם כרגיל עד סמוך לר"ה, בין אם חותכם בכדי ליפותם בין אם חותכם בכדי שיגדלו מחדש, ומותר בין באילן סרק ובין באילן מאכל (באופן שמותר לחתוך האילן וליכא משום צוואת ר"י החסיד).

הכנת החצרות לשמיטה

וטוב שכל העבודות שצריכים לעשות בגינות ובחצירות, בדשא ובאילנות, להקדים לפני השמיטה, דבשנת השמיטה יש כמה תנאים בזה, ונפרטם בהמשך אי"ה.

וכמו"כ נכון לטפל בניקיון הגינות והחצירות לפני שנת השמיטה, בכדי להימנע בשנת השמיטה מעשיית עבודות שאין מוכרחות.

לחתוך אילן פירות

ובאילן פירות אם חותך את כל האילן מא' אלול ואילך, אין לחתוך רק עד טפח (10 ס"מ) סמוך לארץ, אבל פחות מטפח סמוך לארץ אסור לחתוך

(כיון דכשחותכם טפח לארץ אז צריך למנות מחדש ג' שנים מעת החיתוך בכדי לאכול הפירות, דנחשב כנטיעה חדשה, ולכן שייך בזה טעם האיסור כמו בנטיעה, דחיישי' שיאמרו שנטעו בשביעית, אלא דבזה א"צ להמתין גם י"ד יום מט"ו אב לקליטה, כיון דכאן האילן נקלט כבר מעת נטיעתו ורק לגבי ערלה מונין שנית).

עניני "פרוזבול" - "כתב שליחות" - "עניני ד' מינים" הנוגעים כבר בשנה זו - אי"ה בגליונות הבאים

מודעה ואזהרה

מטעם הרה"ג הבד"צ לכל מקהלות האשכנזים שליט"א.

כאשר פרסמנו כבר בחדש אלול העבר את חומר האיסור של ירקות ופירות שביעית אשר נזרעו בשמיטה ונעבדה בהם עבודת קרקע בשמיטה, האסורים באכילה בשאר מאכלות אסורות. ובהיות כי עכשיו הגיעה העונה שטבנים לשוק ירושלים ירקות שנזרעו וגדלו בשנת השמיטה באיסור, לזאת הננו מודיעים בזה כי למען תיכון השומ שלא יכשלו אחב"י במאכלות אסורות ח"ו, סדרנו במעט בכל פרורי ע"ק חנויות כשרות דהיינו שכל מוחרי ירקות ופירות הרשומים מטה מבלו על עצמם בפני הבד"צ באיסור חמור ובמנם שלא יכניסו לרשותם בשנת השמיטה שום פירות או ירק רס על פי הוראת הבד"צ ע"י הרב הנאמן שלהם שלא יהיה עליהם חשש איסור שביעית.

וכל מי שחס על נפשו שלא יכשל במאכלות איסור יזהר לקנות ירקות דוקא מאלו הרשומים למטה שיש בידם תעודה מהבד"צ על זה.

תשומ"ל וחלישים אין עליהם רק שביעית ומעשרים אחם כשנת תשמ"ח.

ובכדי שהקהל ידע להזהר יותר סדרנו שלהסוחרים תהיינה תעודות בד"צ באופן שהקונים יוכלו לדעת את המקומות גם על פי התעודות.

ובשכר קיום מצות שביעית ישלח לנו הי"ת את הגא"צ בב"א.

ב ד"צ לכל מקהלות האשכנזים

נאם יצחק נמהר"א ז"ל פרענקל

נאם פנחס נהנר"י ז"ל עפשטין

נאם שמחה בונם וועדנער

בעד"ק פנימה

מאה שערים

מחנה יהודה

מזכרת

שערי חסד

זכרון משה אחות

מודעה מהעדה החרדית למען קדושת שנת השמיטה בשנת תרצ"א לפ"ק

ווער קרן הבנין

בית חינוך לבנות

שע"י מוסדות יטב לב ד'סאטמאר בני ברק

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

וה' ברך את אברה"ם

באותות הוקרה וחיבה, נשגר בזה ברכה מרובה, אל מעלת כבוד ידידינו ומכובדינו האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד תדירא, ידיד נאמן ותומך נלהב לטובת מוסדותינו המעטירה, טוב ומטיב לכל מבקש ברוח נדיבה ובנהורא נפישא, ובמיוחד הוזיל זהב מכיסו להרחבת גבולי הקדושה בתוכני מוסדותינו הקדושה, בבנין בית חינוך לבנות במידה גדושה, שמו הטוב משבחים ומהללים, לתורה ולתעודה מרבה פעלים, איש חמודות רב תבונים, מקבל את כל אדם בסבר פנים, ה"ה

הרבני החשוב והנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר אברהם יהושע הכהן גלאנץ הי"ו

מגדולי עסקני קהילתינו הק' בקרית יואל יע"א

לרגל השמחה שבמעונו, רוממות קל בגרונו, בהולדת בנו בסימן טוב ובמזל טוב

ושגורה ברכותינו, ותערב לפני ה' עתירתינו, שיזכו לראות ולרוות ממנו ומכל יו"ח רב תענוג ונחת, תורה וגדולה במקום אחת, ויוכל להמשיך בפעליו הברוכים בהרחבת גבולי הקדושה, בבריות גופא ונהורא נפישא, ובשכר זאת יברכהו ה' באורך ימים ושנות חיים בטוב ובנעימים, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים, אכי"ר.

כ"ד ידידיו מוקיריו השמחים בשמחתו ומברכים ברגשי הודאה והערכה לעומתו

ווער קרן הבנין

להקמת הבית הגדול לחינוך הבנות

בני ברק יצ"ו

כ"ד ידידיו מוקיריו השמח בשמחתו

מס' מכות - דף ה'

ב' ביאורים נפלאים בטעם הדין ד'אין משלשין במכות'

משלשין בממון ואין משלשין במכות וכו' כל אחד לוקה. הגאון ר' חיים מבריסק ז"ל **היה אומר ההסבר,** כי מלקות הראשונות אינן מכאיבין את האדם כאחרונות, וכל מכה הנוספת יסוריה מרובים ואם ישלשו במכות ירגיש כל אחד רק הצער של י"ג מכות הקודמין היותר קלין, **ממילא אף שיקבל כל אחד שליש של המכות בכל זאת עדיין לא ירגיש כל אחד שליש הכאב של ל"ט מלקות** (כמו שהן יחד) **ולא יתקיים כאשר זמם, כי כל אחד צריך לסבול שליש של הכאב שהרגיש האחד בקבלו כל הל"ט מלקות.**

והגאון מראגאטשוב ז"ל כתב הטעם של אין משלשין, משום שמספר המלקות הוא שיעור עצמי ולא שיעור המצטרף, ואם בממון גם פחות משיעור נקרא ממון אבל במלקות פחות מל"ט לא נקראת מלקות כלל אלא סתם הכאה, לפיכך מוכרח כל אחד לקבל כל הל"ט מלקות **ורק אז נתקיים כאשר זמם על דין "מלקות".**

מס' מכות - דף ז'

ביאור נפלא באמז"ל 'אילו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם'

רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים אילו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם. שמעתי בשם הצדיק הקדוש מוהרמו"מ מרימנוב זלה"ה דהנה **לכאורה יש לדקדק** דלמה אם באו עדים והעידו על אחד שהרג את הנפש חייב מיתה, ולמה לא נאמר שמא כבר עשה תשובה על זאת. וכלל בידינו שאין לך דבר העומד בפני התשובה (זוה"ק לך לך פט:), **ולכן צריך לומר** כיון שהעדים התרו בו ואמרו לו שבודאי יתחייב מיתה והוא לא שמע אליהם ועשה העבירה בחשקות גדול כזה, ולא הטה אזנו להם. אם כן בודאי לא עשה תשובה, ולכן נהרג.

אכן לפי האמת למיחש מיבעי שמא עשה תשובה, ולכן היו שבע חקירות ושבע בדיקות, כדי שבין כך ובין כך היו הסנהדרין משתדלין להכניס בלבו איזה הרהור תשובה, וממילא אם היה מהרהר בתשובה באמת נתבלבלו העדים בעדותן ונתכחשו בחקירות ובדיקות וניצול ממיתה.

וזה היה ענין עבודת הסנהדרין שהיו צדיקים גדולים להכניס בלבו הרהור תשובה כדי שעל ידי זה ינצל, כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו (ע"ז ג.). וזהו שאמרו רבי טרפון ורבי עקיבא: אילו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם, רצ"ל **כי המה היו צדיקים גדולים, והיה בכוחם לתקן נפשות ישראל, והיו משתדלין כל כך עד שיעשה הרוצח תשובה שלימה, וממילא היו מתבלבלין העדים והיה נגמר דינו לזכות, עד כאן תוכן דבריו הקדושים ודפח"ח וש"י.** (הובא בספה"ק "מנחם ציון" ע' ר"ב, אמרי יוסף (ספינקא) מועדים, הקפות ג').

מס' כתובות:

דף כ"ב

כח דיבור פיו של המורה הוראות בישראל

הפה שאסר הוא הפה שהתיר. פי' הוראת איסר והיתר תלוי בפה. הפה הוא שאסר הפה הוא שמתיר. ופי' ב'דברי ישראל' (כללי אורייתא) דהיינו **כמו שאמר אא"ז** (הרה"ק רבי יהזקאל מקוז'מיר) **זצוק"ל למורה הוראה אחד.** הנה מצינו בשלחן ערוך שהמחבר מתיר ובא אחר כך הרמ"א ואומר ויש אוסרין. וכן היא הלכה. נמצא חלילה שהמחבר אכל טריפות חס להזכיר. אלא כשאמר המחבר בפיו הקדוש מותר היה באמת מותר וכשר בלי נדנוד איסור חלילה. ואחר כך כשבא הרמ"א והורה לישראל [תושבי מדינתו] בפיו הקדוש 'יש אוסרין' היא באמת איסור גמור. **וא"כ היא שהכל תלוי באמירת הפה, יש ללמוד מזה איך שצריך המורה הוראה בישראל לשמור פיו בקדושה ובטהרה עד כאן לשונו** ודפח"ח. וזהו שאנו רואין שיש גדול בתורה ובא אחר שאינו כ"כ גדול כמוהו ומכוון הלכה לאמיתו יותר ממנו. והוא מפני שפיו שלו הוא פה טהור ומקודש יותר. והוראת או"ה תלי בקדושת הפה כי הפה הוא שאסר והפה הוא שמתיר כנ"ל ודו"ק.

דף כ"ג

לשרתו ולברך בשם ה', היינו הברכה נמסרה בידם לברך בשם ה'

כשגגה היוצא מפי השליט. הנה בפרשתן (שופטים) **עה"פ ונגשו הכהנים בני לוי כי בם בחר ה' אלקיך לשרתו ולברך בשם ה' ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע. כתב בספה"ק דגל מחנה אפרים וזל"ק: כלל גדול הוא כי ביד הצדיקים העובדים את ה' לברך לכל מי שירצו,** והן להיפוך כמו שמצינו אצל יעקב ועשו וכן בפסוק (איוב כ"ב, כ"ח) ותגזר אומר ויקם וכן מצינו כמה מעשיות בש"ס שעל ידי אמירת הצדיקים שאמרו על אחד דבר טוב ונתקיים וכן להיפוך כמו (מועד קטן י"ח. כתובות כג.) הוי כשגגה היוצא מלפני השליט, וזהו **'ונגשו הכהנים הם העובדים את ה' בני לוי'** שמדבקים עצמם תמיד לה' **'כי בם בחר ה' אלקיך לשרתו ולברך בשם ה'** היינו למי שמברכין מברכין אותו בשם ה' כי השכינה מדברת מגרונם והוא ממש (במדבר ו', כ"ג) כה תברכו את בני ישראל כי (הכ"ה) [הש"י] ממש מברך את המבורך על ידם וגם על פיהם יהיה כל ריב כמו (שם כ"ב, ו') אשר תאור יואר כי הכל בידם כנ"ל ותגזור אומר ויקם והבן: עכל"ק.

ובספה"ק נועם אלימלך פר' ויחי עה"פ יששכר חמור גרם, כתב לפרש דלפעמים צריך הצדיק להסתיר דבריו ולברך ולהתפלל על צרכי ישראל רק ברמז לבד, כדי שלא יבין המקטרג לקטרג, עיי"ש בדה"ק **"שמוכרח להיות רובץ את דבריו בין השפתים. משפתים לשון שפתים, שצריך להסתיר את דבריו בין שפתיו שלא לדברם בפירוש, וחכם בדעת ידבר ויתפלל ותפילתו יעלה לרחמים ולרצון אמן"** עכל"ק

מס' מכות - דף ט'

ריבוי אחר ריבוי - מיעוט אחר מיעוט

אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. בספה"ק דברי ישראל כללי אורייתא, דף ד' ביאר בכמה אנפין ע"ד המוסר : **יש לומר על פי הידוע מזוהר הק', "מאן דרב הוא זעיר, ומאן דזעיר הוא רב".** עי"ש (שלח קסה, א). זה הפירוש אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט, היינו מאן דרב הוא זעיר, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות היינו מאן דזעיר הוא רב.

או יאמר על פי מרז"ל (ילקוט פרשת לך, עו) **"כל המרבה כבוד שמים וממעט כבוד עצמו וכו' כבודו מתרבה, וכל הממעט כבוד שמים ומרבה כבוד עצמו כבודו מתמעט",** עי"ש. זהו הפירוש אין ריבוי אחר ריבוי בכבוד עצמו, אלא למעט שכבודו מתמעט, ואין מיעוט אחר מיעוט בכבוד עצמו, אלא לרבות שכבודו מתרבה, וד"ל.

או יאמר על "מרבה נכסים מרבה דאגה" (אבות פ"ב מ"ז) ואין להעשיר שהכל מעט לו. זה שאמרו אין ריבוי אחר ריבוי בנכסים אלא למעט יותר שמרבה בנכסים ואין להעשיר יותר מעט היא לו, ובהיפך השמח בחלקו ומסתפק במיעוט אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות יותר שמסתפק במיעוט יותר השפע מתרבה לו.

או יאמר על המרבה בתורה. אין ריבוי אחר ריבוי בתורה אלא למעט, יותר שמרבה בתורה יותר חסר לו ומעט היא בעיניו וחושק ללמוד עוד, ויותר ממעט את עצמו ושפל בעיניו, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, יותר שממעט בתורה יותר מתרבה ומתנשא בעצמו ונדמה לו שכבר מלא תורה, כמו שאמרו (ב"מ פה, ב) איסתרא בלגינא קיש קיש קריא, וד"ל. [וביאר שם בעוד אנפין עיי"ש].

חלק מהוצאות הגליון

נתנדב ע"י ידידינו הרבני הנכבד רודצו"ח

מוה"ר **שלו' יצחק ווינבערגער** הי"ו

אב"י בקרית יואל יע"א

לרגל שמחת נישואי בנו ני"ו למזל טוב

יה"ר שיזכה לראות ולרווות מכל יו"ח רב תענוג ונחת דקדושה וכל טוב סלה

ו' אלול

מרן הגה"ק רבי יקותיאל יהודה טייטלבוים זי"ע

בעמח"ס ייטב לב, ייטב פנים, רב טוב, ושו"ת אבני צדק

בשב"ק זו יחול יומא דהילולא קדישא של מרן הייטב לב הגה"ק רבי יקותיאל יהודה טייטלבוים זי"ע, רב כוחו של מרן הייטב לב בהנהגת ישראל הוא מן המפורסמת, אולם לא בין יום ללילה דרך כוכב מיעקב וקם שבט יהוד"ה, כידוע שימש רבינו בכמה קהילות בהונגריא ובגאליציא בטרם בואו לעיר ואם בישראל סיגוט, וכמה הרפתקי דעדו עליו בשאר מקומות ממשלתו עד שבא אל הנחלה ואל המנוחה בעיר מלוכתו, ובכל זאת אף שהדרך ממעטת את השם, נתקיימה בו ברכת ואגדלה שמך במילואו, וברבות הימים יצא לו מוניטין בכל העולם, והיה מפורסם כצדיק וגאון, וממקום משכנו בסיגוט היה אור קדושתו מבהיק הרבה יותר מעבר לתחומי מארמורוש.

אמנם מתאמרא משמי' דצדיקי קמאי זי"ע שעל כן מצאנו הרבה פעמים שצדיקים קדמונים נגזר עליהם כל ימיהם לנדוד ולגלות ממקום למקום מחמת מחלוקת וקטטות אשר נתרבו עליהם וכדומה, היינו בכדי לזכות את ישראל ולקדש את הארץ ויושביה בכל מקום בואם, ולהשריש בהם תורה וטהרה, כמו שמצינו אצל הרבה מגדולי תלמידי הבעש"ט הקדוש זי"ע לדורותיהם, כדוגמת בעל התולדות יעקב יוסף זי"ע, והרה"ק מבארדיטשוב זי"ע, והרה"ק בעל הבני יששכר זי"ע אשר נדדו רבות במשך כל ימי חייהם ע"י גלויות שונות ומשונות, והכל בכדי לשום שארית בארץ ולהחיות עם רב.

ולך נא וראה מה שכתב מרן זי"ע בספרו ברך משה (פר' ויצא אות ד') שצדיקים מקבלין עליהן באהבה את הגלויות והנידודים בעוה"ז, ולכן יעקב אבינו נדד וגלה ממקום למקום במשך ימי חייו, עי"ש בנועם דברות קדשו, ויתירה מזו עיין בספה"ק ייטב לב (פר' מסעי) מה שפירש בכמה אנפין שנגזר על הצדיקים להתגולל ממקום למקום בכדי להפיץ תורת ה', עיי"ש באריכות דבריו הקדושים.

על כן אמרנו להעתיק לתועלת קוראינו הנאמנים פרשת נידודיו הרבים של מרן רביה"ק בעל הייטב לב זי"ע אשר במשך ימי חייו כיהן בחמש עיירות, כאשר בכל מקום בואו גדר גדר ועמד בפרץ, ולחם מלחמת חרמה נגד מהרסי ה' ומחבלים בכרמים, וכתוצאה מזו שטמוהו ורובו עליו בעלי חיצים, וסבל הרבה צרות ממחרפיו ומגדפיו, אבל בכל מקום אשר היה השאיר אחריו רישומא קדישא נצחיית, וכמו שפי' הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע יציאת צדיק מן העיר עושה רושם, דהיינו שנשאר הרושם הקדוש לעולמי עולמים.

ויש לציין שבכל המאמר כשמוזכר השם 'רבינו', הכוונה היא על מרן רבינו הקדוש בעל הייטב לב זי"ע. וזאת למודעי כי דפסנ"ו מועט דפסנ"ו, והרבה יש עוד להאריך בתולדותיו של האי צדיק כתמר מרן הייטב לב זי"ע ובפרט בסדר נדודיו ממקום למקום, הלא הם כתובים באריכות בספר "אוצרות ייטב לב", ושם בפנים ימצא הקורא מקור כל הדברים מפי ספרים וסופרים מוסמכים, וכאן המקום להודות להמו"ל החשובים שיחיו על אשר העניקו לנו בטובת עין להעתיק מהספר החשוב הנ"ל את הדברים המובאים להלן לזכות את הרבים, תשואות חן חן להם.

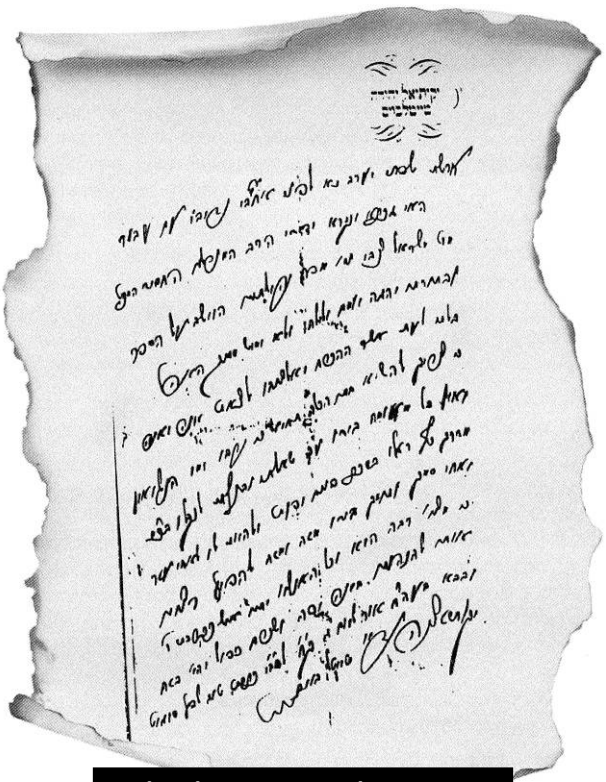
כאמור במאמר זה נשתדל לתאר את סדר השתלשלות הדברים סביבת חמשת ערי כהונת הייטב לב, מתוך כל המקורות שהיו מצויים לידינו, ננסה לצייר תמונה כוללת ממזרח שמשו עד מבואו, מאת שניכרו בו סימני גדלות ונתקבל כרב בעיר סטראפקוב, ומשם לעת תקופת שבתו על מקומו

של הסבא קדישא באוהעל, עד לבריחתו משם עקב הרדיפות משונאי נפשו, נמשיך על תקופת נידודיו והגעתו לעיר לגארליץ שם היתה לו הרוחה, עד לתקופת כהונתו הקצרה בעיר דרוהביטש מקום רבנותו של אביו, וגומר בסדר בואו לעיר הגדולה לאלוקים העיר ואם בישראל סיגוט, שהפכה במשך עשרים וחמש שנות כהונתו למטרופולין של תורה וחסידות.

סטראפקוב

ותהי ראשית מלכותו בעיר סטראפקוב, עיר שהיתה מוחזקת בחסידות לעת תקופת בואו לשם, ובכלל ראשית התארגנות הקהילה דשם היתה תחת השפעת החסידים, כפי הידוע לנו שרבינו היה הראשון שנתקבל לשמש אצלם כאב"ד, ומסתבר שרוח החסידות שרתה שם מאז התפשטותו של החסידות למחוזות הללו, מקומו של העיר תרם הרבה למציאות זו, שכן העיר סטראפקוב נמצאת לצפונו של מחוזת זעמפלין הגובלת עבר תחומו הדרומי של מערב גאליציא שהיתה כידוע מבצר חסידים מובהקת, ומצד שני שוכנת מחוזת זעמפלין על תחומו הצפוני של ארץ הגר, והוא כמאה ק"מ לצפונו של העיר אוהעל, שם האיר אור תורתו וחסידתו של מרן הישמח משה, ובכן ניתן לשער שהשפעת זקינו הישמח משה שהיה כבר מפורסם כצדיק הדור, ורבה היתה השפעתו בכל המחוז כולו מאז בואו לשם בשנת תקס"ט, הוא שקרבה את ביאת נכדו לשם, ואכן מסופר שלקראת התמנותו של רבינו לכהן שם כרב, כתב הישמח משה אגרת לאנשי העיר בו כתוב לאמר "צהלו ורוני יושבת סטראפקוב כי גדול בקרבך קדוש ישראל".

בשנת תקצ"ה כבר שימש שם בכתר הרבנות [כפי שכותב בענין זה נכדו חביבו הגה"ק ר' משה דוד ט"ב אבד"ק לאפיש, שטרח לסדר ספר תשובות זקנו, שו"ת 'אבני צדק' ואף הביאם לדפוס], ולפי כמה מקורות כבר נתקבל למשרה זו משנת תקצ"ג, בהיותו בן עשרים וחמש בלבד.

מכתב המלצה ממרן הייטב לב ז"ל

גם בתקופה זו אחרי עלותו לכהן כרב, הירבה לבקר בהיכלו של הסבא קדישא באוהעל, ואין כל צורך להאריך על טיבן ותכליתן של נסיעות הללו, כידוע שרוב תורתו וחסידתו קיבל מאת זקינו הקדוש הישמח משה, והיה נחשב בעיניו כמורו המובהק, וכבר בהיותו בר עשר שנין שלחו אביו לאוהעל ליצק מים על יד זקינו, וכמים פנים לפנים לא זז מחבבו וכמ"ש בתהלה למשה (דף ה' ע"ב) "וכמעט כל מה שקיבל משה מרבותיו מסרה לנכדו החביב, וכל רז לא אניס ליה", ובכן מטבע הדברים היה רגליו מוליכות אותו לעירו של הסבא קדישא להסתפח בנחלת ד' ולהתחמם מזיו אורו.

*

רבינו אף הכניס עצמו בעובי הקורה לתבוע עלבון זקינו מאת הרדיפות שספג מקהל האשכנזים באוהעל, שכנודע לא ראו בעין יפה התנהגות רבם בגינוני החסידות, ויצוין שבימיו של הישׂ"מ לא היתה ההתנגדות כלפי החסידים גלויה כל כך, ביחס לשנים הבאים בימי כהונתו של הייטב לב ואילך, כפי שיתואר להלן.

כדי להבין מהותם של כת המתנגדים באוהעל, חשוב לציין שתנועת ההתנגדות היתה מחולקת לשני כתות, כת אחד שניתן להגדירם כיראים שדקדקו בקלה וחמורה, רק שלא יכלו לסבול קדושת הנהגת צדיקי דורם, וראו בזה פגיעה בכבוד המסורה האשכנזית, וכת אחד שנטו לחדשות וכפי שכתוב בתהלה למשה [דף ד עמוד ב], שלעת זקנותו של הישׂ"מ "כבר נמצאו שם אנשי קלי הדעת מגולחי זקן, ההולכים לרוח הזמן באין תורה ויראה", וראה עוד באיגרת סופרים (מכתב ז) מהגה"ק בעל כתב סופר, שבשנת תר"ז היו אנשים באוהעל שרצו לעשות החופה בפנים ביהכ"נ כדרכי המתחדשים, שני כתות אלה כרתו ברית יחדיו למטרה מאוחדת להטריד נפש צדיק וסייעתו עדת החסידים בעיר.

שלש כתות אלה משתקפת היטב ע"י שלשת הקהילות שנתהוו באוהעל ופעלו זו ליד זו בעיר אחת עד חורבן הקהילות באירופא, ואלו הם: קהל המקורי שכל ימיה לא הצטרפה בברית האורטודוקסיא והיתה מוגדרת כקהילת שטאטוס-קוא, עליה נמנו אלו שנטו לחדשות, קהל החסידים שפרשו מקהילת האם בשנת תרל"ח, וקהל היראים שלא ראו בעין יפה המתנהגים בחסידות, ובשנת תרמ"ז פרשו גם המה מקהילת האם והצטרפו לברית היראים.

*

בענין זה סיפר רביה"ק בעל הדבר"י זי"ע (כפי שמובא בס' תפארת יואל בשם הרה"צ רבי שמואל בראך שליט"א מנאנאש), שפעם הגיעו קבוצת אנשים מאנשי

ציונו הק' של מרן הישמח משה ז"ל

שלומו של הישמח משה באוהעל, למעונו של הרה"ק ר' מאיר מפרימישלאן, משׁשׂאלם על שלום רבם, סיפרו לו על כל התלאה שהוא סובל מאנשי עירו האשכנזים, פתח ואמר, הדבר מאד יפלא, הלא שמו הוא "תמר", ואמרו [תנחומא במדבר טו] "מה התמרה הזו צלה רחוק וכו'", אף הוא הצדיק מאוהעל זורח מסוף העולם ועד סופו, היתכן שאינו יכול לעקר הרשעים שמסביבו.

אחר הפסק זמן מה סיים דבריו בזה"ל "תאמרו לנכדו [הייטב לב] ער זאל זיך נישט ארום רייסן מיט זיי", כפי הנראה מזה היה רבינו מגין על כבוד תורתו של זקינו, וע"כ אמר להם הרה"ק מפרימישלאן שאין כדאי להתגרות בם.

אוהעל

תקופת המעבר מעת פטירת מרן הישמח משה ועד למינויו של הייטב לב לכהן על מקומו, מתואר היטב בידי בן אותו תקופה הלא הוא הרה"ק ר' מנחם מענדל פאנעט מדעעש זצ"ל בעמח"ס מעגלי צדק, [אשר משנת תקצ"ז ישב באוהעל על שולחן חותנו הנגיד ר' ליבוש קרויס ז"ל שהיה ממקורבי הישמח משה, כידוע גם שררה אהבה עזה בין אביו הגה"ק בעל מראה יחזקאל עם הישמח משה, ומטבע הדברים נתקרב המעגלי צדק לבית מדרשו של הישמח משה ואף נסמך על ידו בסמיכת חכמים] בתוך איגרת ששלח באותה פרק ביום א' פר' כי תבא [י"ב אלול] ליד אחיו הגדול הגה"ק חיים בצלאל

פאנעט, להודיעו מהנעשה והנשמע סביבת פטירת רבם הישמח משה בשנת תר"א (כפי שנעתק בס' תולדות הישמח משה ובס' תהלה למשה).

ביום א' קרח שנת תר"א כחמשה שבועות לפני פטירתו לחיי העולם הבא, נחלה הישמח משה בעיר טשעטשעוויץ והיה מוטל שם כשבועיים על ערש דוי, עד ש"ביום א' [פרשת בלק] ח' תמוז" אחר שהצליחו להקל חליו מעליו, "באו כל בני קהילתנו [אוהעל] לטשעטשיוויץ, ונשאו ארון הקודש על העגלה קאלעס"ס", ושב אל ביתו באוהעל, מכאן ואילך התחיל בהכנה דרבה לקראת פטירתו מן העולם, וגם עמדה לפניו ענין ירושת כסאו באוהעל, לשם כך "קרא לבני קהילתינו לקבל עליהם את נכדו הרב מסטראפקאף, ולא היה במוסכם, וביום שבת קודש כ"ח לחודש תמוז [הוא יום פטירתו מן העולם]... צוה שכל מה שיצטרכו דבר ילכו לבנו הרב מדראביטש..." ובעת המנחה ביום שב"ק, "יצאה נשמתו בטהרה, לא נס ליחו ולא כהתה עינו... ועשו לו הספד, ועם רב היה כאן מהסביבות עד חמשה וששה פרסאות רחוק היו כאן בהלויה, ובאותו יום נתקבל הרב דק' דראביטש, אבל לא היה במוסכם רק בהכרח, ואחר תשעה באב נתקבל במוסכם כולם להרב אב"ד הרב מסטראפקאף"... עד כאן מלשונו של המעגלי צדק.

אגב, מה שהעדיף תחלה נכדו על בנו הרה"ק ר' אלעזר ניסן זצ"ל, שכפי הנראה ממכתבו של המעגלי צדק כבר בא אז הה"ק רא"נ אל המנוחה אחר כל התלאה שעבר עליו בעיר סיגוט [ראה להלן מזה], ובאותו פרק כבר היה מסודר עם הרבנות בעיר דראהביטש, שכן מכנהו "הרב דק' דראביטש", ובכן ראה על נכון להושיב את נכדו באוהעל, שהיה בקי בתהלוכי העיר, מכל השנים שעשה במחיצתו באוהעל.

*

הן לא גילה לנו מי לא הסכים בתחילה להתמנותו של רבינו, וגם מי ערער אח"כ בדבר מינויו של הה"ק מדראהביטש, וקרוב לומר שהן הן האנשים שכבר התנגדו לדרכי הקודש של הישמח משה, וכאמור למעלה סבל הישמח משה מקהל האשכנזים בעיר שלא רצו להשלים עם רבם שהתנהג בחסידות כדרך צדיקי הדור, אך בחיים חיותו לא היתה התנגדותם בצורה גלויה כל כך, ולא היה זה רק לאחר פטירתו שהרימו ראש נגד חסידי העיר.

הסיבה לזה הסביר נכדו מרן רביה"ק בעל הדבר"י זי"ע עפ"י סיפור הבא, שפעם אחד באו אנשי העיר בטענה למה בחר לעצמו דרך חדש ואינו מתנהג כמו מנהג הרבנים מדור דור, השיב להם כי אינו מושכר אצלם בכלל, וטעמו ונימוקו עמו כי מן הדין כופין על הצדקה והוא כופה אותם ע"י שמבקש שכירתו, ובעצם הוא מפזר לעניי העיר הרבה יותר מדמי שכירתו, והוסיף לומר כי מזמן בואו לעיר לא הפילה אשה את פרי בטנה ולא פרצה שריפה בעיר, דברים שהיו שכיחים בעיר עד בואו לשם, ובכן הרי הוא נחשב עכ"פ שומר העיר, ובזה נסתר תרעומתם, ע"כ הסיפור, וסיים ע"ז מרן רבינו, שבגלל הדבר זה "לא היה לו לק"ז היש"מ רדיפות כל כך, אבל תיכף אחר פטירתו התחיל רדיפות קשות על ק"ז הייטב לב.

*

אך מנוסח כתב הרבנות שמסרו אנשי אוהעל לידיו של הייטב לב, מתבהר תמונת הדברים באופן שונה, דהיינו היה זה מרן הישמח משה, שביקש מראשי העיר למנות את בנו הה"ק רבי אלעזר ניסן לכהן תחתיו, רק הרה"ק ר' אלעזר ניסן סירב בדבר והציע שימנו את בנו הייטב לב במקומו, כמפורט שם בזה"ל, **"ותהי נחרצה מאתנו, לתת מקל רועה ביד הרב הגאון המאור הגדול כקש"ת מורינו אלעזר ניסן נ"י והוא ימלא תחת אביו הקדוש זצוק"ל... זה כמה בחיים חיותו הודיענו רבנו הקדוש [הישמח משה] זצוק"ל, אלעזר בני יכהן תחתי... אכן נכזבה תוחלתנו, לא אוכל מלאות משאלותיכם המשרה היקרה עלי, אם יש את נפשכם הנדיבה יקרא שם בני עליהם, הנהו, השבהו לכסא הוראה".**

כאמור לעיל הגיעו בסופו של יום לעמק השווה, וכפי שממשיך המעגלי צדק במכתבו הנ"ל **"ואחר תשעה באב נתקבל במוסכם כולם להרב אב"ד הרב מסטראפקאף"**, דהיינו מרן הייטב לב, ובשבת

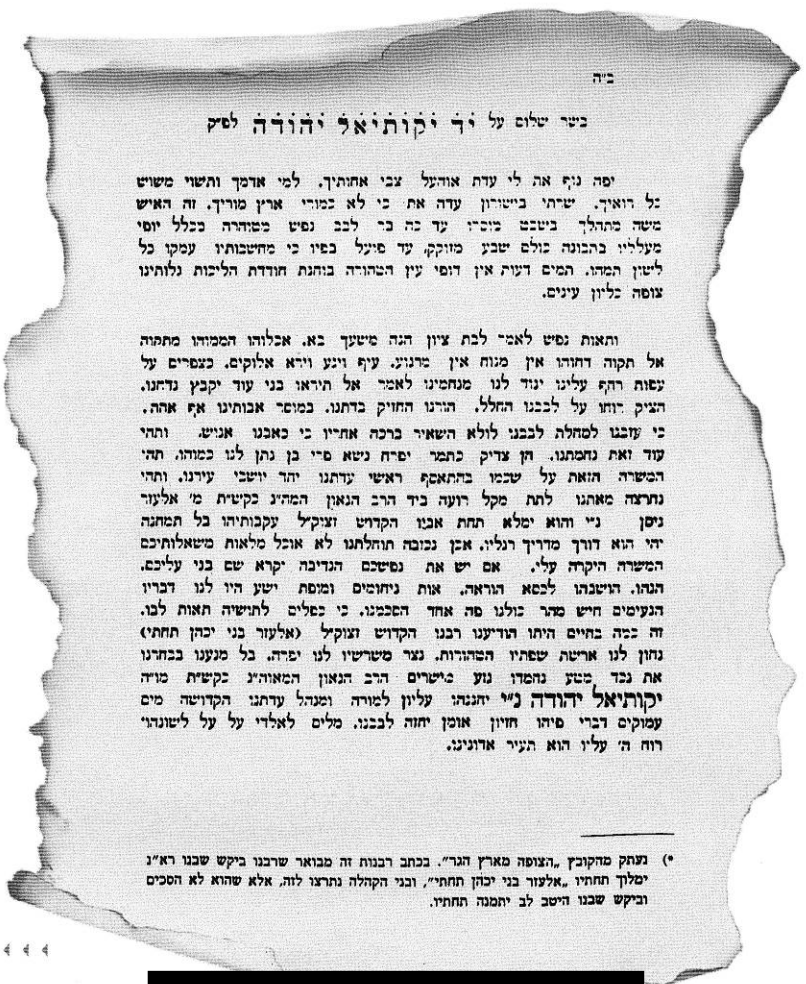
הבאה, בשבת נחמו דרש רבינו את דרשתו הראשונה לקהל עדתו באוהעל, ומעשה אבות סימן לבנים כי **"זה ל"ג שנים בשבת נחמו דרש רבינו הקדוש זצוק"ל** [הישמח משה] **הדרשה הראשונה פה קהילתינו, וזה נכדו גם נתקבל בזמן הזה ודרש בחריפות ומגידות והעולם נהנים מאוד מדרשותיו".**

והא לך מנוסח כתב הרבנות שנמסרה לידיו של רבינו מאת קהילת אוהעל בשנת "בשר שלום על י"ד יקותיא"ל יהוד"ה [הוא שנת תר"א] לפ"ק".

הן צדיק כתמר יפרח, נשא פרי בן נתן לנו כמוהו, תהי המשרה הזאת על שכמו, בהתאסף ראשי עדתנו, יחד יושבי עירנו, ותהי נחרצה מאתנו, לתת מקל רועה ביד הרב הגאון המאור הגדול כקש"ת מורינו אלעזר ניסן נ"י והוא ימלא תחת אביו הקדוש זצוק"ל, עקבותיהו בל תמחנה יהי הוא דורך מדריך רגליו, אכן נכזבה תוחלתנו, לא אוכל מלאות משאלותיכם המשרה היקרה עלי, אם יש את נפשכם הנדיבה יקרא שם בני עליהם, הנהו, השבהו לכסא הוראה, אות ניחומים ומופת ישע היו לנו דבריו הנעימים, חיש מהר כולנו פה אחד הסכמנו, כי כפלים לתושיה תאות לבו, זה כמה בחיים חיותו הודיענו רבנו הקדוש זצוק"ל (אלעזר בני יכהן תחתי)**, נחון לנו ארשת שפתיו הטהורות, נצר משרשיו לנו יפרח, בל מנענו בבחרנו את נכד מטע נחמדו, גזע מישרים, הרב הגאון המאור הגדול כקש"ת מורינו הרב יקותיאל יהודה נ"י, יחננהו עליון למורה ומנהל עדתינו הקדושה, מים עמוקים דברי פיהו חזיון אומן יחזה לבבנו, מלים לאלוקי על, על לשונהו, רוח ה' עליו תעיר אדונינו.**

אולם אליה וקוץ בה, אחרי חרוזים היפים בשבחן של רבותינו עצי התמרים, הטילו ראשי הקהל שלש עשרה תנאים, ביניהם הנועדים להגביל את דרכו בקודש להתנהג בחסידות, מסתבר שעל קוטב תנאים הללו התפשרו ראשי הקהל ורק אז הסכימו להשים על ראשו כתר הרבנות, ואלו הם התנאים הנוגעים לענינא:

ז. הפקד פקודה, חדש חדשות, כבסדר

ב"ה

בשר שלום על יד יקותיאל יהודה לפ"ק

יפה נוף את לי עדת אוהעל עבי אתותיך. למי אדמך ותשוי משוש כל רואיך. שרתי ביישורון עדה את כי לא במדי ארץ מוריך. זה האיש משה מתהלך בישבט מיסרו עד כה כי לבב נפש משוחרה בכלל יוסי מעליו בהבונה בולם שבע מוקק, עד סיגל בפיו כי מחשבותיו עמקו כל לישון המהו. המים דעות אין דוסי עין ההוראה בוהנת חודדת הליבות גלותינו צופה כליון עינים.

ותאות נפש לאמר לבת ציון הנה משיחך בא. אבלוהו המחוהו מתמוה אל תקוה דחוהו אין מנוח אין מרגוע. עיף ויגע וירא אלוקים. כצפרים על עשות רחף עליונו ינוד לנו מנחמינו לאמר אל תיראו בני עוד יקבץ נדחינו. הציק יוחו על לבבנו החלל. הזרנו החוזק בדתנו. במוסר אבותינו אף אהה. כי עזבנו למחלה לבבנו לולא השאיר ברכה אחריו כי כאבנו אנוש. ותהי עוד זאת נחמתנו. הן צדיק כתמר יפרח נשא פרי בן נתן לנו כמוהו. תהי המשרה הזאת על שכמו בהתאסף ראשי עדתנו יחד יושבי עירנו. ותהי נחרצה מאתנו לתת מקל רועה ביד הרב הגאון המהו"ג בקש"ת מ' אלעזר ניסן נ"י והוא ימלא תחת אבינו הקדוש זצוקל עקבותיהו בל תמחנה יהי הוא דורך מדריך רגליו. אכן נכזבה תוחלתנו לא אוכל מלאות משאלותיכם המשרה היקרה עלי. אם יש את נפשכם הנדיבה יקרא שם בני עליכם. הנהו. הושבהו לכסא הוראה. אות ניחומים ומופת ישע היו לנו דבריו הנעימים חיש מהר כולנו פה אחד הסכמנו. כי כפלים לתושיה תאות לבו. זה כבה בחיים היתו הודיענו רבנו הקדוש זצוקל (אלעזר בני יכהן תחתי) נחון לנו ארשת שפתיו הטהורות. נצר משרשיו לנו יפרח. בל מנענו בבחרנו את נכד מטע נחמדו נוע מישרים הרב הגאון המאוה"ג בקש"ת מוה"ר **יקותיאל יהודה נ"י** יחננהו עליון למורה ומנהל עדתנו הקדושה מים עמוקים דברי פיהו חזיון אומן יחזה לבבנו. מלים לאלדי על על לשונהו רוח ה' עליו הוא תעיר אדונינו.

*) נתתק מהקובץ „הצופה מארץ הגר". בכתב רבנות זה מבואר שרבנו ביקש שבנו ר"נ ימלוך תחתיו „אלעזר בני יכהן תחתי", ובני הקהלה נתרצו לזה, אלא שהוא לא הסכים וביקש שבנו היטב לב יתמנה תחתיו.

כתב הרבנות מקהילת אוהעל למרן הייטב לב ז"ל

תפילותינו בדברים שונים, או הקהל אליו את העם אך על פי מנהיגם יוכל.

ח. ביום השבת ובמועדים, בתוך עמו יתפלל בביהכ"נ הקדושה, בתפילת ערב כתפילת יום...

ט. כבבית רבינו, כחצר בית תפילתינו, סדר בלתי אשכנז לא יתפלל.

בנוסף לזה הוסיפו בסופו עוד חמשה "פונקטען", הנועדים באופן גלוי למנוע הימנו לילך בעקבות דרכו בקודש של זקינו הקדוש הישמח משה.

1. הרב דארף בפני העמוד קיין מוסף דאוועגען.

2. אונטער קיינען פארוואנד קיין קמיע צו געבען הן בחנם והן במעות.

3. ניעמאנדען קיין קוויטליך אויסצופאלגען.

4. בתוך הדרשה קיינען ניכט מקלל צו זיין און מבזה צו זיין הן בכלל והן בפרט.

5. ניכט לענגער צו דרשנן אלס איין אונד האלב שטונד.

משך תוקף המינוי, נמנה שם בתנאי האחרון "נתקבל אצלנו למזל טוב עד כלות שש שנים לרעות צאן עמו, עת שמוע ישמע לדברנו הזאת הכתובים פה, וגם המבוארים בפנקס קר"ת, אחד מהם לא יעדר, כי בעברו על אחת מהנה, קץ למשרתו, וחדלה משכורתו".

*

מכל התנאים והגבלות שהתנו אנשי העיר עם רבינו, כאב לו ביותר מה שרצו לבטל המנין שיסד הישמח משה לקהל החסידים שהתפללו בנפרד, בנוסח ספרד המקובלת בין החסידים, עד כדי כך שהיה שוקל לעזוב את כל ענין הרבנות בשביל זה כמתואר בהמשך מכתבו של המעגלי צדק, "אמנם להיות כי רבים המתפרצים ורצו לבטל את המנין חסידים מהחצר בית הכנסת, שלא יתפלל הרב עם החסידים רק בביהכ"נ, אז אמר הרב נ"י ביום א', שבאופן זה אינו רוצה בשום אופן להיות רב פה קהילתנו, לבטל את אשר יסד זקינו זצוק"ל", דבר זה נרמז גם בכתב הרבנות תנאי התשיעי "כבבית רבינו, כחצר בית תפילתינו, סדר בלתי אשכנז לא יתפלל".

ואלה דברי הברית.

א.) יום יום בחורים נערי בני ישראל יבואו לשבוע תורה מפיו בלימודים והוא יעיר בבקר בבקר השיח לקחו למו משעה תשיעית עד עת הצהרים שיעור קבוע ולעת ערב שעותים או שלש שיעור משנה בלתי בטלנו מביתו על פי אלופי הקהל יהיו משעת —

ב.) מקץ לחג האביב וחג האסיף הלבה תוספות את בחוריו ילמד גם ליושבי עירינו יודע למען הגדיל תורה והאדירה. —

ג.) שבועתים לפני בא יום שבת הגדול והתשובה מקום שחצב אבריו לנו יודיע. ובפעם בפעם יהב ושב יבולו שי למורה. —

ד.) יום חי מידי שבוע בשבוע ייטב בכפא למשפם כי ישאו איש עול על העדו לחזות להם דרך המשפם בפי אשר יורהו בעב הדרך ובכוכתו משפט אנוני ומיאה שהלי הוך יגיי איתי ויקים. —

ה.) הוא יפקיד לנו מורה לאשורו והיתר את הדבר הגדול יביאון אליו.

ו.) על פי אליהי הקהל בתעמה וקדישין בספר בייתית הוא אך הוא יבדר אך בבית עקיו ישוח פקודו תחתיו.

ז.) דפקך פקודה הדש הדשות בספרי תהלתינו . בדברים שונים או הקהל אליו את העם אך עיפ מנהיגם יוכל. —

ח.) ביום השבת ובמועדים בתוך עמו יתפלל בבהכ"נ הקדושה, בתפלת ערב כתפלת יום. ששי בשבת יקרא והשני בראשון לחנוכה, אך בראשון ושני ועשור לחודש השביעי עד התלת מוקף אותנו ישב ואז אשר יחפוץ ישנה התפלל. —

ט.) כבבית רבינו כחצר בית התלתנו סדר בלתי אשכנז לא יתפלל. *)

י.) קיימנו עלינו לטעוד עשרה בתורי חסר ארך הגר תורה יבקשו מפי מורנו. —

יא.) משבוחתו המשה ועשרים שיין והובים לשבוע מטנו לא נגרע. בלערי זאת לכל התונת בניו או בנותיו יחי קבלנו עלינו תת מספר המשה

*) כאן התנו עמו שיבוטל המנין של מתפללי נוסח ספרד שנתייסד עפ"י רבינו, וראה לעיל מכתבו של הגה"ק מדעש באריכות.

הי"ג תנאים שהתנו עמו קהילת אוהעל

אולם ממשיך המעגלי צדק - "אחרי שכל הקהילה, גם החסידים, הפצירו בו כי אם הוא לא יהיה רב כאן, מי יבוא אחר המלך אשר צוה רבינו הקדוש זצוק"ל ליקח מפרי בטנו, ותהיה העיר כצאן בלי רועה", רבינו הייטב לב שאל בעצת צדיקי דורו "וכתב לרימונאב (ה"ה הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע), וגם הרב דסאנץ (הרה"ק הדברי חיים) הפציר בו מטעם הנ"ל, אז קיבל עליו הרבנות" כנראה הגיעו לאיזה

פשרה זמנית, כפי שממשיך שם במכתבו ש"מנין החסידים הוא בחצר השניה".

המעגלי צדק מסיים פרשה זו בזה"ל: **"ועתה נסע הרב לביתו, והנה קול רעש מהפוחזים והמוסרים שמסרו לפני הקומידאט על ה' ועל משיחו, השי"ת יהיה בעזרינו ויתמו חטאים מן הארץ, וכל האפיקורסים והמוסרים כרגע יאבדו, ויעשה עמנו ניסים לטובה וישלח לנו גואל צדק בב"א".**

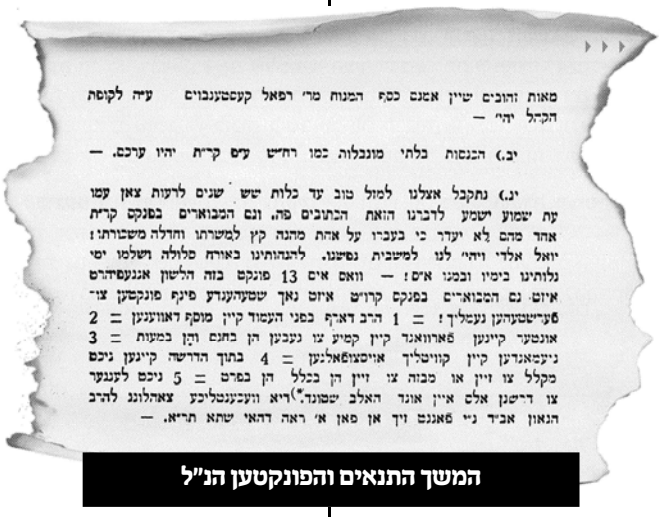
*

לא ידוע אם מחמת המסירות נסע לביתו, או שנסע לביתו כדי להביא משם בני ביתו וכל אשר לו, ושונאי נפשו השתמשו בהזדמנות למסרו למלכות, הצד השוה שלא יכלו לסבול קדושת הנהגתו של רבינו שלא נטה כמלא נימא מדרכי אבותיו ורבותיו, ובאופן ממילא הפר בזה התנאים שהותנו עמו, ובכל מחיר רצו להבריחו מן הרבנות, ואפילו ע"י מסירות והלשנה, אולם לא הצליחו אז להפיק זממם מכח אל הפועל ורבינו חזר לכהן ברבנות העיר, על אפם וחמתם.

*

תיאור נוסף בדבר גירושו של רבינו בראשית כהונתו באוהעל נמסרה ע"י ה"ה מוה"ר אברהם אבלי הארטשטיין ע"ה (במאמרו שפירסם בגליון אוצר החיים, ספר שישי עמוד 150, הוא היה נכד החסיד ר' אברהם אבלי ראפופורט-הארטשטיין ז"ל ראש עדת החסידים באוהעל) מצאצאי ראשי עדת החסידים באוהעל, וז"ל, "הגאון הקדוש בעל ישמח משה נפטר, ויבחרו מקצת הק"ק וכל החסידים, בנכדו הגאון בעל ייטב לב ושו"ת אבני צדק, אשר היה אז צעיר לימים, ואף שהיה זקן בחכמה, הלשינו עליו המתנגדים, עד שהוכרח לעזוב העיר בשנה הראשונה, וימצא מפלט לו בסטרקאפקאוו, ועד אותו מקום היה הרב הגאון החסיד הנגיד מ"ה פנחס סאמאטער... מלווהו", כמובן שחסידי העיר לא ישבו בחיבוק ידים ועשו כל מה שביכלתם עד שהצליחו להשיבו אליהם.

הרדיפות נמשכו במשך כל זמן כהונתו ולא נחו ולא שקטו מבקשי נפשו, וניסו כפעם בפעם בכל מיני תחבולות להקניטו, ולהכריחו לקיים התנאים שנועדו להגביל את הנהגתו בקודש, אין ספק שעיקר מטרתן היה לסלקו מן הרבנות לגמרי, וכל ענין התנאים היה אמתלא מחושבת כדי למרר חייו בהיתר, לפי מסורה אחת אף הציתו אנשי בליעל את ביתו באישון ליל.

המשך התנאים והפונקטען הנ"ל

בשני כתובים הבאים כאחד, שנכתבו אל רבינו באותה תקופה, על ידי העסקן הנודע הר"ר צבי הירש לעהרין ז"ל מאמשטרדאם, בתוכם הוא משתתף עמו בצערו על הרדיפות שהוא סופג מאנשי עירו,

האחת הוא, מ"יום ד' [שבוע שחל בו פסח], חג נשיא לבני נפתלי [יב ניסן], תר"ג לפ"ק", שם כתוב לאמר **"צר לי בצער של צדיק, כי קמו עליו עדת מרעים, ומצערי ליה טובא, מה כחי כי איחל, אבל לאה"ק ת"ו שליחותו אעשה בלי נדר ולא מיבעי למימר, שבעזרת השם יתברך, יש לו מליץ יושר בקירוב מקום, ה"ה מר זקינו מורינו ורבינו הקדוש [היש"מ] זצללה"ה זי"ע".**

והשני בדומה לו מ"יום ד', ח"י אלול, תר"ג לפ"ק", וז"ל שם, **"ביני ביני ראיתי צערו של צדיק כי"ב, והשתתפתי בצערו" כאן גם מציע לו הדרכה**

לעצה ותושיה, כאשר גם עליו עבר ענין דומה, "וכל זה כבר סבלתי גם אני בשנים קודמות... ויודע ומרגיש אני בצערו, ברם אינו מן התימה שק"ק שאינם נוהגים במ"ס [במנהגי ספרד], שחפצים שרבם הגאב"ד נר"ו יתפלל עמהם בבית הכנסת שלהם, ואם נשאו פנים להאי סבא קדישא מו"ר הגאון [הי"מ] זצוקללה"ה, באותו זמן לא רבו החצופים כהאידנא, וצריך להחזיק להם טובה עכ"פ שבחרו בו, ולא הלכו אחרי הרבנים החדשים, ולכן אי לדידי יציית, יתנהל לאט בנחת, ואל ילך עמהם בקושי ובחוזק יד, אולי ישובו ויתרצו לו".

*

בס' דברים ערבים (מערכת רבינו אות י"ז) מסופר, שבאותה פרק נסע רבינו לראפשיץ לעשות את השבת בצלו של הרה"ק ר' אשר, הוא עבר אז דרך עיר דראהביטש מקום מגורי אביו, אבל שהה שם שהייה מועטת כי היה אץ בדרכו להגיע למעונו של הרה"ק מראפשיץ, לקבל עצתו וברכתו של אותו צדיק בענין הרדיפות שסבל מאנשי עירו, בהיותו בראפשיץ התכבד בכבוד יתירה, ובכל השבת לא אבה הרה"ק להגיד דברי תורה בפניו של רבינו הייטב לב, עד שבסעודה שלישית "אמר על דברי הפרקי אבות, חכם אינו מדבר לפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין".

ויהי בעת פרידתו שפך לפניו רבינו צרת נפשו וסיפר "כי יש לו רדיפות גדולות באוהעל, ומוכן הוא לנסוע לגארליץ, כי קיבלו אותו שם לרב אב"ד, אמר לו הרב מראפשיץ שלא יזוז מאונגארן, כי גדולה ממתנת לו בקרוב, אבל הוא לא רצה לשמוע לדבריו ונסע לגארליץ", ע"כ מהמסופר שם.

מסגנון הדברים נראה שהיה זה תיכף לפני עזיבתו את העיר אוהעל, ולא שמר עצתו של צדיק, אולם כשנחשוב חשבונו של עולם תמצא, שהרה"ק ר' אשר נפטר לחיי העולם הבא ערבי פסחים שנת תר"ה, ובאותו פרק עדיין היה רבינו נמצא באוהעל בלי ספק, ובכן כששאל רבינו בעצתו בעודו בחיים חיותו, בוודאי קיבל דברי הדרכתו, ונשאר בעיר, ורק אחרי פטירתו של הרה"ק מראפשיץ, שגברה הרדיפות והצליחו לגרשו משם על כרחו, אז הגיע לכהונת העיר גארליץ, אולם נבואתו של הרה"ק מראפשיץ לא שבה ריקם, והתקיימה במילואה בעת שעלה לכהן על גפי מרומי העיר סיגוט, שם יצא לו מוניטין לשם ולתפארת והיה מפורסם משם בכל המדינה.

*

צדיקים רוצים לישב בשלוה, מקוים לשלום ואין טוב, לעת מרפה והנה בעתה, וכאמור בסופו של יום מעשה שטן הצליח ו"הוכרח לעזוב את העיר על ידי אנשי בליעל שהלשינו עליו בערכאות כידוע" כלשון התהלה למשה (דף ו'), הם טענו לפני השרים שאינו עומד בתנאים שהותנו עמו בעת שנתקבל אצלם לשמש כרב, וגורש בכח ע"י שוטרי העיר.

גם נמסר שההלשנה היה מיוסד בזה שאין לו אזרחות ממדינת הונגריא, כי נולד מחוץ לתחומה בעיר דראהביטש, ובכן לא הורשה מדינא דמלכותא לכהן ברבנות במדינת באונגרין.

משהגיע השמועה לאזני הרה"ק ר' מאיר מפרימישלאן, התרעם מאוד האיך שזלזלו אנשי העיר בכבוד תורתו וקדושתו של רבינו, והמליץ הענין עפ"י דרכו, באמרו הרי זקינו הישמח משה אשר שמא קגרים להיות בבחינת "צדיק כתמר יפרח" ודרשו בתנחומא [פרשת במדבר טו] מה התמרה זו צלה רחוק וכו', אף הוא הישמח משה היה צלו עולה למרחקים, והיה מאיר לארץ ולדרים עליה, כי מארבע פינות הארץ באו להתחמם מזיו אורו, ולהתבשם מנועם אמריו שהיה נואם בחסד עליון, ובדרשותיו הלהיב לבבות עמו בית ישראל וקרבן לאביהן שבשמים, אבל כל זה היה בבחינת "צלה רחוק", שהשפעתו הגיע רק למרחקים, אבל בקירוב מקומו התנגדו לדרכו בכל תוקף.

גירוש זו כאב הרבה לרבינו ושנים רבות אח"ז עדיין היה רישומו ניכר בלבו, ובענין זה סיפר נכדו מרן רביה"ק בעל הדבר"י זי"ע שעיקר צערו היה שהוכרח לעזוב עיר כהונת הסבא קדישא בו עבד את קונו בקדושה ובטהרה, והרגיש שמקום כזה היה מועיל למדרגותיו.

סמוכין לזה אפשר למצוא במכתב מכתי"ק משנת תרל"ח לריעו ועמיתו הגה"ק מהר"ם שיק, בו

הוא מבקש לעמוד לעזרת קהל החסידים בעיר אוהעל בעת שפרשו מקהילה המרכזית ומינו שוחט לצרכי קהילתם, ובתוה"ד הוא נותן טעם למה מבקש עזרתו במערכה זו, "פן יאמרו המוני עם, אולי יש טינא בלבי על הרב ההוא, בשביל המקום אשר גרשוני מהסתפח בנחלת אבותי, והן לא יאמינו לי, על כן אני מבקש מאת כה"ת...".

מרן רבינו בעל הברך משה זי"ע סיפר כי בעת בריחתו מן העיר לא היה לו פנאי לסדר חפציו כראוי, ובאין ברירה כרך הרבה דברים בתוך הכסתות שעל העגלה, ובתוכם כתבי הקודש של זקינו הישמח משה שלקח עמו בדרך, ויהי בעת לכתם בדרך דקרו אל תוך הכסתות ענפי האילנות שהיו בולטים בדרך, עד שנעשו בהם נקבים נקבים, באופן שביני לביני התחילו כתבי הקודש ליפול דרך נקבים הללו, משהבחין בזה רבינו נתן את קולו בבכי, כי לא יכול לראות כבלע את הקודש, משראה זאת הרבנית חשבה לתומתה שהוא בוכה על כבודו המחולל, ופלטתה פיה לומר "וויי מיינע יארען, אז מיין מאן ווייניט פאר כבוד המדומה", עד שנימק לה רבינו כי לא על אלה הוא בוכה, והראה באצבעו לעבר כתבי הקודש הפורחים באויר, ועל דא ודאי קא בכינא.

רבינו, קרא אז על אנשי מדינתו "חבל עליך ארץ אונגארין, לולא הייתי נשאר על מקומי באוהעל, והרה"ק מצאנז היה משמש בקאליב (אשר כדוע היה עז חפצו לשמש שם ברבנות), אז היו היית למדינה", וסיים דבריו "רק חלוק הוא ההתנגדות שספג הרה"ק מצאנז מיראים ושלימים חסידי הה"ק מקאלוב, לעומת התנגדותי שהוא בא מאנשים מתנגדים לדרכי החסידות".

על זמן יציאת צדיק מן העיר

כדי לקבוע זמן יציאת צדיק מן העיר, אי אפשר להתעלם ממה שמעיד על עצמו רבינו, בעת שהגיש לפני מושלי מחוזת העיר סיגוט כתב בקשת אישור התמנותו כרב, שם הוא מונה בתוה"ד מספר שנות ימי כהונתו בערים הקודמים לו, וז"ל, "כפי שתראו מהתעודות... שימשתי חמש שנים כרב בעיר אוהעלי, ועוד תשע שנים בעיר גארליץ", כמובן שחשבון שנים הללו הוא כפי מה שהיה רשום בתעודות הממשלה, ולאו דוקא מתאמת עם חשבון השנים שכיהן שם בפועל, גם מיותר להניח שמספר שנים הללו לאו דוקא מכוונים מיום אל יום, ובכן קשה להעמיד עפי"ז זמן מדויק מתי עזב את אוהעל, רק זאת נדע שלכל המאוחר הגיע לגארליץ בקיץ תר"ח, כי בשבת פרשת פרשת חקת [חודש תמוז] תרט"ז

מזל טוב
ששאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם
בעזהי
ויבוא נוי צדיק שומר אמונים
משה יוסף מייטלבוים שליט"א
ומשה היה רועה

כתב רבנות מקהילת אוהעל לנכדו הגה"ק ר' משה יוסף ז"ל

כבר היה משמש בדראהביטש, ויותר מזה כבר שנה לפנ"ז דהיינו בשנת תרט"ו כבר הוכר כרב העיר דראהביטש מטעם השלטון, ואם תחשוב מזה תשע שנים, הרי שכבר שימש בגארליץ מתקופת הקיץ תר"ז.

למעשה, פרשת גירושו של רבינו התפרסמה מעל דפי מכת"ע 'אלגעמיינע צייטונג דעס יודענטומס' שי"ל בשעתו בעיר לייפציג ביום י"א דעצ. 1846 [הוא יום א' דחנוכה תר"ז למנינינו], ושם בקטע החדשות מעיר פעסט שנכתבה כבר ביום י"ח נאוו. [הוא יום כ"ט חשון תר"ז למנין שאנו מונין], הולך ומונה כמה מאורעות בקהילות שונות המעידים על המצב העגום שהיה שורר אז בקהילות ישראל, אשר כבוד הרבנים מושפלת עד שאול, ובתוה"ד כותב שם איך שבאותו שנה הגלו אנשי אוהעל את רבם, ובלי רחמנות גרשו אותו בערב ראש השנה יחד עם כל בני משפחתו, וזה יוצא לקראת סוף שנת תר"ו.

ידיעה זו עולה בקנה אחד עם קביעת רבינו בעצמו ששימש באוהעל זמן של חמש שנים, כמתואר לעיל נתקבל רבינו מיד אחר פטירתו של הישמח משה, וכפי המבואר בסוף כתב הרבנות הוקבע יום "א' ראה [כ"א אב] דהאי שתא תר"א", כהתחלת החשבון לקבל משכורתו מקופת הקהל, וזה ממש תקופה של חמש שנים עד שגורש מן העיר ערב ראש השנה תר"ז, דהיינו סוף שנת תר"ו, ולפי"ז יוצא שסילקו אותו מן הרבנות לפני הזמן של שש שנים שנקבע לו מראש כמפורט בסוף כתב הרבנות.

תקופת נידודיו

באותו תקופה בעת שנדד מחוץ לעיר כהונתו אוהעל, הגיע למעונו של דודו חתן זקינו, הרה"ק האריה דבי עילאי זצ"ל שהיה יושב אז בבריגל, [שאף הוא כידוע הוכרח לעזוב עיר כהונתו הקודמת ווישניצא מחמת הרדיפות שספג שם וקבע לו מקומו בבריגל], רבינו נכנס אליו וגולל לפניו רוע גורלו אשר עלתה לו, ופירט לו את כל התלאה אשר עשו אתו אנשי עירו, הדבר היה לפלא בעיניו כשראה דודו מחייך לעצמו תוך כדי שהוא שופך לפניו מר לבו, עד שהסביר לו דודו על דרך מאמר העולם "צרת רבים מקצת נחמה" כי עמו אתו בצרה, ושניהם עלו בגורל אחד, ובכן הרי זה נחמה פורתא בשבילו, דברים הללו היו לו למשיבת נפש, בראות דודו הקדוש מתחזק במצב כזאת.

כידוע שמלבד עיקרי תורה ועבודה שספג ביני עמודי ביתו מדרשו של הסבא קדישא באוהעל, עוד הירבה לבקר בהיכלם של שאר צדיקי דורו להתבשם מזיו אורם, אולם מסתבר שזה היה רק בשנים הבאים אחרי פטירת מורו זקינו, כלומר לעת תקופת נידודיו, מאז שסבל הרדיפות במשך שנות כהונתו באוהעל ואח"כ עד שבא אל המנוחה בעיר גארליץ, שמה מצא מקום מפלט להחיות נפשו ולהתחזק במעוזם.

כאמור לעיל בעת הרדיפות באוהעל נסע להרה"ק ר' אשר בראפשיץ זצ"ל, וכן נמסר כי בעקבות התנאים שהותנו עמו שלא יתפלל עם החסידים במנין נפרד, ושלא יתפלל לפני התיבה תפילת המוספין, וחייבוהו להתפלל דוקא בביהכ"נ בשבתות ומועדים עפ"י נוסח אשכנז, הלך לשהות ביום מועד וחג במחיצתו של הה"ק הר"ר הירש מרימנוב, ידוע גם שהיה אצל הרה"ק מרוזין זצ"ל, אצל הרה"ק ר' אייזיקל מזידיטשוב זצ"ל, ואצל הרה"ק ר' שלום מבעלזא זצ"ל.

*

וכאן המקום להביא מה שידוע ומפורסם, איך שפעם אחת בעת שהתאספו החבריא קדישא תלמידי הה"ק ר' מענדל מרימנוב על ציונו הקדוש ביום ל"ד בעומר לרגל יום ההילולא, ונתוועדו שם כעשרים מצדיקי הדור, ביניהם הה"ק ר' שמעון מיערוסלוב, הה"ק ר' אשר מראפשיץ, וההה"ק ר' יהודא צבי מראזדאל, והסכימו ביניהם דברים העומדים ברומו של עולם, להיות נפשם קשורה בנפשם, וקימו וקיבלו כשיסתלק אחד מבני החבורה לעלמא דקשוט ילכו כולם לקבל פניו בעולם העליון, בעת ההוא היה שם ברימנוב גם הני שלשה מטיבי לכת, הלא המה, הייטב לב, הדברי חיים, וההה"ק ר' שלום מקאמינקא, ומחמת שלא הגיעו למנין שנות שאר בני החבורה, לא נצטרפו בתחילה עמהם, עד שעמד הה"ק ר' שמעון מיערוסלוב שהיה זקן

החבורה, וגמר אומר שאם יעמידו הני אברכים שתי קדירות משקה מע"ד, יכנסו לתוך החבורה, וכך הוה.

פוק חזו איך שהבינו צדיקי דורו בגודל נשמתו של רבינו, וקדוש יאמר לו, וכן תמצא בתהלה למשה (דף ו), ש"כל צדיקי דורו, הללו ושבחו אותו למאוד, והיה יקר בעיניהם מאוד, ואם כי היה צעיר לימים, עם כל זה באו אתו גדולי הצדיקים בקשרי שידוכין עם יו"ח היקרים יחיו, והרה"ק מוה"ר אשר מראפשיץ אמר עליו כי היה גוף טהור, והמבין יבין".

רבינו שם אזנו כאפרכסת, ודלה מלא חפניים מבארם הטהור של הני קדושי עליונים, והרבה שנים אח"ז היה מונח בקופסיה כל מה ששמע אז, כמו שתראה בתשובה שכתב לנכדו הגה"צ ר' משה מבארדיוב זצ"ל (בשו"ת אבני צדק או"ח סי' כ"ב), שם מזכיר בתוך הדברים איזה דבר הלכה שעלתה אז בפי הני חבורתא קדישתא, בענין נוסח שטר מכירת חמץ, וז"ל בא"ד, "וזוכרני מנעורי, שכך נזרקה מפי החבורה, באסיפת חכמים זה זמן רב, בהיותינו על היארצייט ברימנוב, ביום ל"ד בעומר" [גם בשו"ת אבני צדק או"ח סימן כד מזכיר אסיפה זו].

באותו תקופה גם נסע להסתופף בצילו של הרה"ק בעל תורת חיים זצ"ל בקאסוב, בהיותו שם הציע לו הה"ק מקאסוב לבוא עמו בקשרי שידוכין, ורצה לקחת את בנו הצעיר הגה"ק ר' אליהו בצלאל ט"ב [לימים רבה של טעטש], כחתן לנכדתו, בת לחתנו הגה"צ ר' פנחס יוסף שפירא דאכנער, אולם רבינו בהיותו בעת ההוא נע ונד ומצבו הכספי היה דחוק מאוד, מורא עלה על ראשו להשתדך עם אחד מגדולי צדיקי הדור שבדרך כלל עלתה הוצאת הנישואין בחצרות הצדיקים בדמים יקרים [ויש לציין שבינתיים התחתנו שניהם, אולם לא עלתה זיווגם יפה כי זיווגם נפטרו בצעירתם, ובסופו של יום נתקיים רצון צדיק ונשאו זל"ז בזיווג שני].

הגעתו לעיר גארליץ

לפי המקובל בעת ששמע מרן הדברי חיים בגודל סבלו של מחותנו הייטב לב מסר לו במתנה רבנות העיר גארליץ, עיר שהיתה שייך לגלילות העיר צאנז והייתה כפופה תחת מרותו [ראה בהקדמה לספר וכתוב לחיים שלגלילת צאנז הייתה שייכת שלשים עיירות ומחוזות, ומונה שם כמה מהם ובתוכם העיר גארליץ], כאמור לעיל הגיע לשם רבינו בין תקופת הקיץ שנת תר"ז לתקופת הקיץ שנת תר"ח, וכל ימיו הכיר להם טובה על זה, והיה קורא עליהם "שנעשו לי אכסניא בעת דחקי", כי שם מצא מקום מנוחתו אשר בו יניח צדיק את ראשו.

ענין אחד מזמן כהונתו בעיר גארליץ, מוזכר בתוך כתבי רבינו בעצמו, והוא לו נדפסה בשאלות ותשובות שבספר דברי יחזקאל להה"ק משינאווא, (סוף סימן מא), שם נמצא תשובה קצרה שנכתבה ע"י רבינו להשיב אל נכדו הרה"ק ר' משה מבארדיוב, כיצד לנהוג עם מעות רח"ש כשהכלה נישאת במקומו של החתן, ובתוה"ד כתוב לאמר, "אך זאת אומר, בהיותי בפולין בגארליץ, היה החתן מגארליץ והחתונה היה בגליל שלי, ובעצמי הייתי על החתונה שם, והכלה היתה מצאנז, וביקש זקינו רבינו [הד"ח] זלה"ה חצי רח"ש מאתי ושלחתי לו".

דראהביטש

בחודש תשרי שנת תרט"ו עם פטירת אביו הגה"ק ר' אלעזר ניסן טייטלבוים זצ"ל, ששימש עד אז ברבנות העיר דראהביטש, התחיל המדובר בדבר העברת הרבנות דשם ליד בנו הייטב לב, למעשה נתאחרה החלטת רבינו לקבל על עצמו עול הרבנות דשם, מצד אחד עמדה לפניו ההזדמנות לשבת על המקום ששימשו שם אבותיו, כי מלבד אביו, שימש שם הרבה שנים לפני זה הגה"ק ר' יקותיאל זלמן הלוי, ואף היה נקרא על שמו, אולם מצד שני הכיר טובה לאנשי עיר כהונתו הנוכחי, כי הם פתחו לו שערי העיר בעת מצוקתו, וכמים פנים לפנים גדלה אהבתם אליו, ובכן היה מסתפק ועולה כדת מה לעשות.

למעשה נוצר מזה קטטה, ופרשה זו יפה נדרשת בשו"ת שואל ומשיב [קמא ח"ב סימן יט], כפי הנראה שלחו אחריו אנשי העיר שיחווה דעתו בענין זה, וז"ל:

הגיענו מכתב בשנת [ת]רט"ז מק' דראהביטש והמעשה שהיה כך היה, שם היה אב"ד לפני הרב המנוח [הה"ק ר' אלעזר ניסן], מו"ה אברהם יעקב שהיה מקודם אבד"ק איבניב, ו[אחר פטירתו] נתרצו בני העיר לקבל בנו הרב הגאון מו"ה אליהו נ"י שהוא אבד"ק היבניב תחת אביו.

אולם למעשה "נתקבל שם הרב המנוח מו"ה אלעזר ניסן ז"ל בהגאון מוהר"מ טייטלבוים אבד"ק אוהעל, ואחרי מות הרב מו"ה אלעזר ניסן רצו לקחת את הרב מו"ה אליהו נ"י אבד"ק איבניב, אמנם מוה"ר אלי' הנ"ל השיב כי אין רצונו, ונתיעצו יחדיו לקבל הרב מגארליץ [הייט"ל] בן של הרב מוהר"א ניסן הנ"ל לאב"ד, ושלחו בכתב כי עשו קאנסיס וחרות שם משפט הרב ומשכרתו, והוא מושלש ביד הגביר מו"ה צבי הירש זיסמאן.

והנה חלף הזמן וכתבו מכתבים שונים אשר יגביל מועד בואו לדראהביטש, וגם הודיעו כי השיגו מהקרייז-אמט אויף-נאם שיין, עבורו ועבור כל בני ביתו ולא השיב דבר, ואחרי זמן רב כתב להם כי ישלחו אחריו על פרשת חקת, וכן עשו, ושלחו שלשה מרכבות רתומים בסוסים מזויינים לפי כבודו, עם שני אנשים לומדים, ובבואם שמה קבץ אנשי עירו וספר להם כי על רצונו לנסוע לדראהביטש מפני כי פרנסתו מעט בגארליץ, ועיר גארליץ נתקנאו בדראהביטש והוסיפו לו על משכרתו, והשיב הרב מגארליץ [לראשי העיר דראהביטש] אם ירצו להמתין עד אחר חג הסוכות מה טוב, ובהחלט אי אפשר לבטא בשפתים כי אנשי עירו נעשו לו אכסניא בעת דחקו, ואם אנשי דראהביטש לא ירצו להמתין אז ישיב להם הקאנסיס.

אז הלכו ושלחו אחרי הרב אבד"ק אוהבניב נ"י להיות רב וחתמו על הקאנסיס כשלש מאות איש קצינים ונכבדים, ויבא אליהם קודם ימי נוראים ונתקבל בכבוד גדול ודרש דרש בשבת שבא וגם בשבת שובה העבר.

והנה בעשרת ימי תשובה מתה אשת הרב מוהר"א ניסן, ובא הרב דק' גארליץ ערב סוכות לקבל הירושה, ואליו התלקטו [ראשי העיר] המוסרים משכרת הרב אשר ממנה פרנסת הרב וכדומה.

ממוצא הדברים אתה שומע גודל האהבה שרחשו לו אנשי עיר גארליץ עד שהסכימו לכפול משכרתו כדי שלא יטוש את צאן מרעיתו, וכמים פנים לפנים הכיר להם טובה "שנעשו לו אכסניא בעת דחקו", ומאידך עמדו ראשי העיר דרוהביטש, וסיעתם חסידי אביו, שהיו דבקים בצל תומר שניסו בכל כוחם להביאם אצלם.

*

מרן הדברי חיים הגיע אז במיוחד לעשות השבת בעיר דראהביטש לעמוד לימין רבינו, הוא עבר קודם דרך העיר זידיטשוב להשתטח על ציונו של העטרת צבי, בהיותו שם ביקר בהיכלו של הרה"ק ר' יצחק אייזיק מזידיטשוב, שביקש הימנו להישאר אצלו על שבת קודש, אולם הדברי חיים ענה לו שהוא נחפז לדרכו להגיע אל העיר דראהביטש, ובכוונתו לדרוש שם ביום השבת להביע תמיכתו לכבודו של רבינו, אולם נסיעה זו לא עלתה יפה, כי על ידי מסירה הגיעו שוטרי העיר ותפסוהו למרן הדברי חיים בעצם יום השבת, ונתעכב אצלם עד אחר התפילה, משאלו חוקריו על ביאתו שמה ועל עשייתו בעיר דראהביטש, השיב להם כי הוא בדרך למרחץ טריסקאוויץ הסמוכה לשם, לצורך רפואת רגלו הכואבת, הם הסכימו להוציאו חפשי אך בתנאי שעוד ביום ראשון יסע לדרכו, מבלי להתערב בענין הרבנות.

*

אולם את והב בסופה כתיב, ובסופו של יום עבדו רבנן שלמא, ושני רבנים שימשו בכתר אחד, כמתואר בהמשך תשובתו של השואל ומשיב, שהיה נוכח אז בסביבת העיר, וז"ל:

"והנה בשנת תרט"ז אחר שבאו לעמק השוה שיקבלו שני הרבנים, בא הרב מגארליץ על שבת קודש חקת, ואני הייתי אז בטריסקאוויץ, אמרתי אז במ"ש בשמואל...".

לימים הבאים בעת שכבר ישב רבינו בסיגוט אף התכתבו ביניהם בדבר הלכה, כאשר תמצא מזה בשו"ת אבני צדק (יו"ד סי' צ"ז) שנשאל שם רבינו על ידי הגה"ק ר' אליהו זצ"ל, והוא משיב מפני הכבוד בתוארים מופלגים, "החיים והשלום, וכל טוב, לכבוד

ידי"ע, וידיד נפשי, הרב הגאון, הגדול בענקים, שושנת העמקים, דולה מים מבארות עמוקים, חכו ממתקים, זקן שקנה חכמה, ובינה יתירה נודעת לו, המפורסם מו"ה אליהו נ"י, אבד"ק דראהביטש, עוד יניב בשיבה", ומכאן אתה למד שאף שהג"ר אליהו היה קשיש מרבינו בכמה שנים עכ"ז לא נטר ח"ו שום איבה, ואדרבה שלח לשאול הימנו חוות דעתו בהלכה.

*

בעת שבתו שם היה נערץ וחביב מאד בעיני אנשי העיר, כפי הנראה ממכתבו שכתב לראשי קהילת סיגוט בעת שעלה על הפרק ענין הרבנות דשם, והיה נצרך לאיזה השתדלות לקבל תעודה מאת אנשי השררה בדבר רבנותו. וז"ל:

"**ועל דבר הצייגנעש מכאן** [מדראהביטש] **לא אוכל עשה לבדי, בטרם יבואו האנשים משם להשתדל בזה, כי מי זה האיש כאן אשר ירצה להתאמץ בזה, הלא יותר נוח להם בהיותי פה, ומי יודע אם לא ידברו על לב השרים לבלי תת צייגנעש**".

הדברים הללו מעידין בעד עצמם, בגודל אהבתם כלפי רבינו.

אך כפי הנראה כל זמן שבתו שם עדיין היו אנשים שלא השלימו אתו, ולא היה לו מנוחה שלימה, [בענין זה סיפר הרה"ח ר' צדוק היילברון ז"ל מסאטמאר שהיה משמש בקודש אצל רבינו הייט"ל שסיפר למרן רביה"ק מרן הדבר"י זי"ע שפעם אחד אחר שכבר עזב את הרבנות דשם, שבת שם את שבתו, ונתאספו כולם לשמוע אל הרינה והתפילה, אז פתח רבינו ואמר בצחות לשונו, "כעת שאיני גר אצלכם, כולם אוהבים אותי"] ובכן בעת שהגיע הצעת הרבנות בעיר סיגוט, בעת שהתרוקנה כס הרבנות דשם בחודש אדר שנת תרי"ח, לא החזירה ריקם, והתחיל בצעדים הנדרשים להכין בואו לשם, ואכן לא ארכה הימים ובאותו שנה הגיע רבינו בשעה טובה ומוצלחת לשבת על גפי מרומי קרת סיגוט.

דער סיגוטער הויף - ביתם של רבותיה"ק עצי התמרים זי"ע בעיר סיגוט

סיגוט

לפני שנתאר הרבנות של מרן רבינו הייטב לב בעיר סיגוט, יש להקדים שגם אביו הק' רבי אלעזר ניסן כיהן שם ברבנות, דהיינו כי בשנת תקצ"ד עם פטירתו של המרא דאתרא הגה"ק ר' מנחם מענדיל שטערן, נתהוה מחלוקת בענין הרבנות, כי מצד אחד עמדו חסידי קאסוב ותמכו בהגאון ר' יוסף שטערן זצ"ל חתנו של הרב הקודם, הוא היה תלמיד רבם האהבת שלום ואף נתגדל בביתו, שם למד בצוותא עם התורת חיים, ועל כולם היה נצר למשפחת שטערן הנכבדה, אולם הרבה נכבדי העיר ובעיקר משפחת כהנא צאצאי הקונטרס הספיקות שהתקרבו לבית מדרשו של הישמח משה, העדיפו בבנו יחידו הרה"ק ר' אלעזר ניסן טייטלבוים זצ"ל.

גם אביו מרן הישמח משה החזיק מהרעיון ואף שלח בעצמו מכתב לראשי העיר סיגוט, וז"ל בקיצור, "**היות שמעתי כי אתם מבקשים רב ומורה לקהלתכם, הנני בזה להודיעכם כי בני יחידי ראוי**

לאותו איצטלא, והוא גדול כאחד הראשונים בחריפתו ובקיאתו, ובצדקתו וקדושתו, והגם כי כלום אב מעיד על בנו, אולם אני אגלה טפח ומכסה טפחיים, ולא תבושו בו בעולם הזה, ואל תכלמו בו לעולם הבא".

לפי המסופר בזכרון אשר [מהדורת ברוקלין תש"ם, עמוד כג] ביקש הישמח משה הסכמתו של התורת חיים בענין התמנות בנו בעיר סיגוט, וניאות לו בתנאי שלא ימנה שום שו"ב בלי ידיעתו ורשותו, כי דבר זה ירושה הוא אצלו מאביו.

בהמשך שם מתאר איך שהרה"ק ר' אלעזר ניסן הפר תנאי המדובר כשהעביר השו"ב דעיר רינאה, ומבלי ידיעתו של התורת חיים העמיד אחר במקומו, הסיפור מסתיים בהדחתו מן הרבנות בידי חסידי קאסוב כשבמקומו עומד בנו הייטב לב, ניכר שמחבר זו לא היה בקי בסדר תולדות העיר, חדא שפרשת השוחט שגרם המחלוקות היה בישוב קרעטשניף ולא רינאה, ועוד שנית, שאת מקומו של הרה"ק ר' אלעזר ניסן מילא אחריו הג"ר יוסף שטערן ורק אחריו הגיע לשם הייטב לב, אולם יש בסיפור זו כדי ללמד עד כמה שלטה אז השפעת צדיקי קאסוב, עד שהיו מספרים שהישמח משה הלך לבקש רשותו של התורת חיים, וכשלא נתקיימה התנאי העבירו אותו חסידי קאסוב.

ואכן כתב הרבנות לא איחרה לבוא, ובשעה טובה נתקבל הרה"ק ר' אלעזר ניסן לשבת על כס הרבנות בעיר סיגוט, אולם כפי הנראה הגיעו אנשי העיר לעמק שווה וגם הג"ר יוסף שטערן היה עומד ומשמש כמורה צדק.

*

לקראת בואו של הרה"ק ר' אלעזר ניסן לישב על כסא הרבנות בעיר סיגוט הגיע אביו במיוחד מאוהעל לרגל המאורע, נסיעה זו מתואר היטב בתהלה למשה, וז"ל, **"ובעת נסעו לשבת על כסא הרבנות, נסע אתו עמו, גם אביו הקדוש זצללה"ה ותרעש הארץ ונתקבצו אלפים מישראל שנסעו אתו ללוותו, ואשר באו לקראתו, כאשר זקנים יספרו לנו, שלא היה קיבוץ כזה מעולם, ובכל מקום בואם לבשו בגדי שבת ויו"ט".**

ומסופר בס' זכרון לראשונים שבעת שהותו בעיר התעלל בו שופט המחוז, ולא עבר מעת לעת והלה מת מיתה חטופה, והיה הדבר לחרדת אלוקים, אין ספק שנסיעה זו השאיר רושם חזק על חסידי העיר, ועשתה נפשות לטובת צדיקי בית סיגוט.

*

למעשה גורלו של הרה"ק ר' אלעזר ניסן לא עלתה יפה וכל ימי שבתו שם היתה מלאה מצה ומריבה מאלו שלא ראו בעין יפה את בחירתו לרב, דבר שגרם בסופו של יום שיסתייג מן הרבנות דשם, המכה בפטיש היתה הסערה בעקבות האיסור שגזר על שוחט אחד מחסידי קאסוב, שהתורת חיים התירו, התמיכה שקיבל הרה"ק אלעזר ניסן מגדולי התקופה ובראשם מהגה"ק מהר"ם א"ש ומהגה"ק

ביהמ"ד הגדול בעיר סיגוט שם דרש עוד מרן הגה"ק הישמח משה ז"ל

בעל מראה יחזקאל אב"ד קארלסבורג והמדינה, לא מנעו את חסידי קאסוב לאכול מזביחתו, גם האזהרה ששלח המראה יחזקאל במיוחד לאנשי הגליל לא נכנסה לאזנם, אחר הדברים האלה בסביבת שנת ת"ר עזב את המקום, ונשאר הג"ר יוסף שטערן לשמש לבדו ברבנות העיר לשביעת רצון חסידי קאסוב.

אולם גם הג"ר יוסף שטערן סבל הרבה בימי כהונתו ובשושן פורים שנת תרי"ח, נפטר בגיל צעיר בהיותו בן חמשים וחמש שנים בלבד, בנו הג"ר חיים שמואל שטערן ז"ל מאס לקבל על עצמו עול הרבנות במצב כזה, וסלד עצמו מן הרבנות ובחר להתעסק במכירת ספרי קודש, ורק אחר הפצרות ידידיו שימש כדיין, וביתו שימש כבית המדרש לחסידי קאסוב.

*

כמובן שעליית מעמדם של חסידי העיר שהיו קשורים לצל תומר, סלל הדרך לקראת התמנותו של רבינו, ואכן בחודש סיון אותו שנה כבר אנו מוצאים שהיו באמצע ההכנות לקראת בואו להתעטר בנזר הרבנות דשם.

והא לך העתק מכתב מענה שהשיב לראשי קהל סיגוט בעת שעדיין ישב בדראהביטש, שנכתבה ב"יום וא"ו ערב שבת קודש [פרשת] נשא [מוצאי חג השבועות, שנת] תרח"י לפ"ק", ההולך וסובב בענין סידר ה"צייגנעש" שהיה נצרך אז כדי לקבל הרבנות, מתוכן הענינים נראה שכבר לפני זה התכתבו ביניהן בענין הכנת בואו לשם.

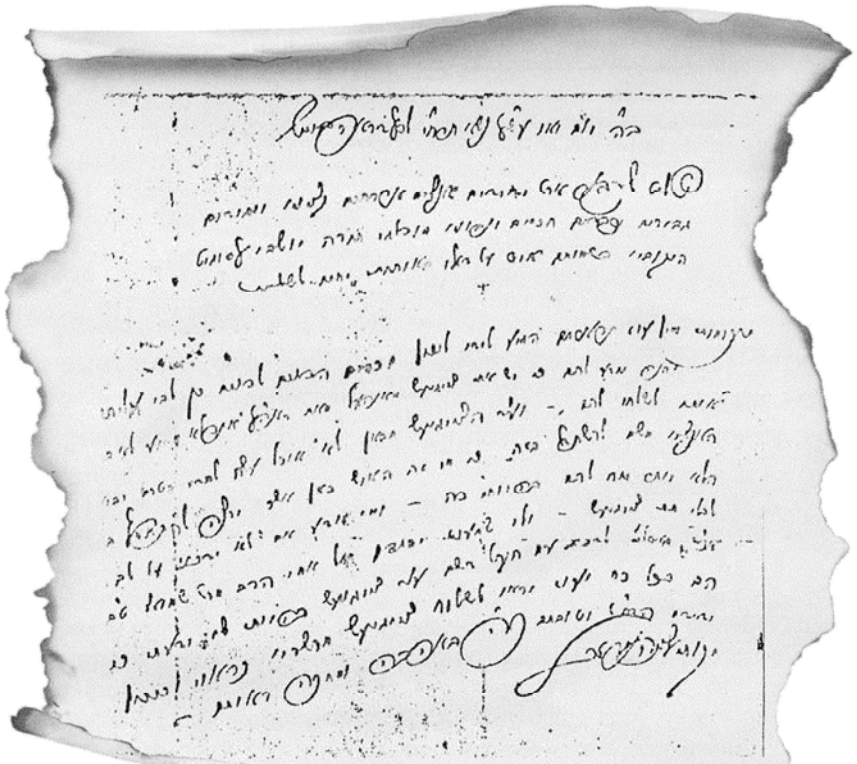
וז"ל המכתב:

נעימות ימין עוז תפארתם הגיע לידי לנכון, וכמים הפנים לפנים כן לבי אליהם, והנה נודע להם כי יש אתי צייגנעש מאוהעל מאת ראשי הקהל, אתפלא מדוע לא ביקשו אותו לשלחו להם.

ועל דבר הצייגנעש מכאן לא אוכל עשה לבדי בטרם יבואו האנשים משם להשתדל בזה, כי מי זה האיש כאן אשר ירצה להתאמץ בזה, הלא יותר נוח להם בהיותי פה, ומי יודע אם לא ידברו על לב השרים לבלי תת צייגנעש.

ולו שמעני, יכתבו אל אחי הרב מ"ה שמואל ט"ב נ"י אבד"ק גארליץ לדבר עם הקהל דשם על דבר צייגנעש, בהיותי שם ידעתי, כי הם בכל כח ועוז יראו לשלוח צייגנעש מהשרים כראוי וכנכון.

ידידם הדורש שלומם וטובתם כל הימים, ומחכה ראותם.

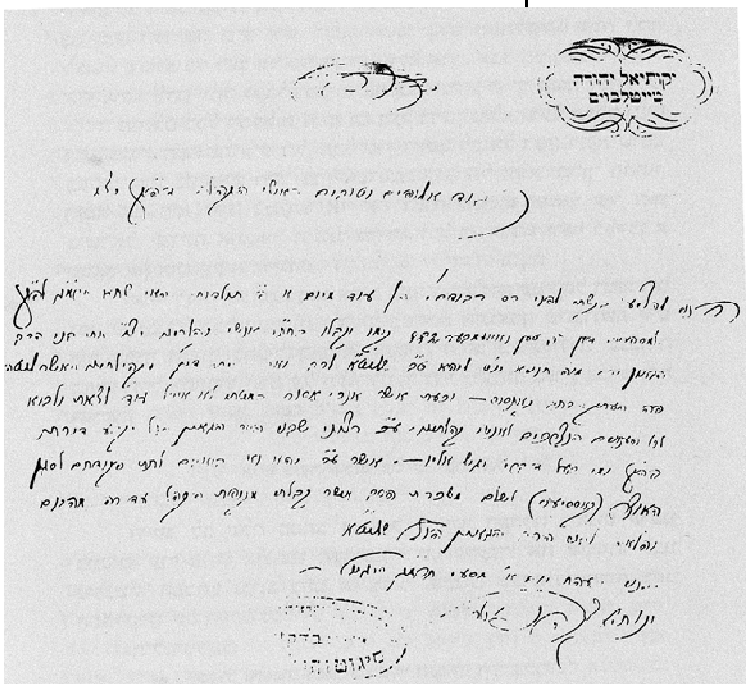
מכתבו של מרן הייטב לב ז"ל לראשי קהל סיגוט טרם קבלת הרבנות דשם

ואכן בתחילת ימי בין המצרים, ביום י"ח בתמוז הופיע רבינו בשערי העיר סיגוט, להתיישב על כסא הרבנות, ומסופר על הגה"ק הקול אריה ידיד נעוריו של רבינו, שהתלוה עמו לאורך כל הדרך הלוך ונסוע עד שהגיעו לשערי העיר סיגוט, וטרח עצמו בטלטולא דאורחא כדי לקחת חבל בשמחת קבלת הפנים שערכו אנשי העיר לכבוד בואו של רבינו לכהן אצלם כרב, והגיד אז טעמו ונימוקו כי ראה קדושת זקינו מרן הישמח משה שבא מעולם בעליון לשמוח בשמחת נכדו, ומי ראה אלו יוצאים ואינו יוצא.

*

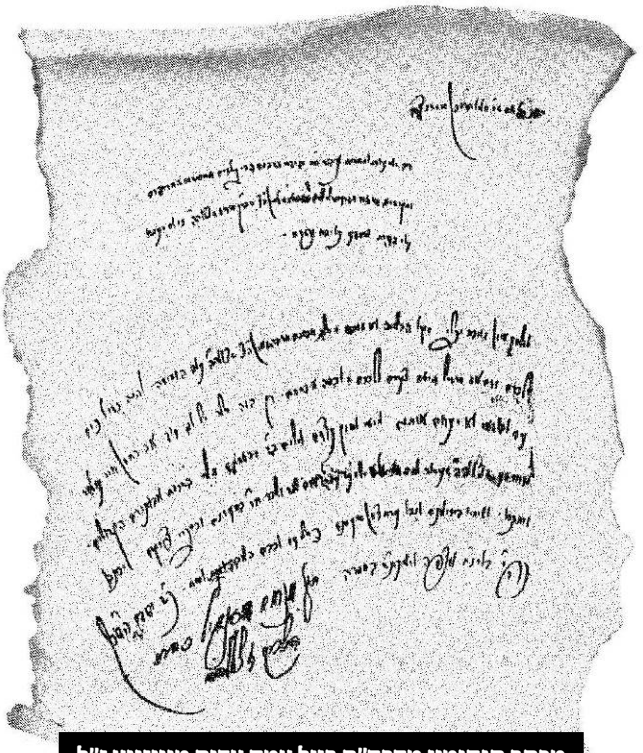
משעברו כמה ימים התחילו בצעדים האחרונים להביא הענין לידי גמר, לשם כך הציעו לפני מושלי מחוזת העיר סיגוט מכתב בקשה בחתימת ידו של רבינו, בו הוא מבקש שיאשרו לו דבר התמנותו, לצורך הענין מונה שם כמה פרטים בקורות ימי חייו, ובתוכם שהוא נולד בדראהביטש שבמדינת גאליציא, והוא כהיום בן חמישים שנה, גם מפרט שם משך שנות כהונתו כרב, באוהעל שימש חמש שנים, ובגארליץ תשע שנים, ושהוא משמש כהיום בעיר דראהביטש, מכתב זה נכתב ונחתם בעיר סיגוט, ביום י"ב לחודש אב שנת תרי"ח, כפי הנראה אישרו השלטון בקשתו, ובשעה טובה נתכהן לשמש כרבה של העיר.

סוף סוף הגיע רבינו אל הנחלה ואל המנוחה וזכה ליהנות משלטון בלי מצרים, כי רוב ימיו אשר עשה בסיגוט, שררה אהבה ואחוה בין כלל תושבי העיר, מכאן יצא לו מוניטין בכל העולם, והמושג של "חסידי סיגוט" קרמה עצמות וגידין וגברה מיום אל יום, בתוך זמן קצר חצתה השפעתו גם מעבר לתחומי עירו, דבר שניתן לזקוף בזכות הישיבה שיסד שם בשנת תרכ"ג, אשר שמעו הטוב עשתה כנפיים, ומכל רחבי המדינה באו לקבל לקחה של תורה בבית מדרשו, ושימש כבית יוצר לחסידים מופלגי תורה, שהיו פזורים בכל הארצות, ביניהם רבנים ומורים, שובי"ם ומלמדי תינוקת, מחברי ספר ואנשי מעשה, שהיו כפופים למרותו, במשך הזמן התחילו גדולים וטובים, וסתם עמך, להשכים על פתחו ליהנות ממנו עצה ותושיה, ושהו שם בחצרות בית ד', להתחמם ולהתבשם מזיו אורו, גם בדבר ד' זו הלכה שלחו אחריו לשאול את חוות דעתו, והיה ראש המדברים בכל מקום, ודבריו היו נשמעין בכל הארצות.

מכתב שכתב מרן הייטב לב ז"ל להנהלת הקהילה בסיגוט
שבנו מרן הקדושת יו"ט ז"ל ימלא מקומו ברבנות סיגוט עוד בחייו

הרבה יש להאריך על כל פעולות צדיק לחיים בעיר מלוכתו סיגוט, וגודל השפעתו בעולם כי רב הוא, אלא שיכלה הזמן והם לא יכלו, וכמובן זה דורש חיבור בפני עצמו, אך אפס קצהו תראה, הלה המה כתובים וערוכים לכל אורך ספרא הדין, בין אוצר כתבי הקודש שנשאר לנו לפליטה, והדברים מעידין בעד עצמן ומאליו יקרא.

מכתב תנחומין מהרה"ק בעל צמח צדיק מוויזניץ ז"ל אחר פטירת מרן הייטב לב ז"ל

אבל להגדיר את גדולותו במילין קצרין, כדאי להביא לשונו של הגה"צ ר' יצחק אייזיק פריעדמאן זצ"ל אב"ד נירעדהאז מגדולי תלמידי מרנא החת"ס, וז"ל:

"לפי דעתינו לא היה גדול הדור כמוהו לעת זקנותו, שהיה גדול בנגלה ונסתר והרבין תורה והעמיד תלמידים גדולים לרוב, ופרושתו וקדושתו, ויצא טבעו בעולם וכולם סרים למשמעתו, ולא שמענו דוגמתו בכל מדינות הללו אשר שמענו ונדעם", עכ"ל, וכן תעלה לך דברי נכדו הגה"צ מלאפיש זצ"ל בהקדמה לשו"ת אבני צדק, וז"ל, "כאשר נתקבל באהבה לק' סיגוט, הוסיף על שלמותו ועבודתו, כי נקבצו לאחדים תלמידים נכבדים, שנונים וחדודים, תורה וגדולה כאחד צמודים, כי נהרו אליו על שבתות ומועדים, רבנים גדולים וחסידים, לחזות בנועם עבודתו, וללמוד ממנו אהבת ה' ויראתו, ורבים חלו פניו לעזרם בתפלתו, וחכו לעצתו, ורובם ככלם לא שבו ריקם, והשפיע לב"י לחם חוקם".

לא על חינם נשארה השם "סיגוט" כשם משנה להשפעת רבותינו ענפי גזע עצי התמרים, כי שם ישב על כסאות למשפט מרנא הייטב לב ובמשך חמשה ועשרים שנה אשר חי ופעל בה, הפכה בעשר אצבעותיו למבצר אדיר של תורה וחסידות, ומשם יצא טובו בכל העולם, והאיר לארץ ולדרים עליה.

ונסיים בהעתקת נוסח מציבתו אשר ציוה בעצמו לחרות על מצבת קבורתו לפני פטירתו מן העולם, המבטאת היטב רב מפעלו: **"פה נטמן, הרב המפורסם, שמו נודע בשערים, העמיד תלמודים הגונים וישרים, השאיר אחריו ברכה חיבורים יקרים, הלה המה, ספר ייטב לב, וספר ייטב פנים, וספר שו"ת אבני צדק, וספר רב טוב, שמש פה ק"ק בכתר הרבנית חמשה ועשרים שנה, מורינו ורבינו, יקותיאל יהודה זצלה"ה, בן הגאה"ק מו"ה אלעזר ניסן זצלה"ה, צדיק כתמ"ר יפרח, אבדק"ק דראהאביטש, ביום השביעי נתעלה ועלה השמימה ואו לחדש אלול, ר"ב אמ"ת [תרמ"ג] לפ"ק, תנצב"ה".**

ובהם נהגה יומם ולילה

התאחדות אברכים

ש"י קהל יושב לב ד'סאטמאר

ווילליאמסבורג

בס"ד

מודעה משמחת

שמחים אנו להודיע לקהל אנ"ש שוחרי וחובבי תוה"ק ומצותי' שבעז"ה

ממשיכין בשיעור הנפלא

שמיטה

במשנת כ"ק מרן רביה"ק זי"ע

יסודי דיני שמיטה, ופולמוס באתרוגי שמיטה ועוד

לרגל שנת תשפ"ב הבעל"ט שנת השמיטה

נלמד בטוטו"ד ע"י הרה"ג המהולל סוע"ה כש"ת

רבי שלמה שבתי קעסטענבוים שליט"א

מגיד שיעור בקהלתינו הק'

ביום ה' פרשת כי תצא

בשעה 5:00 אחה"צ

ולאור הנושא הרחב על כל ענפיו

יומשך השיעור במשך השבועות הבעל"ט

קול התאחדות אברכים

718-682-2020 #5-1

ואחר השיעור יהא ניתן לשמוע על 5-2

קָרְבָה שְׁנַת הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה

זכות השיעור

נתנדב ע"י ידידינו הרבני הנגיד

מוה"ר ר' יואל בן יכט הי"ו

לברכה והצלחה ונחת מכל יוצ"ח

ט' אלול

הגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע

ואלה תולדות

נולד כ"ב שבט שנת תקפ"ג בעיר קרייזבורג לאביו הגאון ר' יעקב הכהן רבה ואב"ד של העיר, ולאמו הצדקנית מרת יוטא שהיתה מגזע השל"ה הק' וממשפחת הגר"א מווילנא ובעל שאגת אריה זצוק"ל.

כבר משחר טל ילדותו נתפרסם לילד פלא, בגיל שנה כבר בירך – כפי עדותו של ר' צדוק בעצמו – ברכת "שהכל", בגיל שנתיים התפלל כל התפילות מתוך הסידור בטרם הלך לאכול, וכשהי' רק בן שלוש וחצי בשעה ששאר ילדים בגיל כזאת מתחילים לומר אל"ף בי"ת אבל ילד פלא זה כבר למד גמ' תוס'.

כשהי' בן שש שנים נתיתם מאביו ל"ע וכשאמו נישאה בשנית עבר לעיר קריניק תחת חסותו של דודו (אחי אביו) הגאון ר' יוסף הכהן ראבינאוויץ זצ"ל בעל ה"כפות זהב", מקום שם עלה ונתעלה בתורה, גדולי הדור היו משתעשעים עמו בדברי תורה בעודו ילד רך, והביעו התפעלותם מגאונותו, וכמו שמספר על אחד מגדולי הדור הגאון ר' יצחק אלחנן מקובנא זי"ע שבחן אותו פעם בגיל הפעוטות והשתומם על חריפותו ובקיאותו, עד שהתבטא כי עתיד הוא להיות מגדולי הדור.

אם כי נתייתם מאביו עם כל זאת לא הפריע לו היתמות מללמוד תורה ולא פסק פומיה מגירסא, והי' לומד שעות על גבי שעות רצופות בקול גדול ובעמידה דווקא, לפעמים הי' יכול ללמוד י"ב שעות רצופות, ולא הי' להילד היתום כסף די מחסורו ובגלל זה לא הי' לו כסף לקנות לו נרות שיאיר לו בלילה, אז יצא בחוץ ולמד לאור הירח כל הלילה עד אור הבוקר, וגם הרעב שסבל לפעמים שלא הי' לו כסף לקנות לו אוכל, לא הפריע את התמדתו בהתורה הקדושה, וכבר מאז נתפרסם שמו בשם "העילוי מקריניק".

מסופר שפ"א באותו זמן ששהה בבית דודו כשהי' בן שבע שנים, עזב דודו את ביתו ונדד למרחקים לקבץ מעות קדימה עבור ספרו "כפות זהב" שרצה להדפיס, והנה עברו שש חדשים מעת עזבו את ביתו, ולא שמעו ממנו כלום, ובני הבית דאגו מאד עליו והיו בצער גדול, והוא לא הי' יכול לראות את צערם, עשה השבעת חלום וגילו לו מן השמים היכן נמצא דודו, וכך הרגיע את רוחם.

במכתב לידיד נעוריו מעיד ר' צדוק על עצמו וז"ל: "בשנת הי"ב לימי חיי, בראשית שנת תקצ"ה, החלפנו כתבינו במשא ומתן של הלכה, בענין חיבת ישיבת ארץ ישראל בזמן הזה, וזה היה תחילת עיסוקינו בשו"ת בכתב" ומסיים שם מכתבו בענוות קדשו "ואם היות דברי אז משיחת הילדים ושעשוע תשב"ר בעלמא, מכל מקום לא יצאו מכלל פטטיא דאורייתא".

כשנעשה בן שלש עשרה למצוות חיבר קונטרס חידו"ת ענינים מופלאים על מצות עשה ול"ת ועוד, וציין בתחילה: "אלו הכתבים כד הוינא טליא כבן י"ג כתבתי כרך זה", אף את הדרשה לבר מצוה שדרש בשבת פרשת שקלים (בשבת לפני שנעשה בן י"ג ביום ה' כ"ב שבט תקצ"ו) חיבר הוא בעצמו והתחיל אז דרשתו בדברי דרוש בענין גדול המצווה ועושה אח"כ רצה להתחיל בדברי שמעתתא ואמר שאינו יודע ממה להתחיל אם מפרשת השבוע או מענינא דיומא עניני תפילין ונכנס בפלפול עמוק בענין תדיר ומקודש במסכת זבחים, ואחרי שהאריך בענין זה יצא שצריך מקודם לדרוש בפרשת

ימי ההילולא

ו' אלול

- **רבי גרשון שמואל יום טוב לימפאן ב"ר נתן העלער** (תוספות יו"ט) - **תי"ד**
- **רבי יקותיאל יודא ב"ר אלעזר ניסן טייטלבוים אב"ד סיגוט** (ייטב לב) - **תרמ"ג**

ז' אלול

- **רבי משה סופר ב"ר יעקב שלום אב"ד טיסאפירעד** (מהר"ם סופר)- **תרע"ז**
- **רבי מרדכי ב"ר יוסף זצ"ל אויסטילא - תרל"ו**

ח' אלול

- **רבי אבא מרי ב"ר אלי' חלפן - שמ"ו**
- **רבי אברהם שמשון מראשקוב ב"ר יעקב יוסף מפולנאה** (תולדות) -**תקנ"ט**

ט' אלול

- **דן בן יעקב - ב"א שי"ח**
- **רבי יושע קאשמאן ב"ר פייוויש זצ"ל** (נחלת יהושע) - **תקצ"א**
- **רבי צדוק הכהן ב"ר יעקב ראבינאוויטש זצ"ל** (שו"ת תפארת צבי) - **תר"ס**

י' אלול

- **רבי פנחס בן רבי אברהם אבא שפירא זצ"ל מקאריץ** (מדרש פנחס) **תק"ל**
- **רבי יצחק בן רבי שלום יוסף מבוהוש - תרנ"ו**

השבוע שהוא תדיר ודרש אז פלפול עמוק בסוגיא דבשר וחלב שהיה מעניני פרשת השבוע דאז, ואח"כ המשיך מענינא דיומא בעניני תפילין (והיא לו נדפסה בסוף ספר "משיב צדק", ולא יאומן כי יסופר שנער בן י"ג ערך אוצר בלום זה).

בשנת ת"ר בהיותו כבן י"ז שנה רשם על גליון "היום סיימתי את הש"ס בשנת טו"ב לימי חיי, שנת ת"ר", וכך הדליק הכהן את המנורה שעתידה להאיר את עיני ישראל בכל מקצועות התורה.

האיש מקדש

כבר בהיותו בגיל צעיר התחילו הרבה נגידים לנסות לזכות להכניס בביתם את העילוי, ובהיותו בן חמש עשרה שנה זכה הגביר רבי שמואל הכהן מעשירי העיר וואלדאווקא בהעילוי שיהי' לחתנו, רבי שמואל ידע להעריך את גודל ערכו של חתנו, וייחד לו חדר מיוחד בדירתו, ובו ישב ר"צ על התורה ועבודה, ועלה ונתעלה מאד, הנהגותיו ודרכיו הי' בקדושה ובטהרה, הקפיד על כל דבר שבקדושה, הי' מדקדק מאד על כשרות בכלל ובחג פסח בפרט שהי' דקדוקיו מאד אשר הי' לשם דבר החג הפסח שלו, בעצמו הכין מאכלי פסח והכניסם לחדרו ולא נתן לשום איש ליכנס אליו לחדרו רק אם בדקו בקפדנות אי איכא חשש של משהו חמץ, בדיקת חמץ שלו התארכה לשעות רבות ביגיעה ובדקדוקים רבים, ושכר אנשים להזיז את ארונות הספרים הכבדים שבחדרו שהיו גדושים בספרים כדי שיוכל לבדוק תחתיהם בכל חור וסדק, ושמעו ודרכיו הקדושות הלכו למרחוק,

יסופר שפ"א בהיותו אברך סמוך על שלחן חותנו, בא גבאי צדקה אחד אל בית חותנו לאסוף מצרכים לעניי העיר לחג הפסח, וחותנו לא הי' אז בבית, רק ר"צ הי' אז בבית, אמר לו ר"צ בצער אין אני יכול לתת לך מאומה כי סמוך על שלחן חותני ומונע עצמי מלתת בלי רשותו, אבל בכל זאת ברצוני לתרום למצוה גדולה זו, בידו של הגבאי הי' סל עם ביצים שאסף לצורך העניים, אמר לו ר"צ אומר לך כמה ביצים יש בסל זו וע"י כך אחסוך ממך את הטירחא מלמנות אותם אחר כך וזאת תהי' תרומתי, כשחזר הגבאי צדקה לביתו ומנה את הביצים ראה שאכן כיון ר"צ את המספר של הביצים.

[סיפור דומה מסופר שפעם אחת ישב עם חבירו תחת צילו של אילן, אמר לחבירו שיוכל לומר להם כמה עלים יש על האילן, ולאחר התבוננות מועטת נקב במספר העלים, שאלו לו חבירו מהיכן אנו יודעים שאכן כך היא המספר, אמר להם שיורידו כמה עלים מהאילן מבלי שאדע כמה הורידו, והוא יאמר להם כמה עלים נשאר על האילן, וכן עשו].

ביקש הצדיק לישב בשלוה אך רבו אנשי מדון שקינאו בחמיו שזכה להיות חותן המלך והללו הצליחו להפרידו מבית חותנו בעלילות שוא עד שהחליט להתגרש, וכשמיאנה לקבל גט פיטורין נדד לגדולי דורו על מנת לקבל היתר מאה רבנים ואז אגב טלטולא דאורחא נתקרב אל רבותה"ק גדולי החסידות כפי שיסופר בהמשך דברינו.

זיווגו השני הי' האשה החשובה מרת חנה דבורה, והתיישב עמה בטשכוב פרבר של העיר לובלין, אהבת התורה של הרבנית היתה אין לשאר, אחר פטירת חותנו נשאר ר"צ בעירום ובחוסר, ורצו אז החסידים להנות אותו אבל הוא עמד איתן בדעתו לא לקבל שום מתנת בשר ודם, אשתו הצדקנית פתח חנות קטנה לממכר בגדים ישנים, ומהכנסה הדלה התפרנסו עצמם בדוחק גדול, אבל בשמחה רבה שזכו להנות מיגיעת כפם, ר"צ העריך מאד את גדולת נפשה באהבתה לתורה והסתפקותה במועט, מסופר שלאחר פטירתה בכה ר"צ מאד במספד תמרורים והי' משבחה שהקדישה כל ימי חייה למען התורה הקדושה, ובהיפרדו מקברה אמר: "תורתי מידך באה לי, חצי שכרי בעולם הבא נתון לך, הנה לפניך קחהו מידי".

לאחר פטירתה רצו החסידים לתמוך בו אבל הוא סירב לקבל מהם בכל תוקף, עד שאחד מהחסידים התנדב להמשיך לסחור בחנות אשתו, ולכך הסכים הצדיק רק אם יתן לו רק כדי צרכו שהיו מועטים מאד, סעודה אחת ליום שאכל את זה בערב. ועיקרון זאת לא ליהנות משלחנם של אחרים, נהג גם לאחר שהתמנה למנהיג העדה שאז גם לא רצה לקבל מהחסידים את הפדיונות, רק מ"פדיון" אחד קיבל והיא "מפדיון הבן", באמרו שהתורה זכתה לו כסף זו בתורת כהן, ומכספי פדיון הבן קנה ספרים, ולא הי' משתמש בכסף זה לצרכים אחרים.

כשנשא את אשתו השלישית אמר קודם החופה לחותנו הרב ר' פישל מסטוקצין שהגה"ק מקאצק זי"ע כשנשא את אשתו השניה אמר לגיסו בעל ה"חידושי הרי"ם" זצ"ל הרי המקדש את האשה על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור מקודשת, שמא

ימי ההילולא

י"א אלול

- **רבי שלום יוסף ב"ר ישראל** (מרוזין) **זצ"ל - תר"י**
- **רבי אברהם יעקב ב"ר ישראל מסאדיגורא - תרמ"ג**
- **רבי זאב ב"ר אברהם לאנדא מטשעבנאוו זצ"ל מסטריקוב** (זר זהב) **- תרנ"ה**
- **רבי אברהם יושע ב"ר משה ארי' פריינד מנאסויד** (מאור יהושע) **- תרצ"ג**

י"ב אלול

- **רבי שמעון ב"ר אשר** (הרמ"ש) **- ק"ב**
- **רבי שמחה בונם ב"ר צבי זצ"ל מפרשיסחא - תקפ"ז**
- **רבי משה אליקום בריעה ב"ר ישראל מקאזניץ** (באר משה) **- תקפ"ח**
- **רבי אלעזר ב"ר צבי אלימלך שפירא** (יודעי בינה) **אב"ד לאנצוט - תרכ"ה**
- **רבי אברהם אהרן ב"ר יקותיאל יודא טייטלבוים אב"ד קאלבאסוב - תר"ע**

הרהר תשובה בדעתו, אבל מי שמקדש אשה על מנת שהוא רבי, ואינו רבי, הרי הקידושין אינם קידושין ואם כן מה עלי לעשות, הרי היא חושבת שאני רבי ולכך נתרצתה להתקדש לי, ואני יודע שאני לא רבי, הרי יש חשש בהקידושין, השיב לו ה"חידושי הרי"ם" לאמיתו של דבר אין לה נפקא מינה אם הוא רבי או לו אלא שהיא רוצה להינשא לו מפני שכל העולם חושבים אותו לרבי וזה הרי אמת שהעולם לא יחדלו מלקרוא לו רבי, ולכן אין כאן חשש בהקידושין, אבל סיים ר"צ זה הי' נכון אצל הרה"ק מקאצק זי"ע שהי' מוחזק בעיני כל לרבי, אבל אני מלבד מה שבאמת איני רבי, גם בעיני העולם איני נחשב לרבי ואם כן יש חשש גמור בהקידושין, ולכן אבקש מכבודו שיודיע לבתו בפירוש לפני הקידושין שאיני רבי כלל.

באהלי צדיקים

כשהי' בן עשרים שנה כחמש שנים אחר נשואיו, יצא מביתו לבקר בהיכלם של גדולי הדור של עולם הרבנות, והרבה גדולי הדור ביקר ה"ה הגאון ר' יעקב אורנשטיין בעל ה"ישעות יעקב" רבה של לעמבערג זי"ע, הגאון ר' צבי הירש חיות זי"ע, הגאון ר' יוסף שאול נאטאנזהאן בעל ה"שואל ומשיב" זי"ע, הגאון ר' שלמה קלוגער זי"ע, ועוד, והפליא מאד את גדולי הדור בחריפותו ובגאונותו.

מסופר כשבא אל הגאון ר' יעקב אורנשטיין זצ"ל בעל ה"ישעות יעקב" רבה של לעמבערג, נכנס לביתו לחדרו בלא נטילת רשות, לבנו של הגאון שהי' ג"כ גאון ה"ה ר' מרדכי זאב הפריע מאד התנהגותו של האברך ר"צ, והביע תרעומותיו לאביו, קדמו הגאון בתוכחת מגולה האם תדע אברך לפחות את הש"ס בעל פה שאתה מרשה לעצמך התנהגות כזו, ענה לו ר"צ ומה גריעותא אם אדע רק חצי ש"ס בעל פה, שאלו הגאון אמור לי איזה חצי ש"ס, ענה ר"צ איזה שתרצו, ונתפתח משא מתן של הלכה בן הגאון ובין ר"צ שהפליא מאד את הגאון, ופטרו לשלום מתוך חיבה ואהבה, וביכור"י ענוי"ם הזאת הי' התחלת הקשר עם גדולי עולם שנשא עמהם במשא ומתן של הלכה לימים רבים.

בקהל חסידים

מקור מחצבתו ויניקתו וגידוליו של ר"צ הי' מתנגד מובהק לדרך החסידות, שהי' נצר למשפחה של גאוני ורבני ליטא, וגם ר"צ התנהג כך בכל דרכיו, עד שבמסגרת נדודיו ביקר בהיכלי צדיקי דורו ונגה עליו אור החסידות, בהתוודעו אל רבוה"ק ענקי החסידות הלא המה הגה"ק השר שלום מבעליא זי"ע, הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע, הרה"ק ר' מאיר מפרימעשלאן זי"ע, המגיד הק' מטריסק זי"ע, הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זי"ע, ועוד.

לימים כשביקר אצלו הגאון בעל צפנת פענח מראגטשוב זי"ע ובא אליו להתפלפל בדברי תורה, והוא כבר נהג באדמורו"ת, נמנע מלפלפל עמו והסביר את נימוקו: "כי אנשי כנסת הגדולה שתיקנו בתפילה לומר ברכת אתה חונן לאדם דעת, לא התכוונו לכך שהאדם יוכיח מי שיכול ללמוד יותר, אני או אתם, אמנם מה' מצעדי גבר כוננו, ויכול להיות שלכן באתם אלי על זה, ואם הגאון הוא עילוי, עליו לדעת שאני הייתי עילוי, ובקטנותו ניצחתי את כל הגדולים שפלפלו עמי, ובכל זאת נוכחתי לדעת שא"א לזכות לכתרה של תורה, עד שנאחזים בכף המנעול של דלת תלמידי הבעש"ט זי"ע", שנים רבות לאחר מכן עוד שח הגאון מראגטשוב בהתרגשות מדברים אלו ששמעם מפי כהן הגדול.

בצל רבו הק' מאיזביצא זי"ע

בין השאר ביקר ר"צ אצל הרה"ק רבי מרדכי יוסף ליינר זי"ע האדמו"ר הזקן מאיזביצא בעל "מי השלוח", וכמו שכותב נכדו הגה"צ ר' ירוחם ליינער זצוק"ל וז"ל: "הרב הגאון קדוש ה' מכובד הכהן הגדול רבינו צדוק הכהן ז"ל מלובלין הוא היה פלאי גאון כביר שלא נולד ונתגדל בין חסידים ולא ידע חסידות מה היא, ועל פי סיבה מאת סיבת הסיבות (הכוונה להיתר מאה רבנים הנ"ל) עבר דרך איזביצא, ונכנס לבית מדרשו של האזמו"ר ושמע ממנו שיעור בגמרא, כדרכו בקודש לומר בכל לילה שיעור גמרא בבית מדרשו, ומיד כששמעו נכנסו דברי תורתו בלבו, ותצלח עליו רוח ה' ונהפך לאיש אחר".

להלן הוא כותב "שמאמרי רבו המה אצלו קדושים כמו מאמרי חז"ל, וכל ספריו בנויים על יסודי קבלתו מה שקיבל מרבו, ומזכיר תמיד בלשון: שמעתי וכו' ופעם כותב: וקיבלתי ממי שנגלה לו מסוד ה' ליראיו", כמו"כ הוא מעיד "כי כשהיה מזכיר את רבו היה ממש מירתע כל גופיה, ואף לאחר שעברו יותר מיובל שנים מפטירת רבו, כשדיברו עמו אודותיו געה בבכיה בתוך השיחה".

פגישה זה עשה לו תמורה בחייו, ר"צ הציץ ונפגע ונפתח לפניו עולם חדש "עולם החסידות", ונתדבק בכל נימי נפשו ברבו הק', ואהבה רבה שררה בין התלמיד להרב ולעומתו בין הרב להתלמיד, תמורה זו חלה בכל דרכי התנהגותו, וגם אופן לימודו שהי' עד כה בהתלהבות וברעש גדול, עכשיו עשה הכל בהסתר ובהצנע לכת, והוסיף טהרה על טהרתו וקדושה על קדושתו, לא אכל אלא מסעודת מצוה, ומשום כך נהג לסיים כל יום מסכת ולעשות סיום סעודת מצוה, פ"א אירע שלא עלתה בידו לסיים מסכת ולא רצה לאכול, אמרו לו שבבית המדרש יש איש אחד שעושה סיום מסכת, אמר שיקראו לפניו את האיש, וכשבא לפניו שאלו כמה פעמים נזכר אמורא זו במסכת זו, וההוא לא ידע לענות, אמר זה אינו סיום אצלי, ולא אכל.

שבע שנים הסתופף בצל רבו הק' מאיזביצא, בז' טבת שנת תרי"ד נסתלק רבו הגדול ואז התפלגה עדת חסידיו, היו שקיבלו עליהם את בנו הרה"ק רבי יעקב זי"ע בעל "בית יעקב", ואילו ר"צ ושאר זקני החסידים התדבקו אחרי הגה"ק ר' יהודה לייב אייגר זצ"ל בעל ה"תורת אמת" נכדו של גאון הדור רבי עקיבא אייגר זי"ע, והיה נוהג לבוא אל שולחנו בכל שבת מברכים ויומא דפגרא, ר' יהודה לייב כיבדו ביותר והושיבו לידו בראש השלחן

כך שר"ע הי' לו כתלמיד חבר, ומסופר כי כאשר ישבה חבורת חסידים לפני ה"תורת אמת", ושיחתם נסבה אודות גדולי הצדיקים, פנה אליהם הרבי בשאלה: "האם שכחתם מהכהן, הכי הוא רק כאחד מהגדולים, הלא הוא כולו רוחניות שהוא מופשט מגשמיות לגמרי", כמו"כ קיים בו רבו מצוות מתנות כהונה והיה שולח לו את הזרוע והלחיים והקיבה, ר' יהודה לייב נהג בנשיאות כשלושים וארבע שנים עד כ"ב שבט שנת תרמ"ח, אותו הזמן הסתגר עצמו ר"ע לתוך עצמו בעבודה פנימית בהזדככות ובהתעלות יתירה, ותקופה זו ידועה בשם "תקופת השתיקה" של רבי צדוק.

נשיאותו

בשנת תרכ"ז אחר הסתלקותו של הגאון ר' יהושע העשל אשכנזי זצ"ל אב"ד לובלין רצו בני העיר שהוא ימלא את מקומו להיות אב"ד דשם אבל כיון שהציעו לו ללמוד את שפת המדינה מיאן בדבר באמרו שאינו רוצה לטמא את פיו בשפות זרות, ובמקומו נתקבל הגאון האדיר בעל ה"תורת חסד" שהיה ממעריציו הגדולים של ר"ע וידידות עצומה שררה ביניהם.

בשנת תרמ"ח לאחר הסתלקותו של בעל ה"תורת אמת" נאלץ ר"ע – אחרי שגברו עליו בקשתם של זקני החסידים – לקבל עליו את הנשיאות, ומסופר שר"ע אמר אז "אם שמי נמצא ברשימה של דור דור ודורשיו אנוס אני לקבלו ואם לאו הריני מתפלל שלא אמצא חן בעיני בני אדם ולא יבואו אלי", כמו"כ אמר כי כל ימיו היה מתפלל שה"תורת אמת" יאריך ימים בכדי שלא יצטרך להנהיג, אבל כנראה ששמו ה' בין הדור דור ודורשיו, ור"ע נתקבל להנהיג את העדה, ונהג את נשיאותו ברמה, ואלפי חסידים התדבקו אליו בכל נימי נפשותיהם והוא השפיע אליהם מהודו.

גם כאשר עלה על כס ההנהגה לא שינה מהנהגתו המופלאה בהיותו העניו מכל האדם בדורו, ולא רצה להנות מאחרים ולא מתמיכתם של חסידיו ומהפדיונות שלהם, מלבד כסף פדיון הבן כנ"ל, וכאמור נהג לסיים בכל יום מסכת, ומדי שבת בשבתו סיים את שתי המסכתות שבת ועירובין, וסיפרו כי בשבת קרנו פניו ולא הכירוהו ממש, במוצאי שבת היו צריכים לשפוך עליו מים להשיב את נפשו, כי לא יכלה נשמתו להיפרד מקדושת השבת, וכמעט כלתה נפשו עם צאת השבת.

כמו"כ נתפרסם שמו לבעל מופת, ומסופר שפ"א בא לפניו אחד מחסידיו ואמר לו שכואב לו מאד שן אחד, בקש ממנו ר"ע שיראה לו את השן שכואב לו והניח ידו עליה ונתרפא ושוב לא הרגיש שום כאב.

הסתלקותו לחיי העוה"ב

קרוב לי"ג שנים נהג בנשיאות עד יומו האחרון עלי אדמות, בשנה האחרונה לחייו שנת תר"ס נחלש, סמוך לפטירתו רמז לבנו וחתנו החורגים שנתחנכו וגדלו אצלו מילדותם, כי רצונו שידפיסו ויפיצו את כתביו, והבטיח להיות מליץ טוב עבור המסייעם לכך, בדבריו הזכיר צוואת הגאון רבי לייבוש חריף אב"ד פלונסק שהבטיח לעשות טובה לכל המסייעים בהדפסת ספריו, בהעידו עליו שקיים הבטחתו, ורמז בזה שאף הוא יקיים מה שהבטיח.

ביום ט' אלול שנת תר"ס בשנת הע"ז לחייו עלתה נשמתו הטהורה למרום, בשעת הלויה ההמונית הספידו רק בנו חורגו שקרא עליו את הספדו שהספיד האריז"ל את רבינו הרמ"ק שפי' את הפסוק בפרשתן "וכי יהיה לאיש חטא משפט מות ותלית אותו על עץ" דהנה חטא הוא מלשון חסרון, שאם יחסר לאדם סיבה וטעם על מיתתו, דהא לא היה בו חטא, אזי ותלית אותו על ע"ץ שמת רק מפני חטא עץ הדעת, וכמו"כ קרא על אביו שהיה נפש נקי וצדיק ומת רק בעטיו של נחש הקדמוני, ולמחרת נטמן בכבוד גדול בלובלין באוהל באהל רבו הגאון ר' יהודה לייב זצ"ל ה"תורת אמת".

מורשתו הרוחנית

לא הניח אחריו בנים אבל ספריו הרבים היא נחלתו, ר"ע הי' מושך בקסת מילדותו בשנתו הי"ב שאז כבר הוציא אגרות הדרכה, כתבים ורשימות, ובהיותו בן י"ג הוציא שנים ספרים אחת "זכרון לראשונים" את שלשלת הדורות מתקופת הנבואה על לחתימת התלמיד, והספר השני בשם "שמות בארץ" חכמי ישראל שלאחר חתימת התלמוד, וכך כתב כל ימי חייו מאות ספרים בכל מקצועות התורה והיהדות, בהלכה, במחשבה, בתורה ובחסידות, ממש אין שטח בעולם היהדות שר"ע לא האיר אותו, ולא פלס בו דרך, ועשרות מהם נשארו לנו לפליטה גדולה להאיר עיניי בתורת ה' ובעבדות ה'.

"כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, כי מלאך ה' צבאות הוא" פסוק זה תואם את הספרים הרבים של הכהן הגדול, בכל מקצועות התורה, בנגלה ובנסתר בהלכה ובאגדה, וכבר הגדירו אותם צדיקי הדורות האחרונים בתור: "שולחן ערוך של חסידות".

רק לאחר הסתלקותו זרח אורם של ספריו הרבים וכאשר נשאל פעם הרה"ק בעל אמרי אמת מגור זי"ע אודות הדפסתם היתה תשובתו: "על דברי קדשו אין לשאול מה להדפיס ומה לא, רק הכל צריך להדפיס" רק הוסיף "שדברי תורתו הק' שאמרם בשבת להם משפט הקדימה להדפיסם", ואכן ראו אור ספה"ק "פרי צדיק" עה"ת בחמשה כרכים, ואף אלו שלא נמנו על דגל החסידות שתו בצמא את דבריו, ודברי קדשו הם כמעיין המתגבר וכנהר שאינו פוסק.

קצרה היא היריעה, אך מהענין לציין דבר נפלא שהובא ב"פרי צדיק" "ושמענו בשם המגיד הק' דקאזניץ זצ"ל שאמר פעם אחת בערב יוהכ"פ שגם אז בזמנו נמצא כח ג' האבות הק', ואמר על הרה"ק מאפטא בעל אוהב ישראל זי"ע שהוא בחינת אברהם, ועל הרבי מלובלין זי"ע שהוא בחינת יצחק, ואת עצמו ששמו היה ישראל, חשב כנגד בחינת יעקב, רק חסר הכבש להקריב ואמר שהוא מכוין כל אותן הכוונות של הכהן הגדול בהקרבתם", ור"ע

מוסיף שם על זה "כי בכל דור יש צדיקים כאלו, ואף שאין לנו הקרבנות מכל מקום כשנזכה נוכל לתקן על ידיהם, שהם יכוונו המכוון של הקרבנות, ולתקן הכל ביוהכ"פ, כמו שהיה מקן הכהן הגדול בהיכנסו לקודש הקדשים, וכדברי המגיד הק' זצ"ל".

כמו"כ זכה ונתגלו לו גילויים עילאיים רזי תורה מן השמים אותם העלה על הכתב בקונטרס מופלא בשם "דברי החלומות", ובהקדמה מציין "רשימת דברים שנתגלו לי בעז"ה בחלום הלילה ממה שעלה בזכרוני" וכדרכו בקודש בלול הוא הקונטרס בהלכה ואגדה קבלה וחסידות ויסודות עמקי החכמה אותה שתה בצמא וקיבל מרבו הגדול בהיותו מסתופף בצלו.

נפלאים ביותר הם דברי קדשו "חלם לי בהיותי באיזביצא, שהיו מגלים לי איזה ברים משורש נשמתי, ובכלל הדברים היו אומרים לי כי הדור של משיח, יהיו אותם הנפשות עצמן של דור המדבר, ומשיח נשמת משה רבינו ע"ה, והדור של משיח יהיה בסוד "תתחדש כנשר נעוריכי" שיהיה ג"כ אותו הדור של חסד נעורים".

בין הגילויים שנתגלו לו מוצאים אנו טעם נפלא על מה שמתפללים נוסח האר"י ולצדיקים הגדולים המכוונים בתפילתן יש לתת טעם על זה כנודע מה שהובא במכתב שבסוף ספר נועם אלימלך, אבל לא כל אחד זוכה לזה, רק הטעם דיש לנו להתפלל בנוסח שמתפללין בו אותן שהשי"ת חפץ לשמוע תפילתן וכמו שנאמר "ותפילת ישרים רצונו" ומאחר שרצונו ית' בתפילת הצדיקים המתפללים בנוסח זה, הרי אותו נוסח חשוב ומרוצה לפניו ע"י תפילת אותן המכוונים לבן בתפילתן, ועל כן אחריהם כל אחד ימשוך להתפלל הנוסח שידענו שמרוצה לפניו יתברך".

זכותו הגדול תעמוד לנו ולכל ההוגים בתורתו, ובמהרה נזכה לראות בקיום דברי קדשו בספרו "ישראל קדושים" וז"ל: "וסוף הכל אמת מארץ תצמח, ויבורר האמת לעין כל, דזרע יעקב כולו זרע אמת, שהוא מידת האמת ליעקב הנשלך ארצה, וצומח ועולה בכל דור ודור, עד עת קץ שיעלה האמת מהארץ" בב"א.

י' אלול

הגה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע

מתולדותיו

נולד בשנת תפ"ו לאביו רבי אברהם אבא בשקאלוב מגזע בעל מגלה עמוקות אביו זכה לבן זה בזכות מעשה שהי' כי הי' נזהר שלא לדבר לפני התפילה ופעם אחת בבוקר בדרכו לבית הכנסת פגש בערל שרצה למכור לו זהב, וכיון שהי' זהיר שלא לדבר לפני התפילה רמז להערל שימתין לו עד אחר התפלה. והלך הגוי ומכרו לאחר והפסיד ע"ז הון רב, לימים נגלה לו אביו רבי פנחס המגיד משקאלוב בחלום לילה וגילה לו כי נפסק בשמים כי תמורת הזהב הנוצץ שויתר עליו יזכה לבן שיתנוצץ ויאיר בעולם.

אצל רבו הבעש"ט הק'

אחר נישואיו את בת רבי יונה מסלאוויטא אז נמשך אחר הבעש"ט הק' וביקר בהיכלו של הבעש"ט פעמים בודדות אשר אז נהפך לתלמידו המובהק, הי' חביב מאוד בעיני רבו הק' ופעם נחלה בעת שהי' מסתופף בצל רבו והוצרכו להקיז לו דם והזהיר את הרופא שיקוז רק את הדם המיותר והנגוע ואם אינו יכול מוכן הוא להיות שיצא ממנו דם תמורת דם תלמידו והוסיף כי דמו של רבי פנחס נשמר וגנוז משנת ימי בראשית, ועוד מסופר דבהיותו אצל הבעש"ט הק' בשביעי של פסח תק"כ גילו לו מן השמים על הסתלקותו הקרובה של רבו ואחר התפלה שאל אותו הבעש"ט אם טבל בערב יו"ט במקוה וענה בשלילה כי נמנע הי' מלטבול מחמת חולשתו ונענה לו הבעש"ט דכבר נעשה מעשה ואין לאחר מעשה כלום אילו היית טובל במקוה היית יכול לבטל את הגזירה. (שבחי הבעש"ט)

עפ"י הוראת הבעש"ט עבר לגור בעיר קאריץ ושם הנהיג עדה גדולה ביניהם תלמידים גדולי עולם כהה"ק רבי רפאל מבערשיד, רבי יעקב שמשון משפיטיווקא, רבי זאב וואלף מזיטאמיר, רבי יוסף מראשקוב זכותם יגן עלינו ועוד רבים חסידים הראשונים ואחרי כי שנים בקאריץ עבר לגור באוסטרה.

ממדרגותיו הק'

אמר על עצמו בזה"ל: אני משגיח לפעמים על תפלה אחת שמנה ימים ואני שומר את עצמי בכל הימים בכל תנועה ותנועה ואפילו איך להפוך את פני לכאן ולכאן כמשמעו, ופעם כשהוכיח את בנו בעסק התפלה אמר לו: כשאני מתפלל לפני התיבה ומטה את עצמי לכאן (דהיינו לצד ימין) נרתעים עולמית אחרים וכשאני מטה את עצמי לכאן וכו' (מדרש פנחס)

הי' אומר שמי שהולך עם האמת הנשמה מלמדתו ופעם אחת הקפיד על אחד שאומר לו דעה ואמר לו: מיך לערנט די נשמה ואתה אומר לי דעה (מדרש פנחס)

עוד אמר כי נאמר בס' חובת הלבבות (שער חשבון הנפש) כי כשיתנהג אדם כמו שנאמר שם עי"ש אזי יראה בעין שאינו עין וישמע באוזן שאינו אוזן, ע"כ, כי כמה פעמים בא אלי אחד לשאול עצה ממנו ואני שומע שהוא עצמו אומר איך להשיב לו (מדרש פנחס)

עמוד האמת

ידוע עבודתו ורוב יגיעתו במדת האמת וכמו שהעיד על עצמו בזה"ל: קיין זאך איז מיר נישט אזוי שווער געווען ווי ליגענט, עס האט געדויערט י"ג יאר און עס האט מיר צובראכן איטליכס גליד און איטליכס ביינדיל אבער איך בין ארויס דערפון, איין מאל זאל נישט זיין קיין ליגענט ע"כ לשה"ק והי' מדריך את בניו שיתפללו תמיד רבש"ע נחני בדרך אמת, ואמר על עצמו מדריגה גבוה במדת האמת שאמר למקורב אחד שאם יספר לך אדם שהי'

מתפלל כל כך בכח ובעבודה גדולה, וואס ער האט אזוי שארף געדאוועט אז ציין זענען געפלויגן פון זיין מויל וועסטו נישט וועלן גלייבן, זאלסטו וויסען דאס בין איך געווען אבער דענצמאהל איז נאך נישט געווען אמת היינט איז דער אמת . (מדרש פנחס)

ענוותנותי' דמר

הי' מתנהג מאוד בשפלות ולא הלך במלבושי כבוד עד סוף ימיו שהפציר בו בנו שיתנהג קצת במלבושי כבוד וכן הי' מזהיר מאוד על מדת הגאוה, והי' מרגל בפומי' דכמו שרוצים לחיות כן יהי' רוצין להיות קטן מן הכל, ופעם אחת ראה אשתו מצערת את המשרת והקפיד מאוד עליה, ואמר שהיתכן לצער יהודי הרי הוא יקר מאוד והי' שם אחד רווק בן ארבעים שהי' נקרא הערשיל וואסער פירער (שואב מים) שהי' פחות הערך מאוד ואמר הה"ק לאשתו איך ציטער פאר הערשלין שהוא יקר מאוד, והסביר הדבר שאדם פחות בא אצל בעל הבית ומכל שכן אצל נגיד כמה הוא שפל ונכנע לפניו, ומכל שכן לפניו שהי' נגידים מרתתין לפניו בודאי הי' לפניו שפל ונכנע בלבו מאוד מאוד וכלא נחשב אצל עצמו, ועל זה הי' מחשיבו והי' בטל לפניו בחשבו אימת אני יוכל לבוא לשפלות כזה (מדרש פנחס)

וכתבו תלמידיו כי הי' לו שמחה וחיות כשהי' מזדמן לו איזה שפלות והי' מחשבו לטובה גדולה מהשי"ת שזימן לו דבר זה למען לא יגבה לבו, ופעם אחת שכח לספור ספירת העומר וספר אח"כ כל לילה ולילה בלא ברכה והי' שומע הברכה מאחר וכשהי' מתפלל לפני העמוד הי' מוכרח להעמיד אחר לספור ספירה והי' מחשבו לטובה שזכה לשפלות כזה.

פותח שערים

איש צעיר אחד חלה במחלת הריאה והי' חולה מסוכן מאוד ודפק על פתחי הצדיקים שיבקשו עליו רחמים ולא נתרפא, וכשבא לרבי פנחס הבטיח לו שיהי' לו רפואה שלמה וכן הי' וכמובן שנעשה מזה רעש גדול בין החסידים ואמר להם שאל יחשבו שהוא גדול מכל הצדיקים רק דכשראה דשער הרפואה סגור לאיש ההוא כי לא הסכימו מן השמים לרפאותו ושער הפרנסה מצאתי פתוח כי פרנסה הסכימו שיהי' לו אז חזרתי לשער הרפואה ואמרתי מזונא למאן יהיב לחיי הוא דיהיב והסכימו לו מן השמים ונתרפא האיש ההוא.

הסתלקותו לחיי העוה"ב

בסוף ימיו גמר בנפשו לעלות לאה"ק ולכונן את עפרה ובהיותו על אם הדרך בעיר שפיטיווקא יצא נשמתו בטהרה ביום יו"ד אלול תק"ן ושם מנוחתו כבוד, תלמידיו הנז' רבי יעקב שמשון משפיטיווקא כבר הי' אז בא"י וראה חזיון לילה שהשכינה בוכה ומיללת על בעל נעוריה כשהקיץ משנתו אמר דאין כעת בעולם מי שהוא בעלה דמטרנותא אלא הרב מקאריץ שמע מינה דנח נפשי' קרע קריעה בברכה ובכה תמרורים אחר כך נודע שאכן נסתלק זה הלילה (נתיב מצותיך נתיב היחוד שביל ד') מסופר כי מידי שנה בשנה ביום י' באלול הי' מתענה ומאריך בתפלתו יותר משאר הימים באומרו בחודש אלול צריכים להיות מער יו"ד ולימים כשנסתלק ביום י' אלול נתחוור כי ראה יום מותו ברוח קדשו.

נוסח מצבתו: פ"נ נפש אדונינו זהיר טמיר כפנחס בן יאיר, רוח אפינו מורינו ורבינו רבי פנחס ב"מ אברהם שפירא גודר גדר ועומד בפרץ, תפלתו מלאה הארץ נשמתו יצאה בטהרה ע"ש נקבר בקבורה יו"ד אלול לפרט הקבר אשר איש אלקים נקבר בו.

י"א אלול

הגה"ק רבי אברהם יהושע פריינד זי"ע
אבד"ק נאסאד

מתולדותיו

הגה"ק מנאסאד זי"ע נולד ביום י"ב תמוז תרט"ו לאביו הגה"צ רבי משה ארי' שהי' ראה"ק בעיר סיגעט ונקרא שמו ע"ש זקינו הגה"ק רבי יהושע קראלי'ער אבל אביו הק' הוסיף גם השם "אברהם" באמרו שאין נכון לקרות בנו בשמו של קדוש זה, והרה"ק מנאסאד הי' אומר שאילו היה נקרא רק יהושע היה מגיע למדריגות יותר גדולות.

כשהיה נער צעיר בא בקשרי השידוכין עם בת הגה"ק מרדכי יודא לאוו זצ"ל אבדק"ק אינטערדאם, פע"א נזדמנו שני המחותנים בבעלז ושאל הרב מאינטערדאם את מחותנו ר' משה ארי', מדוע אינו מלמד לבנו ללמוד בדרך הישר, שכפי הנראה שכר מלמד לבנו שיורנו לכתוב השגות ופלפולי דברי תורה, כי הרב מאינטערדאם לא האמין שהחידושים שהוא רואה הוא מבנו הקטן, ענה לו ר' משה ארי' שיאמין לו שאין לו שום ידיעה ממה שכתב והוא לא שכר לו שום מלמד וכל דבריו כתב הוא בעצמו. אחר חתונתו ישב סמוך על שולחן חותנו ועסק בתורה ועבודה בקדושה ובטהרה, אחר כמה שנים שישב על שולחן חותנו פתח לו אביו חנות למכור קמח בכדי שיהי' לו במה להתפרנס, אבל הוא עסק במסחרו כפי השגת דעתו ונתן קמח לעניים בהקפה, וכאשר בקשו הסוחרים ממנו מעות הראה להם על השטרות שקיבל מהקונים העניים על חובתם, והוסיף לומר שלדעתו הוא צריך ליתן מקודם הקמח לעניים בהקפה לפי שהבעלי יכולת יכולים לקנות בחנות אחרת במעות מזומנים, וכמובן שלא הוציא מחנותו זה די סיפוק צרכיו.

בשנת תרל"ט נתקבל לרב בעיר ראגנע ותיכף בבואו לשם התחיל לתקן ולגדור שם גדרי היהדות, יום השוק שבעיר ראגנע היה קבוע ליום שב"ק והוא טרח ופעל וקבע את יומא דשוקא ביום מימות החול, ומערכתו זאת עלה לו בדמים מרובים, עד שהוצרך למשכן תכשיטי זוגתו הרבנית בכדי לשלם את הוצאותיו, בימים ההם נקטפה בתו חנה מלכה, ופסק מלהורות באמרו שבוודאי

נענש מן השמים מפני שנתעטף בטלית שאינו שלו להורות ולדון, וכששמע אביו שפסק להורות שלח לו הכסא של זקינו ר' יהושע קראלי"ער זצ"ל וכתב לו שאם ישב על כסאו בוודאי יוכל להורות ותכון מלכותו לעד. בשנת תרס"ה אחר פטירת חותנו נתמנה הוא למלאות מקומו בעיר אינטערדאם וכמעשהו בראשון הקים דת של תורה והתקין כמה תקנות להרמת קרן התורה.

בתחילת חודש אלול שנת תרצ"ג היה במרחץ טארנא ונחלש מאוד והוליכו אותו לק"ק סאטמאר אז תקפה עליו החולי ושאל אחר בנו הגה"ק מהוניאד זצ"ל ותיכף כשהגיע בנו יצתה נשמתו בטהרה ביום י"א אלול שנת תרצ"ג לפ"ק.

עם רבותינו הק' זי"ע

הגה"ק מנאסאד זי"ע היה דבוק מאוד לרבותינו הק' לבית סיגעט זי"ע, ובפרט היה ידיד נאמן לרביה"ק בעל דברי יואל זי"ע ועמד לימין קדשו בכל המערכות למען תיקון הדת.

ובעת שהתקיימו אסיפות רבנים מזמן לזמן והרבנים היו מציעים את דעתם, כל אחד זה בכה וזה בכה, והגה"ק מנאסאד היה יושב כשראשו מורכן והיה נראה כאילו מתנמנם, וכששאלו את דעתו על הנידון שדנו אז באותה האסיפה, שאל הגה"ק מנאסאד וואס זאגט דער קראלער רב [ה"ה רביה"ק] ווייל וואס ער האלט, איז דער דעת תורה.

וכאשר נמנו וגמרו ק"ק סאטמאר ברוב דעות לקבל עליהם את רבינו לאלוף לראשם והתכוננו לעשות בחירות אצל כל חברי הקהילה האריטאדאקסן, נסעו נכבדי העיר לקראלי להודיע לרבינו את דבר בחירתו, אולם רבינו השיב להם במכתב, כי קשה לפניו הדבר לעזוב את עיר קראלי שחביבה עליו עד למאד, ואינו רואה עדיין אפשרות לעזוב את אנשי מקומו ובני בריתו, מכל מקום חסידי ומוקירי רבינו לא נתייאשו בקרבם ועשו כל מה שביכלתם להביא את רבינו לסאטמאר.

והגה"ק מנאסויד זצ"ל הפציר אז במאוד ברבינו שיקבל על שכמו את עול הרבנות בעיר סאטמאר, וגם כאשר אמר לו רבינו טעמו ונימוקו כי בעיר קראלי יושב במנוחה ושלוה כי יש שם קהלה נאה וחסודה, וכמו כן ישיבה לשם ולתפארת, אולם בבואו לסאטמאר שהוא עיר גדולה יהא טרוד מאוד בהנהגת הקהילה, ואמר לו הגה"ק מנאסאד כי כדי לתקן עיר גדולה כסאטמאר "דארף מען זיך אנשטרענגען".

ובמכתב ששלח הגה"ק מנאסויד לרבינו אודות הרבנות בסאטמאר כתב עליו תוארים מופלגים, "נזר ישראל עמוד הימיני וכו', צדיק יסוד עולם וכו', אור ישראל וקדושו רכבו ופרשו וכו'", ובסוף המכתב כותב "על כן טובה גדולה להעמיד הדת על תילה שימלוך כבוד קדושת הדר גאון קדושת תורתו לקבל המשרה על שכמו" ובזה אצא ואשתחוה הקטן והשפל הדושת"ה.

גם חיבה יתירה נודעת לו לרבינו בעל ברך משה זי"ע מהרה"ק מנאסאד, אשר כיבדו ביותרת הכבוד בעודו עודנו צעיר לימים, במה שלא היתה דרכו לכבד לגדולים וטובים כידוע.

לוחם מלחמת ה'

כן היה לוחם מלחמות ה' בעוז וגבורה, וכחומה בצורה עמד בריש גלי להכות על קדקדם של מהרסי הדת בכל שם וחניכא דאית להו, וביותר לא סבל את הצבועים והחנפים שהיו מחניפין את הרשעים במסווה שהם אנשי שלום ואלו ואלו דא"ח, והיה אומר על אלו שפוסחים על שני הסעיפים 'אהער און אהין איז א שתי וערב', ודפח"ח.

יודע תעלומות

ע' בס' נפלאים מעשיך [מהרה"ח ר' פרץ לעפקאוויטש] שמעתי מש"ב הרה"ח ר' הערשל לעפקאוויטש ע"ה שהיה גר בעיר אראד, והגה"ק מנאסאד זי"ע התאכסן בביתו תקופה ארוכה, והוא השתדל לחלוק לו כבוד כראוי וכיאות לצדיק נשגב, ובעל האכסניא הנ"ל היה לו בית מסחר של טעקסטיל אמנם לא הצליח במסחרו כראוי והיה לו מזה פרנסה בדחקות. וביום אחד מן הימים פנה ר' הערשל להגה"צ רבי ישראל זצ"ל אב"ד הוניאד [בנו של הגה"ק מנאסויד] באמרו לפניו שהיות שהוא משליך נפשו מנגד למען כבוד אביו ביותרת הכבוד, ומכיון שהוא מביא בקושי פרנסה לביתו, לזה נפשו בשאלתו לנות הלאטערי"ע, והוא ישתדל אצל אביו הק' שיואיל לגלות לו המספר העתיד לעלות בגורל כדי שיוכל להתפרנס מזה בריוח, כי הוא בטוח בצדקתו שבידו לגלותו, והגה"צ מהוניאד לא היה יכול לסרב מחמת הכרת הטוב, וכשראה שעת הכושר אצל אביו מסר לו בקשת בעל האכסניא ר' הערשל, שהיות שהוא חי בדחקות והוא משתדל ומתאמץ בכל עוז להיטיב עמך, לכן עתה הוא מבקש שתגלה לו את המספר הנכון שיעלה בגורל, ועי"ז יהיה לו הרחבת הדעת, הרכין הרה"ק את ראשו לזמן ממושך ואח"כ נענה: ניין, אויף געלט ברויך מען זיך צו פלאגן.

זכרון איש חי"ל

ע' בס' המאזרינו חיל [מהרב החסיד המפו' רבי חנני' יו"ט ליפא שוואַרץ ז"ל] שהרה"ק נאסויד היה רגיל לבא לעיר סאטמאר לבקר אצל אחיו הרה"ח ר' חיים פריינד ז"ל שהיה ראש הקהל בסאטמאר, ועל ידי זה זכיתי להכירו ולהסתופף בצילו, ומונח בזכרוני שפעם אחת כתב אאמו"ר ר' עזריאל זצ"ל כתובה, ואז היה נהוג לכתוב עם טינט פעדער, ואחר שגמר לכתבו גללו ושלחו עמי להרה"ק מנאסויד שיגיה את הכתיבה, וכאשר באתי למעון קדשו אחז עדיין באמצע תפילתו, וחכיתי עד שגמר תפילתו ונתתי לו את הכתובה לבדקו, ונטל את הכתובה מידי להגיהו, והראה לי שנתהוה על תיבת ומזוניכי איזה קוים מהדיו, ואמר שמכל מקום "עס איז גוט".

ולימים כאשר פגשתי את בעל העובדא, התאונן לפני שאין לו פרנסה, ותולה הדבר בזה שנתהוה קו מהעט על תיבת ומזוניכי, ומכיון שהרה"ק מנאסויד הסכים שזה טוב הכשירו את הכתובה, ולכן אין לי מקור פרנסה בכבוד ובריוח.

אחר הסתלקותו לחיי העולם הבא הייתי נוכח בעת הטהרה, כי קברו אותו בעיר סאטמאר, וראיתי את צורתו הקדושה שהאיר גם אז ממש כמו בחיים חיותו.

י"ב אלול

הגה"ק רבי שמחה בונם מפארשיסחא זי"ע

ואלה תולדות

נולד בשנת תקכ"ז לאביו הרה"ק ר' צבי הירש זצ"ל המגיד מוואדיסלוב בעמ"ח ספר עשרה למאה ועוד ספרי דרוש ופלפול, כבר במעלליו יתנכר נער בחכמתו ובחריפתו, אביו הי' מכניס אורח גדול, פ"א אמר לבנו שהי' עוד קטן: "בונם'על, ביסט דאך עפעס איין עילוי, טיא עפעס אויף און הכנסת אורחים" הלך העילוי הקטן עם האורחים לפני שאכלו והראה להם מקום לינתן, באמרו שאם אדם אינו יודע מקום לינתו, אז האכילה שלו היא בדאגה, ואינו אוכל לשובע, ואביו נהנה מזה מאד (שפתי צדיקים), וכבר ט"ו הי' כשהי' נקרא הלמדן היותר גדול בעירו עיר מלאה ת"ח וסופרים בפרשיסחא, והי' כל ימיו הי' עוסק בתורה בעמקות גדולות ועבר את בוראו עבודה רבה ודרכו הי' להתבודד תמיד ולומר שירות ותשבחות.

רבותיו

בנגלה הי' תלמידו של הגאון המפורסם רבי ירמי' אבד"ק מאטערסדארף זצ"ל, ובנסתר ובחסידות הי' רבו הראשון הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע, כפי שסיפר בעצמו שנסע אליו ע"פ הצעתו של הרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע – שמתחלה נסע אליו לפני שהכיר את החוזה מלובלין – אשר אמר לו ששם שורש נשמתו, ונסע ללובלין, אח"כ אמר שלא הבין התורה שאמר הרה"ק מלובלין בליל שב"ק בעת עריכת השלחן הק', אבל ואת הבנתי היטב שהעולם העליון, עולם הבא, הוא כאן בעוה"ז אצל החוזה, אחר ברכהמ"ז כשהלך החוזה לחדרו ועבר אצל הר"ר בונם נפל עליו בזרועותיו הק' ואמר לו בזה"ל: בונם לעבין, תחזיק עצמך בי ותהי' לך רוח הקודש מעולם האצילות וירוצו כל העולם אליך ועוד ברכות כיוצא בו (שמחת ישראל), פ"א כיבדו הר"ר מלובלין שיהי' בעל תוקע בראש השנה, מחמת שתקיעת שופר חכמה היא ואינה מלאכה, והוא החזיקו לחכם גדול, והרר"ב קיבל על עצמו לתקוע, לפני התקיעות קרא אותו הר"ר מלובלין ולמד איתו כוונת התקיעות ודברי תורה כמנהגו לומר לבעל תוקע, ואח"כ כשהלכו לביהמ"ד לתקוע אמר הרר"ב לרבו, רבי שאינו רוצה לתקוע כי לא נסיתי מעולם להחזיק שופר בפי ואיני יכול לתקוע, שאל אותו רבו מפני מה קבלת על עצמך לתקוע, אמר לו כמו שמצינו במשה שבתחלה שאל את הקב"ה כי יאמרו לי מה שמו מה אומר אליהם, ואחר שאמר לו אהי–ה אשר אהי–ה שלחני אליכם, השיבו משה שלח נא ביד תשלח, כי רצה להחזיק לו ידיעת שמו יתברך וכמו כן אני מפני שרציתי לשמוע מה שהרבי אומר לבעל תוקע לפני התקיעות, וכן הוה שלא תקע הוא אלא אחר תקע.

אבל רבו המובהק הי' היהודי הק' מפארשיסחא זי"ע, והי' דבוק מאד ברבו זה, כמו שסיפר בעצמו שבשנה ראשונה אחר הסתלקות היהודי הק' הי' השליח ציבור בתפלת מוסף בר"ה, ומשעה שהתחיל הקדיש עד סוף התפלה הי' עומד אצלו היהודי הק' ממש ולא הי' מפסיק מלהביט בו כל התפלה, ואחר שסיים התפלה רצה אליו ואיננו כי נסתלק למעלה (שמחת ישראל), בחתונה הגדולה שהתקיימה באוסטילא בהשתתפות כמה זקני וצדיקי הדור ובראשם הרה"ק מאפטא, שכידוע הי' זה בעיצומה של ההתנגדות על חבורת פרשיסחא, ובמעמד ההוא רצו להרחיק את חבורת פרשיסחא ודיברו עליה סרה, אז עמד הרה"ק ר' ירחמיאל, בנו של היהודי הק', והעיד על הרר"ב: "ער איז געווען ביים טאטען אופ'ן שפיץ האר"ץ", וע"ז השקיט את המריבה (ימות עולם), גם נסע להרה"ק ר' משה לייב מסאסוב זי"ע.

והצנע לכת

מתחלה הי' צדיק נסתר, ואפי' חבירו לא ידעו מגדולתו ומדרכיו הקדושים, רק רבותיו הר"ר מלובלין והיהודי הק' ידעו מדרכיו הק' וכבדוהו מאד, הי' בקי מאד בחכמת הרפואה ובשחיקת סממנים, הוא הי' הראשון שנתן לו רשות מהמלכות להכין לו חנות מסמי רפואה אומן מעשה רקח (אפעטי"ק) אשר פתח בעיר פארשיסחא, ובכל לילה ולילה הלך אצלו היהודי הק' ולמדו שם כל הלילה ביחד, ולפעמים כאשר בא איש אחד להיהודי הק' אשר הי' צריך לישועה והי' דבר גדול מאד, אמר קראו לי את ה"אפטייקער" כי צריך אני שיהי' גם הוא לי לעזר לזה הענין הגדול, וכשנטלה הממשלה הרשות מידו, נעשה סוחר ונסע תמיד לדאנציג וללייפציג אודות מסחרו, והמשיך להיות בהצנע לכת מאד, הי' לבוש בלבושי הסוחרים ולא כלבושי החסידים, ועבד את השי"ת בהסתר גדול, ובעת שהי' בארץ אשכנז עסק שם רוב ימיו בתורה ועבודת השי"ת בהסתר, והי' דרכו לילך למקומות הגרועים ובחכמתו וקדושתו הגדולה הציל הרבה נפשות מישראל מעבירות אשר לולא לזה הצדיק כבר היו נטבעו ח"ו ברשת עבירה והוא ברוב קדשותו הציל אותם, והשפיע להם רוח טהרה ותשובה ששבו בכל נפשם ונעשו יראי שמים מכאן ולהבא, ורק רבותיו הר"ר מלובלין והיהודי הק' זי"ע ידעו מעבודתו הק' אשר עושה בארץ אשכנז (עשר נפלאות, מליצי אש).

תורה מגיני ומצלי

פ"א באו לחנותו שוטרים כדי לבדוק את הסחורה שבחנותו, אם שילמו עליה מכס או לא, ובחנותו היתה סחורה שהיתה חסרה הסימן המעיד על תשלומי המכס, והרבנית שעמדה בחנות פחדה ומאד חששה ואמרה לו שצריך לעשות משהו, אמר לה הרר"ב שהיא צודקת ובאמת צריך לעשות משהו והוא יכנס לחדר, ונכנס לחדרו, השוטרים חיפשו בחנות ולא מצאו שום דבר, כשגמרו והלכו נכנסה לחדרו לראות מה הוא עושה שם ולספר לו על הנס

הגדול שאירע שלא מצאו שום דבר, כשנכנסה לחדר הפנימי שמעה שאומר ברוך ה' שהבנתי את דברי התוס', והסביר לה שכבר כמה חודשים הוא לומד איזה תוס' ואינו מבין את זה, ועכשיו כשבאו לתפוס אותו במכס ורוצים לעשות לו צרות, חשב שעכשיו זה הזמן הנכון שיבין את דברי התוס', כי דוד המלך ע"ה אומר בתהלים "לי קוו רשעים לאבדני עדותיך אתבונן" כשרוצים לאבד אותי ולעשות לי רע, אלך להתבונן בדברי התוס', ובאמת זכיתי עכשיו להבין את דברי התוס' (רמתים צופים).

נשיאותו

אבל במשך הזמן התחיל גדולתו להתגלות לפני גדולי החסידים, והרבה קהלות גדולת רצו שיבוא אצלם לכהן ברבנות, וגם התחילו חסידים לנהור אליו, אבל הוא לא קיבלם ולא קרבם אדרבה רדף להני שבאו אליו, אחר פטירת רבו המובהק היהודי הק' שמו גם חסידי רבו עיניהם עליו, אבל הוא כדרכו לא קרבם שלא רצה להיות רבי, עד שהלכו חסידי היהודי הק' על קבר רבם לקובל על תלמידו הרר"ב שלא רצה להקהיל עדה, ורודף החסידם שבאים אליו, ורבו היהודי הק' בא אליו בחלום וכעס עליו ויצו לקבל תלמידיו וחסידיו, ומאז ולהלאה שמע לקול רבו הק', והרבה גאוני וצדיקי ארץ באו אליו לשמוע חכמתו ותורתו ויראתו, מגדולי תלמידיו וחסידיו היו הרה"ק מקאצק, הרה"ק ר"א מווארקא, החידושי הרי"ם ועוד זצ"ל, אשר שתו בצמא את דברי תורתו וחכמתו, ונתפרסם לצדיק גדול ולפועל ישועות, לעת זקנתו נעשה סגי נהור, והנה אף שהי' סגי נהור אעפ"כ קרא פתקאות וקרא לכל אחד בשמו אפ' למי שבא אליו בפעם הראשון (עשר נפלאות, מליצי אש).

שמחה

מרגלא בפומיה יכולים יותר לפעול בשמחה ממה שיכולים לפעול בבכיה, ומעשה הי' בדאנציג, שראה איש אחד שנפל לים והתחיל לטבוע, אמר לו הרר"ב בדרך שחוק "תמסור פריסת שלום ללויתן", ומיד נטל דף אחד והושיט לטובע והלה נאחז בו וניצל, ואמר הרר"ב בתחילה לא הייתי יכול לעזור לו מחמת הצער הגדול שהי' לו בשעה שהתחיל לטבוע, עד שאמרתי לו מילתא דבדיחותא, והי' לו קצת שמחה מזה ומתוך כך הייתי יכול לעזור לו ולהצילו מטביעה (יהי אור), ועיין בספר "בית יעקב" מאב"ד דאלכנסדר שמביא, שהזכיר לפני הרר"ב את בנו שהי' אז חולה מסוכן, אמר לו אין לי עצה בעבורך, רק שתהי' בשמחה, וסיים שם, ושמעתי לעצתו ונתתי לחסידים מעות לאכול ולשתות יחד בשמחה ואהבת חברים, ומיד נתרפא בעזהי"ת.

רבות רעות צדיק

בס' עשר זכיות מביא שבימי הרר"ב הי' מסור אחד שמסר ואיבד ר"ל הרבה נפשות מישראל בגופם ובממונם, ומחמת יראתו הי' דרכו לנסוע עם אנשי חיל לשמרו בדרך, פ"א עבר דרך עיר פארשיסחא לכפר אחד למסור איש ישראל, וראה בפארשיסחא הרבה חסידים, שאל מה זאת, ואמרו לו שדר כאן רבי עם חסידים, וחרה להרשע הדבר ואמר אשר בחזירתו יראה לשלוח הרבי עם החסידים מן העיר, וכשמעו זאת סיפרו להרר"ב נענה ואמר כתיב "רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו ה', פירש "רבות רעות" עשית הרבה רעות, ולא די לך זאת אלא שאתה רוצה לעשות רעות גם ל"צדיק", אז "ומכולם יצילנו ה'" השי"ת יציל את כולם מידך (בזכות הצדיק), והסוף הי' שזה האיש שהלך אצלו המסור ראה שצרתו צרה לקח את כל הדברים המזוייפים שהי' לו, ונתן לתוך מלבוש העליון של המסור שהי' מונח בחדר, ואמר להאנשי החיל ראו שהוא רק מעליל על כולם כי בתוך המלבוש שלו נמצא הרבה דברים מזוייפים שהוא משליך אצל כל אחד כדי להעליל עליו, ויחפשו בתוך המלבוש וימצאו כי כנים הדברים, ותיכף אסרוהו אנשי חיל בעצמם, ויובילוהו דרך פארשיסחא, ונעשה שמחה גדול בין החסידים וסופו הי' שמת בתפיסה.

ובא השמש

נסתלק לשמי מרום ביום י"ב אלול תקפ"ז בפרשיסחא, ושם מנו"כ, נדפס ממנו ספר קול שמחה, עה"ה, הרבה ח"ת מובא ממנו בספר רמתיים צופים (מתלמידו ומשמשו), ובשאר ספרי קודש.

יברך את בית אהר"ן

ברגשי ידידות ובאותות הערכה, נשגר בזה כוס של ברכה, אל מע"כ ידידינו וידיד מוסדותינו, הרבני היקר והנעלה, מופלג בכל מידה ומעלה, אהוב לשמים ולאנשים, עומד תמיד לימין הנהלת מוסדותינו הקדושים, מרבה צדקה וחסד לכל דורשים ומבקשים, מריחוק מקום מצודתו פרוסה עלינו, מגדיל עשות בהתמסרותו העצומה למען כל קדשינו

הרבני החשוב הנעלה והנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר אהרן משה ריינער הי"ו

חבר הנהלת מוסדות יטב לב באנטווערפן יע"א

לרגל שמחת נישואי בתו שתחי'
למזל טוב ובשעטו"מ

וצרופה ברכתינו המרובה, בהודאה וחיבה, שיזכה לרב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך בברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכהת אסירי התודה והברכה
ידידיו מוקיריו השמחים אתו בשמחה

יחזקאל ראטטער
בשם הנהלת מוסדות סאטמאר בני ברק יצ"ו

וישאלו איש לרעהו לשלום, ר״ת למפרע אלול, על דרך פשוט כי זמן תשובה לכל הוא בין אדם למקום ובין אדם לחבירו, וכבר אמרו חכז״ל עבירות שבין אדם למקום יום הכיפורים מכפר, ובין אדם לחבירו צריך שירצה את חבירו, וידוע מה שפירש רש״י שבת פרק במה מדליקין ד״ה דעלך וכו׳ רעיך וגו׳ אל תעזוב זה הקב״ה, אל תעבור על דבריו, לישנא אחרינא חברך ממש גזלה גניבה וכו׳, וזה שרימז בחודש אלול, ר״ת וישאלו איש לרעהו זה הקב״ה גם לרעהו ממש לשלום להתפייס יחד.

(ייטב פנים)

◆◆◆

ורמזו זה במשנה נותנין לבתולה שנים עשר חודש פי׳ שמזל אלול הוא בתולה והם מכפרת על שנים עשר חודש וכן אמרו במדרש והביאו הטור א״ח שהזקנים מקדימים מחודש אלול והקב״ה מכפר שליש עוונות בעבור תשובת הזקנים המקדימין, ופירשו בזה מה שכתוב הנביא אז תשמח בתולה במחול בחורים וזקנים יחדיו פירוש שנמחול עוונותי׳ בחודש אלול שהיא מזל בתולה אפילו לבחורים בזכות הזקנים וז״ש במחול בחורים וזקנים יחדיו והוא חסד השי״ת שמביא ימי אלול כל יום שהוא י״ב שעות שעה אחת ליום והם ימי קודש המכפרים על ימי חול והיינו אספרם מחול ירבון שימי אלול הקדושים ירבון על ימי החול של כל השנה וזהו שתקנו בסליחות לעמוד קודם היום כדי שירבו יותר מימי החול.

(פנים יפות)

◆◆◆

הרמז על תקיעות בחודש אלול בפ׳ בהעלותך, עשה לך שתי חצוצרות כסף וכו׳ מקשה תעשה א׳ותם ו׳היו ל׳ך ל׳מקרא ר״ת אלו״ל הנה בחודש אלול הוא התיקון לכל השנה, כמו שיש י״ב צירופי הוי״ה המשפיעים לכל י״ב חדשי השנה הנה השימות אלו מה שיש בזה יש בזה כידוע, כן חדשי השנה ג״כ מה שיש בזה יש בזה, וממילא התיקון מן חודש אלול הוא התיקון לכל החדשים ודו״ק והנה ימי השנה המה שס״ה נגד שס״ה גידין כידוע וכמו שהשס״ה גידין תלוין זה בזה כ״כ השס״ה ימים תלוים זה בזה ואם האדם מתקן יום אחד נחשב כמו שתיקן כל השס״ה ימים כמאה״כ יום לשנה יום לשנה כמספר הימים אשר תרתם וכו׳ והנה מדה טובה מרובה ויום אחד יוכל לתקן כל השנה.

(הסד לאברהם)

◆◆◆

תקעו בחודש שופר וכו׳ כ׳ הפוסקים שמרומז בזה לתקוע שופר ל׳ יום והיינו תקעו בחודש שופר, והטעם ע״ד מה דקי״ל במי שבא לדין דאומרין לו כל ראי׳ שיש לך להביא תביא מכאן ועד ל׳ יום כמבואר בסנהדרין כן מזהירין ומזכירין אותנו לתקן ולהכין כל זכיותנו ל׳ יום לפני יום הדין הבעל״ט ע״כ אה״כ תקעו בחודש כלומר בחודש אלול שופר כי בכסא ליום חגנו הוא יום הדין הבעל״ט מ״ט כי חוק לישראל הוא שכך הדין להזהיר הבע״ד שלשים יום מקודם להביא זכיותיו וכמו כן במשפט לאלקי יעקב ע״כ תקעו בשופר כל ל׳ יום, ומה״ט נקרא חודש אלול חודש הרחמים והרצון דהנה אחז״ל מתחילה עלה במחשבה לפניו יתברך לברוא העולם במדה״ד וראה שאין העולם מתקיים שיתף מדה״ר והקדימו למדה״ד כמ״ש ביום עשות ה״א ארץ ושמים, וע״פ פשוטו אינו מובן כי לא בן אדם הוא ויתנחם וגם מה ענין שיתוף מדה״ר להקדימו, אמנם ע״פ הנ״ל יל״פ שלפי שראה שאין העולם מתקיים בדין לבד ע״כ הקדים מדה״ר בחודש אלול לפני מדה״ד שהוא ביום הרת עולם אשר הוא ית״ש יושב על כסא דין וע״י שהקדים לנו הזמן לתקן עצמינו והעיר אותנו בתשובה להקדים עצמינו במליצים טובים בזה שיתף מדה״ר למדה״ד דעי״ז יש זמן לתקן ולעשות הכנה לפעול רחמים לצאת אח״כ זכאי בדין והיינו דאמרו שיתף מדה״ר והקדימו למדה״ד.

(קרן לדוד)

אין לנו במה לבוא לפני המלך

הי׳ רגיל רבינו לומר טעם על מה שהצירוף של חודש אלול יוצא מס״ת פסוק וצדק״ה תהי״ה לנ״ז כ״י (ההו״י), כי אין לנו במה לבוא לפני המלך ה׳ רק לבקש חסד וצדקה מבעל הרחמים.

מחזור דברי יואל (ר״ה)

ה׳הלל׳ של מרן רביה״ק זללה״ה בר״ח אלול בטבריא

סיפר לי הרה״ח ר׳ מאיר קליערס נ״י, זוכר אני פעם בראש חודש אלול כשהרה״ק מסאטמאר זצ״ל היה בעיר טבריה, והתפלל בבית המדרש סמוך לבית אבי הגאון ר׳ משה זע״ל, ואבי עמד על הטאראסע תחת חלון בית המדרש, ושמע את הרה״ק אומר הלל, ומשני עיניו של אבי ירדו דמעות.

שיח זקנים (ח״ד עמ׳ ש״ח)

לא ימוש
ספר התורה הזה
מפיך והגית בו
יומם ולילה

ובהם נהגה יומם ולילה

התאחדות אברכים

שע"י קהל יטב לב ד'סאטמאר
וויליאמסבורג

נתייסדה ע"י כ"ק מרן רבינו הקה"ט זי"ע • בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

אשר נתן
לנו תורת אמת
וחיי עולם נטע
בתוכינו

בס"ד

לוח השיעורים

בחבורות לימוד התורה

שע"י התאחדות אברכים דקהל יטב לב ד'סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מסכת כתובות

חבורת יסודי התורה

דפים כג. - כה.

זמן הבחינה הבעל"ט - א' נצבים דפים יח: - כז:

מסכת מכות

תורתך שעשועי

שע"י
התאחדות אברכים ד'סאטמאר
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דפים יא - טו

זמן הבחינה הבעל"ט - ב' נצבים דפים ב - יט

שו"ע אורח חיים

שחוה הלכות

סי' תרי"ג סעי' י"ב - סי' תרי"ז סעי' ג'

זמן הבחינה הבעל"ט - א' נצבים סי' תרי"א סעי' א' - סי' תרי"ט סעי' ג'

משניות מס' יבמות

אהבת קדושים

פרק ט' משנה ד'
עד פרק י"ב משנה ו'

ספה"ק ויואל משה

ספר ויואל משה

אות ה' ד"ה וכתב עוד במדרש - אות ח'

זמן הבחינה הבעל"ט - ב' נצבים מן התחלת המאמר - אות י"ב

פרשת
כי תצא

~ נלקט מספר "מקראי קודש- לשבת" אוצר נפלא על עניני שבת ~

הדלקת הנרות (ה)

שכר וסגולת נרות שבת ◇ הדלקת מאורות ◇ נרות המבורכים ◇ כביית הנרות

שכר וסגולת נרות שבת

זוכה לבנים צדיקים

אמר רב הונא הרגיל בנר חויין ליה בנים תלמידי חכמים. רב הונא היה רגיל לעבור על פתחו של רבי אבין נגרא, חזא דהוה רגילי בשרגי טובא (בנרות הרבה), אמר תרי גברי רברבי (תלמידי חכמים) נפקי מהכא, נפקי מינייהו רב אידי בר אבין ורב חייא בר אבין. רב חסדא היה רגיל לעבור על פתחו דבי נשא (חותנו) דרב שיזבי, חזא דהוה רגיל בשרגי טובא, אמר גברא רבא נפק מהכא, נפק מינייהו רב שיזבי (דהתנו כבנו, רש"י).

(שבת כג:)

כשגם האיש עוסק בנרות זוכים לב' בנים

דהוו רגילי בשרגא, פי' הבעל והאשה, לכך אמר 'תרי גברי רברבי נפקי מהכא', ולקמן אמר חזא דהוה רגילה האשה לבדה, לכך קאמר דנפיק 'חד גברא רבא' בזכותה.

(תוס', שם)

ובר"ן ובמאירי כתב דכיון שהיה רגיל בשתי נרות ר"ל של חנוכה ושל שבת "בהידור ודרך חיבוב", לכך אמר "תרי" גברי רברבי נפקי מהכא וכו' עיי"ש. ובאגרת התשובה לרבינו יונה כתב שהיו נזהרים מאוד להדליקם "בעתו".

בכת"י הרמ"ע מפאנו זי"ע כתב וז"ל: אמר רב הונא הרגיל בנר חנוכה חויין ליה בנים ת"ח, הרגיל בנר שבת בניו ת"ח, אלמא זכות חנוכה עומדת לו למקצת בניו, ושבת לכל בניו.

(ברכי יוסף, להחיד"א - או"ח סי' תרעא בשיורי ברכה סק"ב)

שכר הרגיל בהדלקת נרות בנים תלמידי חכמים

ויהא זהיר לעשות נר יפה דאמר רב הונא הרגיל בנר שבת להשתדל בו לעשותו יפה חויין ליה בנים תלמידי חכמים.

(טור - או"ח סימן רסג)

ואפי' מי שאין לו מה לאכול, ישאל על הפתחים וידליק נרות בשבת, והמרבה בנרות הרי זה משובח, ויזכה לבנים מורי הוראה.

(שומר שבת - דיני ערב שבת אות ט)

וירבה בנרות בכל יכלתו, דרגיל בשרגא טובא נפקין מניה גברי רברבי, (שבת כג:).

(סידור ר"י עמדין - מסוף השבת אות ל)

סגולה לבנים טובים להרבות בנרות של שבת, ושתתן האשה איזו פרוטות לצדקה של ארץ ישראל קודם הדלקת הנרות. (ועיין קיצור שו"ע סי' עה אות ב).

(רפאל המלאך - ערך בנים)

בנר שבת מבואר בספרי מוסר דהוא העלאת למעלה בנר מצוה של מעלה, אך מבואר דבכל ערב שב"ק הקליפות רוצים לעלות ג"כ, ויורד אש משלהבת הקדושה ומורידם עד נוקבא דתהום רבה.

(דברי חיים – פרשת מקץ בד"ה וכעין זה)

מי שצריך לאיזה ישועה בענין גידול בנים, צריך להזהיר מאוד לבני ביתו שידליקו הנרות בערב שבת בעוד שהשמש זורח בראשי גגים הגבוהים, ושלא לעשות אחר כך שום מלאכה וכו', כי אם יזהר מאד בזה יהיה לו בנקל ישועה בענין גידול בנים.

(ישועות חכמה - סי' עה ח"ב אות א)

סגולת ההכבדה על הנרות

איתא בשם הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע דלהכביד על נרות שבת, מסוגל לשלשה דברים, לאריכות ימים, הצלה מחיבוט הקבר, ולשלום הבית.

(והייתם לי סגולה – ח"ב עמוד 169)

הסתכלות על נרות שבת – תיקון לעינים

ע"י הנר מצוה היא תיקון העינים, ע"ד שאחז"ל פסיעה גסה נוטלת אחד ממאור עיניו וע"י הסתכלות בנר שבת נתקן האור.

(זרע קודש - ליל ב דחנוכה דף צג טו"ב)

הסגולה כשמדליק יותר מהחיוב

היה רגיל להדליק נרות הרבה לכבוד שבת, דרך משל במקום שולחן ידליק שבעה והחיוב הוא רק שנים, גם עוד כל חדרים ומקומות שבחצר מדליק בהם אולי יהיה להם איזה

עסק שם בלילה, וכיון דעבדי טפי מחיובא לכך אמר שיזכו לבנים חכמים.

(בן יהוידע - שבת כג:)

בזכותה נזכה לגאולה

נרות של בשר ודם של הרם או של נחשת הכל לפי כבודו של אדם, וכבוד השבת נרותיה הן כבודה, אם שמרתם נרות של שבת, אני מראה לכם נרות של ציון, ואיני מצריך לכם לראות באורה של חמה אלא בכבודי אני מאיר לכם שנאמר וכו'. וכל כך למה בזכות הנרות שהן מדליקין בשבת.

(ילקוט שמעוני - פרשת בהעלותך רמז תשיט)

ע"י הדלקת הנרות נעשה שלום בפמליא של מעלה

ע"י מצות העלאת הנרות יתעורר להאיר אור גדול למעלה, שיהיה נעשה המתקה בשלימות גדול, ושיהא נעשה שלום בפמליא של מעלה בהתכללות הגבורות בחסדים, וכן למטה עלינו בפריסת שלומו ויגן בשלומו הטוב.

(סידורו של שבת - שורש ב ענף א עלה ז)

אור הנרות מכלה את היצה"ר של כעס ומחלוקת

ודאי בדליקתן ובהארתן מתגרשין ומסתלקין ובורחין כל קליפות החיצונים, והרע והסטרא אחרא אשר בביתנו, מהעצבון ודאגת ימי החול, שדרך הרע להיות שורה במקום העצבות היפך הקדושה, ובהארתן מאירין את הבית באורה של שמחה, וחדות שבת, ושלוה והשקט בביתנו, ונשבת מתוכה ריב ומצה, ואש המחלוקת, והבערת אש של מצות הנרות, נעשה אש אוכלה אש של היצר הרע והכעס והמחלוקת, ונתקיים בנו (שמות לה, ג) לא תבערו אש בכל מושבתיכם, שבכל מושבות הבית שלנו לא יבער שמה אש זרה מבחינת היצר הרע.

(סידורו של שבת - שורש ב ענף א עלה ז)

שפע פרנסה

נ"ר עולה בגימטריא כמנין צעי"ק, והוא על דרך שאמרו דורשי רשומות 'תקה הצעיק' צעיק ראשי תיבות ע'מך י'שראל צ'ריכין פ'רנסה, לרמז כי ממצות הדלקת הנרות נמשכת פרנסה טובה, וזהו טעם של מנהג הנשים בהדלקת נרות שבת ללבוש צעיק או מטפחת של שבת.

(דברי תורה, מונקאטש - מהדורא ו אות סה)

הנר של מצוה מתנבא כמו נביא

כל הנר הדלוק לדבר מצוה יש בו קדושה נפלאה גדולה אין שיעור, ואלו היינו זוכים להשגות רוח הקדש, היינו מברכים ומבינים ומשיגים ע"י מצות הדלקת הנרות של מצוה עתידות, דהנר של מצוה מתנבא כמו נביא המתנבא על פי ה'.

(קב הישר - פרק צו)

נרות השבת מאירים את האור הגנוז

'נרות השבת', מאירים לאדם מאור הגנוז שצפה בו אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו (חגיגה יב.), והרי זה כמו שדרשו בגמרא (נדה ל:) מהפסוק (איוב כט, ג) 'בהלו נרו עלי ראשי' ש'נר דולק' במעי אמו 'על ראשו' ומביט בו מסוף העולם ועד סופו.

(פרי צדיק - פרשת שלח אות יד)

יכולים להביט מסוף העולם ועד סופו

הרה"ק הר"מ מקוברין זי"ע אמר, בנרות של שבת יכול אדם להביט מסוף העולם ועד סופו.

(תורת אבות – שבת אות לו)

נרות שבת מגידים מה שיהי' בשבוע הבא

דיבר מענין הנרות של שבת שהם מגידים עתידות כמו שכתוב בקב הישר, ואמר ששמע בשם צדיק אחד שקראו בשמו ר' יודיל שקודם כבייתם מגידים עתידות ומאורעות של שבוע הבא, ועכשיו אנו כחמורים שאין אנו יודעים ושומעים שום דבר. ומכל מקום אף שאנחנו שפלים כ"כ, יש להשי"ת תענוג כשאנחנו אומרים איזה מילת אמת וכו'.

(אמרי פנחס - שער ד אות יג)

אור הנר של שבת הוא רפואה לעינים כי הוא נר מצוה, וכל המצות סגולתם רפואה כמו שנאמר רפאות תהי לשרך, ומצות נר שבת הוא מצוה מיוחדת להאיר להאדם שיהנה לאורו, מה שלא נמצא בשום מצוה, ואף מצות נר חנוכה לא ניתנה לנו להנות מהאור, כי אסור להשתמש לאורה מפני שהוא זכר ודוגמא לנרות ביהמ"ק, ומצות נר שבת הוא דייקא להוסיף אור להאדם להנאתו וכו'.

(אמרי אמת, לובלין - פרשת ויגש שנת תרמא ליל שבת)

לכבות נרות דסט"א

מבואר בכוונת נר שבת (פרע"ח שער השבת פ"ד) ב' נרות של שבת נגד אל"ף למ"ד אדנ"י, גימטריא נ"ר, גם תכוון לכבות על ידי זה נרות דסטרא אחרא עיי"ש. ואפשר זה שאמר יעקב (וישלח לב, יד) ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה, מלאכה יש בו [גימטריא] שם א"ל אדנ"י, אל"ף למ"ד אדנ"י עולה נ"ר, הרי נרות של שבת, והכוונה, לכבות בזה נרות של עשו.

(ייטב לב – פרשת חיי בד"ה ויבאהו)

בשכרה ילכו לאורו של הקב"ה

ובשכר שישראל זהירין וזריזין בנר, יזכו לילך לאורו של הקב"ה, שנאמר (ישעיה ס, יט) והיה לך ה' לאור עולם.

(דרשת מהר"ח אור זרוע – סוף פרשת ויצא עמוד 26)

בשלטי הגבורים (שבת סי' רסה אות ה) כתב בשכר שישראל זהירים בנר מצוה שבת ויום טוב וחנוכה ילכו לאורו של הקב"ה, שנאמר (ישעיה ס, יט) והיה לך ד' לאור עולם.

(בני יששכר – שבת מאמר ו אות א)

המנורה ונרות שבת רמז לחכמה והשולחן רמז לעושר

ידוע שהדלקת המנורה בבית המקדש בדרום, מסוגלת להשפיע לישראל שפע אור בחכמת התורה, ומהשלחן שבבית המקדש נשפע העושר, לכן הרוצה להחכים ידרים, והרוצה להעשיר יצפין, זה מושך חכמה בזכות המנורה, וזה מושך עושר בזכות השלחן, ולכך הנזהרים בנרות שבת ומדליקים אותם בדרום יזכו לבנים חכמים, והנזהרין בכבוד השלחן של שבת יזכו לעושר, כי בליל שבת צריך להדליק את המנורה בדרום ואת השלחן יעמידו בצפון, וכהנוסח בפיוט 'אסדר לדרומא מנרתא דסתימא ושלחן עם נהמא בצפונא ארשין'.

(עוד יוסף חי – לבא"ח - פרשת תצוה בד"ה יערוך)

לשון "הרגיל" בנר, משמע שמשתדל בו תמיד, דהייינו שמשתדל בכל השבוע לעשותו יפה, וכענין המובא בטור סי' רמב מחד דשבתא לשבתא עי"ש.

(תורת חיים - או"ח סי' רסג סק"א)

יעסוק בתורה לאור הנרות

בזוהר הקדוש (תרומה דף קסו.), זירז לצורך תיקון גבוה, שהאיש יעסוק בתורה לאור נר של שבת, כי נשי בההוא עלמא זכיין בבנייהו ובבעלייהו.

(מעבר יבק - שפתי צדק פרק טו)

קדושת נרות המנורה

הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים (שבת כג:), ופירש"י דכתיב (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור, על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה בא אור דתורה. וביאור הענין עפיטש"ש בקדושת לוי (קדושה שלישית דחנוכה) שכל העבודות שהיו במקדש לא שייך אלא בפנים, אבל מצוה נרות המנורה יש בהם תמיד קדושה אפילו בחוץ כגון נרות של שבת ושל בית הכנסת שהם עבודת חוץ, עי"ש. ולכן הרגיל בנר שבת הויין ליה בנים תלמידי חכמים, שהרי נרות שבת עולה לרצון נרות שבת לפני הבורא ב"ה במקום עבודת הדלקת המנורה, וכמו שנרות המנורה בבית המקדש היה משפיע חכמת התורה (בבא בתרא כה:), כך יש בנרות שבת סגולת אור התורה כמו בנרות המנורה.

(ברך משה - חנוכה עמוד קמו)

שבת בשבתו

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

שלשה דברים שע"י זוכין למתנת שב"ק הכנה מער"ש, יראת ה', ואהבת ישראל

שום תשים עליך מלך מקרב אחיך תשים עליך מלך, וז"ל בדרך הרמז דקאי על ש"ק דהנה איתא בתוס' שלשה מעידין הן זע"ז הקב"ה ושבת וישראל, נמצא א"א לקיים ולשמור שבת כראוי אלא אם יש לו אהבת השם ואהבת ישראל, והנה על ש"ק צריך להכין א"ע בששת ימי המעשה דבששת ימי המעשה צריך ללקוט הקדושה על ש"ק, והנה **תשי"ם נוטריקון ש'שת י'מים ת'עשה מ'לאכה, ומל"ך הוא שבת מלכתא**, ותשי"ם דרשינן בגמרא שתהא אימתו עליך ואפי' ע"ה אימת שבת עליו, ולמדנו התוה"ק כי לשמירת שבת צריך ג' דברים, הכנה משׁשת ימי המעשה, וזה מרומז בתיבת תשי"ם כנ"ל ש'שת י'מים ת'עשה מ'לאכה, **וגם לשמירת שבת צריכים יראת שמים כנ"ל שתהא אימתו עליך, ועוד צריך לשמירת שבת אהבת ישראל**, וזהו מרומז באומר 'מקרב אחיך' היינו מתוך אהבת ישראל והיינו שום תשי"ם הכנה כנ"ל 'תשי"ם' **שתהא אימתו עליך** דהוא יראת השם, 'עלי"ך מלך' דהיא שבת מלכתא מקרב אחיך גו' אהבת ישראל והן המה השלשה מעידין הנ"ל הקב"ה ושבת וישראל והבן.

רביד הזהב

הדלקת מאורות

יהיה אור במשך כל השבת

בשנותיו האחרונים, כשחיה הרה"צ מו"ה איציק'ל מפשעווארסק זי"ע, בוועסטמאהל בבעלגיא, שאל לבעל האסניא דשם, אם אפשר שידלוק האור הלעקטער למשך כל יום השבת, ושמעתי שאמר רבינו בזה"ל: 'ביי א יודיש הויז דארף זיין לעכטיג א גאנץ שבת'.

(שיח יצחק, פשעווארסק – דף פו)

הדליק הלעקטער לכבוד שבת

בערב שבת קודש הדליק הרה"ק בעל אהבת ישראל זי"ע את העלעקטיר בביתו ואמר לכבוד שבת.

(נועם שיח, סאלקא – דף קה)

נרות המבורכים

הנס שנעשה בחומין שהיה דולק כל השבת

מעשה ברבי חנינא בן דוסא, חד בי שמשי, (ערב שבת אחד בשעת בין השמשות), חזייה לברתיה דהוות עציבא, (ראה רבי חנינא את בתו שהיתה עצובה), אמר לה, בתי למאי עציבת, אמרה ליה, כלי של חומץ נתחלף לי בכלי של שמן, והדלקתי ממנו אור

לשבת, אמר לה בתי מאי איכפת לך, מי שאמר לשמן וידלוק, הוא יאמר לחומין וידלוק. תנא היה אותו הנר דולק והולך כל השבת כולו, עד שהביאו ממנו אור להבדלה.

(תענית כה.)

נר של שבת אינו ככה מהר כמו שכבה בימות החול

בבר"ר (פסיקתא רבתי פכ"ג), ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו (בראשית ב, ב) במה ברכו, שאין נר של שבת כבה מהרה כשם שכבה בחול, 'ויקדש אותו', במה קידשו וכו', ר' אלעזר בנו של ר' יוסף אומר קדשו בנר, ובי היה מעשה, פעם אחת הדלקתי נר לשבת, והיה דולק והולך עד מוצאי שבת, ולמוצאי שבת מצאתי אותו מלא שמן, ולא חסר כלום.

(מחזור ויטרי - סימן קנה)

בשבת נשפע ברכה לתוך הנר

ויברך אלהים את יום השביעי וגו', ר' אלעזר אומר ברכו בנר, ובי היה המעשה, פעם אחת הדלקתי את הנר בלילי שבת, ובאתי ומצאתי אותו במוצאי שבת דלוק ולא חסר.

(מדרש רבה - בראשית י"א פ"ב)

'אור' הוא דבר מבורך

מדכתיב בשבת סתם "ויברך" ולא נאמר במה ברכו, על כרחך הכונה הוא ברכו בדבר שהברכה שרויה בו, היינו אור שבת הוא הנר.

(בני יששכר - שבת מ"ג אות ה)

נרות שבת מאירים יותר טוב מברכת השבת

מוכרחים אנחנו לומר שזה הוא לכל איש הישראלי, שנרות של שבת מתברכים יותר באורם מכל ימות החול, לזה רב ולזה מעט, וכמדומה שהמבינים יודעים זה.

(בני יששכר - שבת מ"ג אות ה)

ישרוף כל התאוות והתשוקות

כשבא שבת קודש, צריך שיתלהב אדם באש קודש, שישרוף כל התאוות והתשוקות, וזה לשון 'קודש', כמו 'פן תוקדש המלאה', דהוא מלשון פן תוקד אש, וזהו ענין 'נר שבת'.

(עבודת פנים, לוריא - פרק ו אות ו)

כביית הנרות

וואס פאר א חן האט דאס

רעיו ומכיריו של הגר צדק פוטוצקי הי"ד הערלים, תמהו עליו מה ראה להידבק באומה זו, ואמרו לו הרי גם אנו לומדים בספרי התורה הנביאים והכתובים, ומה ראית יותר מאתנו?, וענה להם, אתם לא למדתם כמוני, ונתקיים בכם 'ונטמתם בם' וכדרשת חז"ל ונטמטם בם, כלום ניסיתם לקיים, ועוד שזכיתי להרגיש את חן קדושת השבת, 'וועז די ליכט ברענען אוים און עם בלייבט קוילן, וואס פאר א חן האט דאס'. [וי"א שאמר להם כל תענוגי עוה"ז שלכם אין מגיעים לאותו תענוג של ריח נרות שב"ק בשעת כבייתן].

(מאמר מרדכי, סלונים - ח"ב עמוד שכו)

ריח קטורת

בכתבי קודש מהרה"ק רבי ירחמיאל משה מקוזניץ זצוק"ל איתא בזה"ל: בשנה שקודם פטירת אז"ח אדמו"ר [הזקן] זצוק"ל שנת תרל"א בשבת קודש חוה"מ פסח, הילולא קדישא של מרן הרה"ק רבי אהרן הגדול זיע"א מקארלין זצוק"ל י"ט ניסן, בליל שבת קודש איז אוים גיגאנגען אליכט בשעת הסעודה, אמר בלחש לבנו הרה"צ וקדוש א"ח [מרן הרה"ק אדמו"ר הצעיר] זצוק"ל, ביים טאטין ז"ל אז עם איז אוים גיגאנגען א ליכט פרייטיג צונאכט ביים טיש האט ער גיזאגט, עהר [פילט] דעם ריח פון קטורות.

(לקוט מאמרים, קארלין סטולין – פ"א אות מב / פרי ישע אהרן - דף רסו)

מדרכי האמורי

מה שנוהגין העולם בליל שבת, כשפתילת הנר משתלשל על צדו ומתקלקל, אזי נוהגין להניח כנגדו מלחם המיוחד לשבת, ואז תיכף הוזר לשמור תמונתו, ולדלוק על השיעור השוה, והעולם מחזיקים את זה לאות ולמופת, אמר כבוד אדמו"ר הרה"ק מהר"ש מבעלזא זצוקללה"ה ע"ז, שדבר זה הוא מדרכי האמורי ואסור לעשות כן.

(דברי יצחק - עמוד טו אות ל / פתחי תשובה - יו"ד קעט סק"ז)

ועי' שו"ת שלמת חיים, ושמעתי מחכ"א שיש נוהגין (וכן ראה מעשה רב אצל א' מגדולי ירושלים) לכבות את הנרות בפיו באמירת 'פורים–פסח', שכל המניעה לכבות ברוח פיו שאינו רוצים לכבות בפ' דגושה שהוא שם.

(שו"ת נשמת שבת - ח"א סי' תצה)

לחם השבת מכבה נר שנפל

העיד מחמיו [הגה"ק רבי שמעון סופר אב"ד קראקא] שכשנפל נר על השלחן הי' מניח אצלו מלחם השבת וכבה מעצמו, כן ראיתי כמ"פ, והי' לו זה בקבלה מאביו הגה"ק בעל חתם סופר זי"ע.

(חידושי רבינו יוסף נחמי' קארניצער – פר' בשלח עמ' קנו / ועי' בנתיבות הסופר - פ"ד הערה ז)

לחם השבת הוא שמירה בבית

וראיתי בחמי (הג"ר יוזפא צעיר בניו של מרן החתם סופר זצ"ל) ז"ל, כשנפל נר שבת על המפה, היה מניח בצד הנר מלחם השבת וכבה מעצמו, כן ראיתי כמה פעמים, והי' זה לו בקבלה מאביו מרן החת"ס זללה"ה, ומזה נראה כי כח הלחם של שבת, יש לו סגולה לשמירה בבית.

(שבט מיהודה - פ' בשלח בד"ה ואת כל העודף)

❖ טהורים יירשוה ויקדשוה / מעשי צדיקים ❖

פעם הראה [הרה"ק רבי יעקב יוסף מאוסטראה] איך שהס"מ רודף אחר אחד, ולא יכול לו, מפני שנשא נרות לכבוד שבת. אצל אחד מן הצדיקים הקודמים רצו פ"א לצבע ביתו מחדש, מאחר שזה זמן זמנים טובא לא צבעו אותו כראוי, ולא הניח שיצבעו המקום בכותל שהושחר ע"י הנרות שב"ק, באמרו שבאם רוצים החיצונים ליכנס לבית, ורואים על הכותל רישומא מדבר שבקדושה כזה, אין יכולים ליכנס בבית הזה.

(ספרן של צדיקים)

כמו ששמעתי מחותני הרב הגאון הצדיק [אב"ד פיעטרקוב ושעדליץ], שאמר, ששמע ממרן הרב הקדוש ז"ל מאפטא בעל ספר אור לשמים, שאמר שבתחילתו שהתחיל לעבוד לו ית"ש והתחיל לילך בהעבדות, השיג מדריגות, והנרות בליל שבת קודש הגידו לו עתידות, וצעק להשי"ת ואמר שאינו רוצה בזה, שלא למחמת זה עובד להשי"ת, ועבד הרבה בזה עד שלקחו ממנו זאת

(ברכת טוב, וישלח אות ד)

בתקופה ששהה הרה"ק רבי אהרן קארלינ'ער זי"ע במעזריטש בצילא דמהימנותא של הרה"ק המגיד הגדול זצוק"ל, באו כגופיות וחבורות של רוצחים בעיר, ושאלה הרבנית מהרה"ק המגיד הגדול אם תדליק נרות של שבת, היות שקשורה בסכנת נפשות, שלא ירגישו הרוצחים בהאור ויבואו סמוך לביתם. שלח הרה"ק המגיד הגדול את הרבנית לשאול את הרה"ק רבי אהרן זי"ע, ענה ואמר לה: "וואס? שבת ליכט ניט צינדען?..." הרבנית שמעה וצייתה לדבריו הק', ואכן לא הרגישו הרוצחים כלל.

(פרי ישע אהרן - דף לה)

פע"א בליל שבת קודש אצל שלחנו הטהור של מרן בעל עצי חיים מסיגוט זלה"ה זי"ע, ישב בדביקות שקוע ברעיונותיו, ולא הרגיש שנתאחר הזמן מאוד, עד שהנרות התחילו לכבות, אז הרהיב אחד עוז בנפשו, ואמר לרבינו שנתאחר הזמן מאוד והנרות כבר עומדים להכבות, ענה ואמר בלשון קדשו: "איך האב געהערט פון הייליגן טאטן ז"ל (דער קדושת יו"ט) אז שבת איז דא א ברכה אין אלעמען, אפילו אין די ליכט, שבת ברענען די ליכט לענגער" וכן הוה, הנרות המשיכו לדלוק שעה ארוכה, וגם אח"כ כאשר התחילו להכבות עוד קפצו והמשיכו להאיר שעה ארוכה.

(גדולת יהושע, נאסוד - ח"ב עמ' מט אות עו)

סיפר לי ר' יוסף ראזענפעלד, שאביו היה אצל הרה"ק ר' שמואל פרענקל מ'דאראג זלה"ה בכל ליל שבת קודש, והגם שהיו הנרות ממוצעים, עכ"ז היו דולקים כל משך זמן השלחן הטהור, ואם נגמר השלחן בשעה העשירית הי' דולק עד אז, ואם הי' נמשך השלחן עד לאור היום היינו עד שעה ב' או ג', הי' דולק עד אז, והי' בעיני העולם דבר זה לפלא.

(תפארת שמואל, תולדות חייו אות י)

שמעתי מנאמנים ויר"ש שסיפרו, שאחד סיפר לפני מרן מסאטמאר זצוק"ל כי פעם האריך הה"ק מצאנז זצוק"ל באתקינו סעודתא בשב"ק בערב כמה שעות בדביקות גדול כדרכו בקודש, והנרות התחילו לכבות, וסיפר הה"ק מצאנז שהיה מעשה כזו אצל הקודש קדשים רבי אלימלך זצוק"ל, וביקש הה"ק הנ"ל שיחכו עד אחרי ברכת המזון, והנרות חיכו ולא נכבו. אך סיים הה"ק מצאנז ואמר 'אונז קענען מיר נישט, און זאגין נישט'. ואח"כ אמר 'אונז קענען, און מיר בעטין נישט'. ואח"כ אמר 'מיר קענען, און מיר בעטין אז די לעכט זאלין ווארטין ביז נאך דעהם בענטשען'. און זיי האבען געווארט ביז נאך דעם בענטשען. כך שמעתי שסיפר הרב החסיד ר' אברהם ווערצבערגער השו"ב הידוע מסאטמאר לפני האדמו"ר הקדוש, והפטיר על זה ואמר עהר האט געקענט.

(מעדני מלך - אות נב)

סיפר הרה"ק מרודניק זי"ע מעשה שאירע אצל זקה"ק מצאנז זי"ע, פעם אחת כשישב זקה"ק בשוה"ט בליל שב"ק אחר שטעם מפרוסת המוציא התלהב בדביקות, והטה ראשו לאחוריו ודפק בידיו הק' על השולחן כדרכו בקודש, ושורר לעצמו בדביקות עילאה 'באשעפער קרוין' - 'אין איינציגער באשעפער' וכדומה, וזה לא היה מצוי אצלו בליל שבת קודש, והכירו עליו בחוש כי הוא מופשט מחיזו דהאי עלמא, וכל האנשים ישבו מסביב באימה ופחד, והאריך כן כמה שעות יותר מבשעת ההקפות, עד שהנרות כבר התחילו לדעוך. לפתע פתח עיניו הק' ואמר 'דער אלטער רב (כך היה דרכו לכנות את רבו הרה"ק מרופשיץ זי"ע) האט זיך א מאל פרייטיג צו נאכט זייער פאר טאהן, און די ליכט האבן אנגהויבען צו צאנקען, און זיי האבן געצנקעט ביז נאך די סעודה, דער אלטער רב האט גיקענט, הער האט גימעגט, אונז קאנען נישט און מיר טארן נישט'. ושוב התחיל לשיר בקול דממה דקה בדביקות ונמשך כמו שעה, ופתח עיניו הק' ואמר 'דער אלטער רב האט זיך א מאל פרייטיג צו נאכט זייער פאר טאהן וכו', אז דער אלטער רב האט גיקענט, קאנען מיר אויך, נאר דער אלטער רב האט גימעגט, אונז און מיר טארן נישט',

ושוב התחיל לשיר בקול דממה דקה בדביקות כמו שעה, ופתח עיניו הק' ואמר 'דער אלטער רב וכו' אז דער אלטער רב האט גיקענט קאנען מיר אויך, אז דער אלטער רב האט גימעגט, מעגען מיר אויך'. אחר כך אכל מכל המאכלים במתינות וחילק שיריים כדרכו בקודש, ונמשך זמן עריכת השולחן הטהור כרגיל כשעתיים ושלש, והנרות דלקו כל אותו הזמן ואורם התפשט יפה בכל החדר, כשבירכו ברכת המזון מיד נכבו כל הנרות.

(מועדי חיים, שמרלר - שבת פ"ב עמוד מ)

המערכה העכורה נגד הרה"ק משינאווא זי"ע

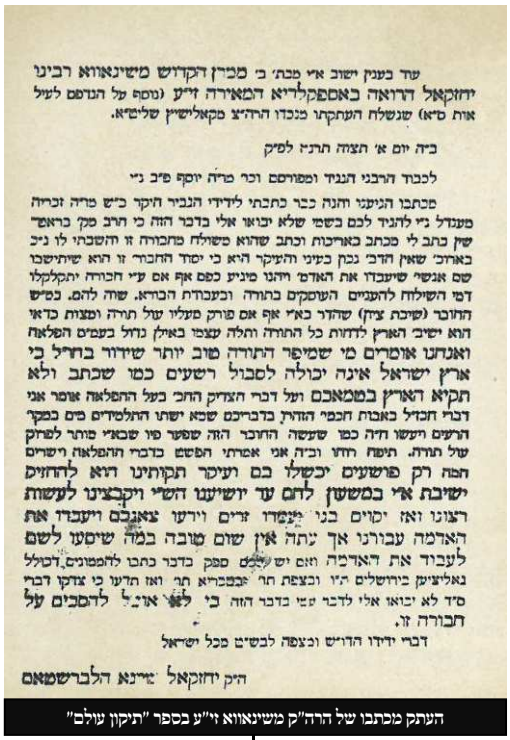
מלחמתו הקדושה מאת רועה ישראל הדליק את כעסם של המשכילים שעמדו בראש החברה "אהבת ציון" והביא אותם במערכה נגדית בעיתוניהם ולתקוף את הרה"ק משינאווא זי"ע, ובפרט העיתון המשכילי 'המגיד' יצא בפומבי בהתרסה נגד הרה"ק משינאווא זי"ע, עקב יציאתו הרמה במלחמת הקודש.

ולעזרתם הכניסו גם את הרב של בארדין הנ"ל שפרסם מעל דפי העיתון 'המגיד' תשובה ארוכה נגד דעת תורתו של הרה"ק משינאווא זי"ע וכאילו להפריך את דבריו בנוגע לחובבי ציון ופעולתם.

הרה"ק משינאווא השיב באריכות בתשובה ב' ושם מסיק בשנית דעת תורתו הקדושה הרמה וכותב בין דבריו, '**שחבורה זו התיר שארין ישראל יתיישב ע"י פורקי עול התורה והמצוות וכפי שמנהיגם כותב בהקדמה לספרו, וזה מחריב את ארץ ישראל ויושביה , ולכן יותר לא תתכתבו לי, מכיוון שלא אסכים לזה בשום פנים ואופן**' (המכתבים נדפסו בשעתם ב'המגיד' ז' וט"ז אדר א' שנת תרנ"ז, ונעתקו לאחמ"כ בדברי יחזקאל החדש מכתבים י"ח-י"ט).

ובמכתב אחר שבאותה תקופה כותב הרה"ק זי"ע וז"ל: "**אשר שאלתם למה אין מכניסים עצמן צדיקים בחברת השולחים אנשים לעבוד שדות בא"י, דעו כי חבורה זו היא נגד טובת א"י, כי היו אצלנו מאנשים נאמנים וכשירים ואמרו שלא נחזיק בידם, אדרבא להגיד למי שנוגע יראת ה' בלבו למנוע מלילך אתם**".

וכמובן שדברי אותו צדיק הייתה לו השפעה גדולה, דבר שהביא למניעת הרבה מהחרדים לדבר ה' מלהסתפח בנחלת חבורות אלו, ועל המכתב הנ"ל התייחסו ב'המגיד' כשמתאוננים וכותבים בין דבריהם: '**יש הרבה מתנגדים לרעיון של התיישבות בא"י, אבל אין אנו מתייחסים אליהם ועובר בשתיקה, אבל אחרת היא כשמדובר באחד מהרבנים הכי גדולים שנעמד בחזקה נגד התומכים של הרעיון היישוב ואז נהפך לבנו בקרבנו ונפשנו שחה.**

שוב בענין ישוב א"י מבה' כי מכרן הקדוש משינאווא רבינו יחזקאל הרואה באסטקלריא המאירה ז"ע (נוסף על הנדפס לעיל אות ס"א) שנשלח העתקתו מכבוד הה"צ מקאלישין שליט"א.

ביה יום א' תצוה תרנ"ז לפ"ק

לכבוד הרבני הנגיד ומפורסם וכו' מריה יוסף פ"ב נ"י

מכתבו הגיעני וחנה כבר כתבתי לידידי הגביר היקר כ"ש מריה זכריה מענדל נ"י להגיד לכם בשמי שלא יבואו אלי בדבר הזה כי הרב מקן בראשי שק כתב לי מכתב בארכות וכתב שהוא משולח מחבורה זו והשבתי לו נ"כ בארכו שאין הדבר נכון בעיני והעיקר היא כי יסוד החברה זו הוא שיתישבו שם אנשי' שיעבדו את האדמ' והנו מניע כפם אף אם ע"י חברה יתקלקלו דמי השולח להמנעים העוסקים בתורה ובעבודת הבורא. שזה להם. כפ"ש החובר (שיבת ציון) שהדר בא"י אף אם פורק מעליו של תורה ומצות כדאי הוא ישיב הארץ לדודות כל התורה והלה עצמי באילן גדול בימים הפלאה ואנחנו אומרים מי שמיקר התורה טוב יותר שידור בחו"ל כי ארץ ישראל אינה יכולה לסבול רשעים כמו שכתב ולא תקיא הארץ בטמאכם ועל דברי הצדיק החכ' בעל התפלאה אומר אני דברי חכזל באחת חכמי הזהרך בדבריכם שכא ישתו התלמידים מים בכפך הרעים ויעשו וזה כמו שעשה החובר הזה שפסר פיו שכא"י פותר לשקר של תורת. תיפח רוחו וכ"ה אני אומרתי תפשם כדברי התפלאה ירשרים הפה רק פרשעים יכשלו בם ועיקר תקותינו הוא להחזיק ישיבת א"י במשפן להם עד ישיעו השי ויקבצינו לעשות רצונו ואז יכזים בני עמדו זרים וירעו צאנכם ויעבדו את האדמה עבורנו אך עתה אין שום טובה במה שיסעו לשם לעבוד את האדמה (וזה יש עליכם ספק בדבר כתבו להמפורש דכזל נאליצין ביהושלים ת"ו ובצפת חר' יבפברויא חר' ואז תדעו כי צדקו דברי ס"ד לא יבואו אלי לדבר עוד בדבר הזה כי לא אוכל להסכים על חבורה זו.

דברי ידידו הדוש ובצפה לבשו"ם מכל ישראל

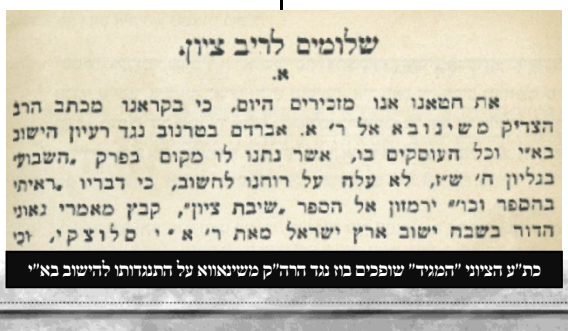
הק' יחזקאל שרגא הלברשטאם

העתק מכתבו של הרה"ק משינאווא זי"ע בספר "תיקון עולם"

יתייצבו על ה' ועל משיחו

הרה"ק משינאווא זי"ע נסתלק ו' טבת תרנ"ט, רק שנים אחדות אחר התיסדות רעיון הציונית שבזמנו עוד לא היה כ"כ מפורסם ברחוב היהודי, והמכתבים הנ"ל נכתבו עקב חברת 'חובבי ציון'.

אבל גם אח"כ עבד הרה"ק משינאווא נגד הציונים, ובשנת תרנ"ו, כשהערצל מייסד הציונות אירגן את האסיפה הראשונה בבאזעל, התבטא הרה"ק משינאווא את

שלומים לריב ציון.

א.

את חטאנו אנו מזכירים היום, כי בקראנו מכתב הרב הצדיק משינובא אל ר' א. אברדם בטרנוב נגד רעיון הישוב בא"י וכל העוסקים בו, אשר נתנו לו מקום בפרק "השבועי בגליון ח' ש"ז, לא עלה על רוחנו לחשוש, כי דבריו "ראיתי בהספר וכו' ירמזון אל הספר "שיבת ציון", קבץ מאמרי גאוני הדור בשבח ישוב ארץ ישראל מאת ר' א"י סלוצקי, וכי

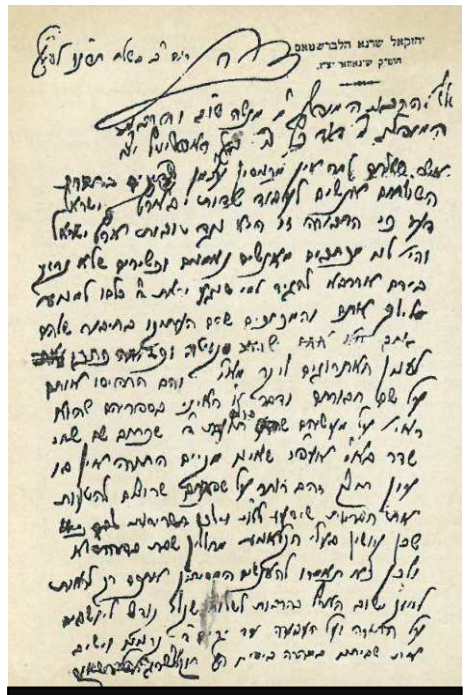
כת"ע הציוני "המגיד" שופכים בוז נגד הרה"ק משינאווא על התנגדותו להישוב בא"י

הפסוק "יתייצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו".

ההתנפלות על הרה"ק משינאווא זי"ע

לעת זקנותו כששהה הרה"ק משינאווא בהקור-ארט בקרעמניץ, התנפל עליו פעם גוי אחד בקולות רמים ומשונים ורצה רח"ל לעקור את דיוקנא קדישא, עד שהמשמשים בקודש הצליחו לגרשו והגינו על הצדיק.

ומכתבי עת הציונים נצלו את ההזדמנות שאולי לעת עתה כשראה הרה"ק את המצב המרה ליהודים בגלות, יסכים כבר עם שיטתם וצורך המדינה, אבל בעיתון החרדי "מחזיקי הדת" גילה שכל ההתנפלות היה מעשי ידם של הציונים, והמה שהעמידו את הגוי שיתנפל על הרה"ק משינאווא כדי להראותו כמה רע ומר ליהודים בגלות ונחיצות המדינה.

כתי"ק של הרה"ק משינאווא - "ההברה הואת היא נגד טובת א"י"

תכלית שנאה שנאתים!

הגה"צ ר' ישכר בער ראטנבערג זצ"ל אב"ד וואוידיסלאב סיפר מה ששמע מאביו הגה"צ ר' יעקב יצחק אלחנן זצ"ל (מובא בספר שיח זקנים) בשנת תרנ"ז אחר הקאנגרעס הציוני הראשון בבאזעל שבשווייץ, לקחו אביו הרה"ק רבי אברהם פנחס שלום מאפטע זצ"ל אל הרה"ק משינאווא זי"ע שאמר לו בל"ק: **"בא אלי רופא מיעריסלאוו באמרו שרוצה לדבר איתי ביחידות, ולא רציתי להתייחד עם מגולה, והוא בשלו שרוצה לדבר ביחידות, לכן אמרתי לזלמן הגבאי שישאיר את הדלת פתוח שלא יהא יחוד".**

וכששאלתי את הרה"ק לרצונו של הרופא השיב לי הרה"ק, שרוצה שאעזור בידי הציונים ובשכר זה יעמיד לרשותי עגלה עם דייטשן לחסידים.

אמרתי לו: "איני רוצה להכירכם ולא ממונכם, דוד המלך אומר בתהילים תכלית שנאה שנאתים!

הם העלילו על רבי דוד משה (הרה"ק מטשארטקוב זצ"ל) **שהוא ציוני סט, חס ושלום! רבי דוד משה הינו ירא שמים רק שם** (בטשארטקוב) **יש רב זקן ואשמאי, והוא הינו ציוני, ולכן אומרים שהטשאטקוב'ער רב הינו ציוני, שיהא נראה שהכוונה הוא על רבי דוד משה, רבי משה דוד הינו ירא שמים, והנני עושה אתכם שליח שתספרו זאת בפולין".**

ציונות הוא גם עבודה זרה

כשנכנס הרה"ח ר' דוד אריה בריזל זצ"ל להיפרד מהרה"ק משינאווא לפני נסיעתו לארץ הקודש, אמר לו הרה"ק בלש"ק: **"יודע אתה שאיני שולח אנשים לארץ ישראל, אבל הינך שונה, אבל רצוני שתדע, שכשיהודי אומר 'שמע ישראל' צריך לכפור בכל עבודה זרה שבעולם, ציונות הוא גם עבודה זרה וצריך לכוון לכפור גם בה".**

אודות ההשתמשות ביין הציוני של כרמל

גם לגבי סמלי הציונות ופרסומותיהם התייחס הרה"ק משינאווא זי"ע בחריפות, והעובדא דלהלן תעיד ע"כ.

כשנכנסו הרה"ק מקאלשיץ זצ"ל היה בצעירותו נחלה פעם מאוד, ואיזה מומחה ייעץ להם שיהא טוב לרפואה שישתה יין מסוג מסוים, שהיה בנמצא רק מחברה שבבעלות עכו"ם או מהחברה הציונות "כרמל" (הציונים הקימו אז את ה'כרמל' שיהא להם הכנסה לצורך קניית קרקעות ושדות), וסבו הגדול צווה לקנות מהחברה הגויית ולא מ'כרמל', באמרו, **"כרמל הרי הוא יין נסך, ולחולה שמותר לו לשתות יין נסך, ישתה יין נסך מעכו"ם ולא יין נסך מכרמל, משום מראית עין שלא יאמרו שבשעת הדחק התירו יין כרמל בבית הרה"ק משינאווא"** (מובא בי"ג אורות, ח"א עמ' ר"ב).

והרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זצ"ל כותב במכתב (נדפס בדברי יואל מכתבים) שמעתי מהרה"ק מקאלשיץ זצ"ל הי"ד, שכ"ק מרן הקדוש מציעשנוב זצ"ל בכה מאוד אחרי פטירת אביו הרה"ק משינאווא ואמר: **"אבי איננו, ומה יהא עם הציונים?"**, ובוודאי כיוון ברוח קדשו לימינו אלה, ע"כ.

המשך יבוא אי"ה

הצדיק ר' יחזקאל האלברשטאם איננו!

אבל כבר יתאבלו היהודים בגליציה על פות (ביום ב' שיו)
הצדיק התמים, הרבי מ ש י נ ו ב א, ואמנם אבדה שאינה הוורה
אבדה לכנסת ישראל בכלל ולאחינו החסידים בפרט בפות הרב
הישיש ר' יחזקאל האלברשטאם זצ"ל. הוא היה אחר משרידי
הצדיקים הראשונים, אשר ברוחם העז ובצדקתם התמימה נחלו
בכח גדול וביד חזקה אלפים ורבבות מישראל בדרכי היהדות
הישנה וינחום בעצתם בכל אחרות חייהם ואחרי דברם לא
שנו. נפלא היה ביחוד הצדיק הזה בקנאתו החזקה לכל מכותני
ישראל ובספרו את נפשו בכל עת מצוא על כבוד התורה
ויהדות, בקנאתו העזה לדעותיו העיר עליו בכל יסי חייו
ריבות ותלונות מצד מתנגדיו.

על הום רוחו וקל כוחו השחורה יעירו גם מתנגדיו
ושונאיו, הכל סורים, כי בכל דרכיו לשם שמים נתכון ויראת
ה' היתה נר לרגליו. גדולות פעל האיש הנעלה הזה לחזוק
דתנו ולשפירת תורתנו, והשפעתו ברבר הזה היתה גדולה
ועצומה על חלק גדול מיהודים בגליציה. ספרותיו חשובות,
אשר תצטין בהן שכם אחד על כל הרבנים והצדיקים שבדורו,
אז"כ ביחוד עטרו הגדולה וההסתקות. כמו שגדלה רוחו ועוז בעניני
הדת והאמונה כן קפנה נפשו בעיניו בדברי עצמו. פעמים לא
ההלך בגדולות בגוע לבבורו וכבוד משפחתו, וזאת היא
האמרתו והלתו, בפרטו זאת נדמה לחכמי ישראל הקרסתים,
אשר בפקום גדולתם שם היתה עוותנותם. גם התנגדותו
העצומה להציוניות לא פרוע"לב היתה, כיא פקנאתו הרבה
להורתנו ולדתנו, כי בתמימותו היה ירא וחרד על כל הנועה

עם פטירת הרה"ק משינאווא מזכירים הכת"ע את מלחמתו בציונות

פנימי הדר״א בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ״ק מרן רבינו הגה״ק שליט״א

ביקור כ״ק אדמו״ר מזידיטשויב חרדים שליט״א
בבית כ״ק מרן רבינו שליט״א – בעטלעהעם ניו העמפשיר יע״א

יום א׳ פרשת דברים תשפ״א לפ״ק

האדמו״ר מזידיטשויב חרדים: כ׳וויל געבן א גרוס פארן רבי׳ן, כ׳בין געווען מיט א צוויי וואכן צוריק אין בארא פארק אויף שבת, כ׳האב חתונה געמאכט אן אייניקל, א סיגוט׳ער קינד, א קרוב, כ׳האב אן איידעם רבי יואל טייטלבוים, רבי שמואל בן רבי אהרן׳ס א זוהן, דער יונגסטער זוהן, א חשובער יונגערמאן א מרביץ תורה, ער האט זיך משדך געווען מיט רבי יוקל הורוויץ׳ס איידעם, ער רופט זיך מאקעווער רב, רבי אפרים לעמבערגער׳ס א זוהן. און שבת שבע ברכות איז געווען אין בארא פארק, די כלה איז פון די לעמבערגער משפחה, און כ׳האב פארגעלערנט פרק דארטן אין גרויסן ביהמ״ד [דקהלתינו הק׳] אין די דריי און פופציג׳סטע סטריט, און אפילו ס׳איז זוממער, הגם ס׳איז נאכנישט געווען ממש זוממער, ס׳איז נאך געווען די ערשטע וואך, איז געווען זייער א גרויסער עולם אין ביהמ״ד, און צופרי אויך בין איך געגאנגען דארט אין מקוה, קיעה״ר דאם ביהמ״ד לעבט און קאכט.

רבינו: ס׳איז דא דארט אינטן די בית חי׳, א שיינער היכל התורה, מ׳האט דאם נישט לאנג צוריק איבערגעמאכט, מ׳האט דאם שיין אהערגעשטעלט, ב״ה מ׳זיצט און מ׳לערנט דארטן.

האדמו״ר מזידיטשויב חרדים: יא יא, כ׳בין געווען דארטן פאר׳ן דאוונען, ממש געוואלדיג, כ׳בין געווען אין בארא פארק פאר פערציג יאר צוריק, נאך אלם בחור, ס׳איז ממש מ׳דערקענט נישט די שטאט, ס׳איז געווארן אן עיר ואם בישראל קיעה״ר.

און ב״ה די וואך האט מיין אנדערער איידעם א שידוך געטוהן, דער אויבערשטער זאל העלפן נאר אויף שמחות, כ׳האב אן איידעם א ביקסאדער אייניקל, ר׳ חיים אליעזר פיש הייסט ער, דער פאטער הייסט [הרה״צ] רבי שמעי׳ יעקב [בן הרה״צ האדמו״ר מביקסאד ז״ל], ער איז אן איידעם ביי רבי בן ציון יאקאבאוויטש,[1] ער האט זיך משדך געווען מיטן סטאניסלאווער רבי׳ן פון בארא פארק, אן אייניקל פונעם קאלובער רבי׳ן, דעם זוטשקא רבינ׳ס אן אייניקל.

רבינו: אה, קומט אייך א מזל טוב. מ׳זאל הערן נאר שמחות.

האדמו״ר מזידיטשויב חרדים: יא, ב״ה.

עכ״פ, ס׳איז א געוואלדיגער זכות, כ׳בין אזוי אדורך געגאנגען בארא פארק, כמעט מ׳זעהט נישט קיין מגולה.

מ׳דערציילט אז דער רבי ז״ל איז געגאנגען די ערשטע חדשים אנהויב ווען ער איז געקומען קיין אמעריקא, און רבי יוסף (הרה״ח ר׳ יוסף אשכנזי ז״ל, משב״ק) האט נישט געוואוסט וואס צו טוהן, וואס דער רבי וועט טוהן דא, מ׳זאגט אז עפעס א מאדערענער איד האט זיך צוזאמגעקלאפט די הענט ער האט געזעהן דעם רבי׳ן גיין אויף די גאס מיט׳ן שטרייטל, ״אוי וואס איז געווארן פון דיר אמעריקא...״, און רבי יוסל האט מייעץ געווען דעם רבי׳ן, ער האט דאם געמיינט געטריי, אז דער רבי זאל נישט גיין מיטן שטרייטל, און ווען דער רבי איז געגאנגען, האט מען געזעהן אפאר מגולחים דארטן דעמאלטם אין אמעריקא און זיי האבן געלאכט,

1 הגה״ח רבי בנציון יאקאבאוויטש ז״ל מארה״ק ת״ו, מח״ס ציוני טהרה, זכור ימות עולם, ועוד. אשר זכה להיות שליחו הנאמן של רביה״ק ז״ל להקים את שיכון קרית יואל ומוסדותי׳ בעיה״ת בני ברק יצ״ו ועמד בראשה במסירות רבות בשנים, שחל״ח כ״ה אייר תשע״ב לפ״ק.

האט רבי יוסל געזאגט פארן רבי'ן, דער רבי זעהט זיי לאכן, ווי ווייט דער הייליגער כח הקדושה האט פארגעזעהן, האט ער געזאגט זיי לאכן פון דיר ווייל דו גייסט שבת אן א שטרייטמל... און נאכדעם האט דער רבי ז"ל געזאגט אז ס'זועט קומען א צייט אז מ'זועט לאכן פון א איד וואס גייט נישט מיט א שטרייטמל...[2]

רבינו: אין די ערשטע יארן דא אין אמעריקא, ווען אונז זעמיר געווען קינדער איז נישט געווען אזוי ווי היינט יעדער איז געגאנגן מיט די פיאות אזוי אראפגעלאזט, קינדער זענען געגאנגען מיט די פיאות אינטער די אויער אדער ארויפגעדרייט אזוי, ווי מ'זעהט נאך היינט בעה"ב גייען, אין דער אלטער היים איז מען אין געווסט שטעט נישט געגאנגען מיט אראפ געלאזטע פיאות, פשוט ווייל די גוים האבן געשלעפט די פיאות, אבער דאהי אין די ערשטע יארן איז מען אויך געגאנגען די פיאות אויף די אויערן, דער פעטער ז"ל האט דאס זייער נישט געגליכן, ער פלעגט היסן אראפלאזן די פיאות, ער האט געוואלט דאס דורכברעכן, א בחור איז אמאל צוגעגאנגען צום עמוד, און ער האט אזוי געהאט די פיאות אויף די אויערן, ער האט דאס געזעהן אנהויב דאוונענען, שוין מיט די תפילין, און ער האט דאך מיט די תפילין נישט גערעדט נאר אויף לשון קודש, ווען דער בחור האט אויסגעלאזט די ברכות "הגומל חסדים טובים לעמו ישראל" האט זיך דער פעטער ז"ל אהנגעלאפן אזוי 'למה אתה מטמין את הפיאות, אתה חושש שיגנבו אותם..?'.

האדמו"ר מזידיטשויב חרדים: דער צעהליימער רב ז"ל (הגה"צ ר' לוי יצחק גרינוואלד ז"ל בעל מגדלות מרקחים ואב"ד ק"ק צעהלים, שכבר הי' פה באמעריקא משנת תרצ"ח) האט געזאגט אזוי, ער האט דאך געגעבן א ערליכן הכשר אויף מילעכיג'ס, האט ער געזאגט איך האב צוגעשטעלט כשר'ע מילך און מילכיג'ס, און דער סאטמארער רב האט צוגעשטעלט ווער ס'זאל דאס עסן.

רבינו: דער צעהליימער רב איז געווען דעם ערוגת הבושם'ס זוהן.

א' הנוכחים: ער איז געווען ווישאווער רב אויך, נישט אזוי?.

רבינו: דער קרן לדוד איז געווען רב אין ווישאווא.[3]

---

2 סיפר הרב הגאון החסיד ר' מרדכי דוד קאהן ז"ל ר"מ בישיבתינו הק' בקרית יואל, שבעת שרבינו ז"ל לא היה לו עוד מקוה באמעריקא והלך בש"ק למקוה עם השטרייטמל על ראשו ברחוב, ואז בימים ההם הי' פחד ובושה ללכת כן ברחובה של עיר, והיחידים שהי' להם שטרייטמל לבשו את השטרייטמל רק בבית... ועמדו שם על אם הדרך כמה מזקני אמעריקא פורקי עול שצחקו ולעגו על רבינו ואמרו 'אוי א בראך אויף דיר אמעריקא אז מ'גייט שוין מיט א שטרייטמל אויף די גאס', ורבינו צחק ואמר על אתר 'ברוך ה' מ'האמיר דאס איבער געבראכט...'. [ועי' עוד בס' אבני שהם (לכ"א כסלו, עמ' קנה, קנו, ועוד) מה שהי' מרגלא בפומי' של מרן רבינו הברך משה ז"ל לומר איך שדודו מרן רבינו ז"ל הוא הגבר אשר לבש עוז ותעצומות להקים אידישקייט על אדמת אמעריקא].

עיי' בס' זכר צדיק לברכה (ה"א אות של"ח) שמביא שיהה נאה מרביה"ק שהוכיח לא' באמעריקא שילך עם השטרייטמעל ברחוב ללא שום פחד ובושה, ואמר לו שעל כן כתיב (בפר' ויגש) שאמר יוסף הצדיק לאחיו שיאמרו לפרעה אנשי מקנה היו עבדך מנעורינו וכו' כי תועבת מצרים כל רועה צאן, ולכאו' הרי הרי אינו נאה לומר כן למלך, אלא ביאר רבינו שאדרבה יוסף הצדיק רצה שאחיו יהיו מאוסין בעיני המצרים וכך לא יתחברו עמהם, עיי"ש באריכות.

וע"ע בס' שבחי מהר"י ט"ב (אות ס"א) שמביא שיהה נאה מה שאמר רבינו באמעריקא בענין לבישת השטרייטמעל שכאן חוץ ממה שיש בזה כבוד שבת, יש גם ענין התבדלות מהגויים ולהבדיל מהאמעריקאנער אידן, עיי"ש באורך דבריו כי נעמו, וכן עיי' בס' שיח זקנים (ה"ב עמ' ק"ד) מה שהוכיח רבינו לרב א' שהגיע עם הכובע לסעודה שלישית שהרמב"ם אומר שיהודי צריך להלביש משונה מבגדי גוים, ואם לא היו שוחקים משטרייטמל היינו צריכים לחפש בגד אחר שיהיה משונה, ועיי' בס' מפיהם ומפי כתבם (עמ' רס"ב) שרבינו אמר לא' שיבא עם השטרייטמל לשולחנו כי הוא סגולה נגד המזיקין.

אגב, יש לציין שבס' תפארת משולם (עמ' תשע"ט) מובא שהגה"צ מסטאניסלאוו ז"ל סיפר שבשעה שחלתה הרבנית הצדקנית מרת חוה ע"ה מחברתו של רביה"ק בזיוו"ר, נסע רבינו עמה לעיר וויען למשך כמה שבועות לדרוש ברופאים, ונתאכסן בבית אביו הגה"צ רבי צבי אשכנזי ז"ל ש"ב של רביה"ק ז"ל, ופע"א במוצש"ק רצה רבינו לצאת עם בעל האכסניא, והוא אמר לרבינו שכאן אין נהוג ללכת עם שטרייטמל בחוצות העיר ובפרט במוצש"ק, וע"כ צריך ללבוש הכובע, סירב רבינו ללבוש הכובע במוצש"ק והלך עם הקאפל, ולא רצה ללכת בכובע של חול אפי' רק במוצש"ק.

3 הגה"ק בעל הקרן לדוד ז"ל נולד בשנת תרכ"ז בטשארנא לאביו הגה"צ רבי עמרם גרינוואלד בן רבי יוסף גרינוואלד אב"ד טשעטשובין ותלמיד אחיו הגדול רבי משה גרינוואלד אב"ד הומנא קליינווארדיין וחוסט בעל 'ערוגת הבושם' בשנת תרמ"ב עבר לישיבת הגה"צ רבי שמואל עהרנפעלד אב"ד מאטערסדארף בעל 'חתן סופר' שם למד תקופה קצרה. בשנת תרמ"ט נשא את מרת פערל בת הגה"ח רבי יעקב ראפפורט מבארדיוב, לאחר נישואיו דר ליד חותנו וייסד שם ישיבה לתלמידים בשנת תרנ"ד נסמך להוראה ע"י אחיו הערוגה"ב, משם נתמנה בשנת תרנ"ד לדיין ומורה צדק בקהלת סערדאהעלי עם בואו לשם ייסד ישיבה גדולה שבה למדו במאה ושלושים תלמידים. ובשנת תרס"ו נתמנה לאב"ד צעהלים עפ"י המלצת רבו מאונסדארף זצ"ל. כשש שנים כיהן פאר בצעהלים, בשנת תרע"ב פנתה קהלת אויבער ווישווא במכתו מארמרוש והציעה לו את כס הרבנות בעירם, בני קהלת צעהלים שהיו קשורים בקשרי אהבה והערצה לרבם מיאנו להסכים

והמשיך רבינו: מ׳זאגט נאך אז דער צעהלימער רב זאל האבן געזאגט פאר״ן פעטער ז״ל אז זיי האבן געהאט דעם זעלבן סנדק און דעם זעלבן מוהל,[4] אבער ס׳איז א פלא, ווייל היינט איז דאך אלעם אפען מ׳קען זעהן די אלטע ארכיוון, און מ׳איז אהנגעקומען צו די ארכיוון אין ראמעניא, אין באניע איז דא אלע ארכיוון פון סיגעט, כ׳האב עם געזעהן און דארט שטייט פארצייכנט דער טאג וואם דער פעטער ז״ל איז געבוירן, און ס׳שטייט דארט ווער ס׳איז געווען סנדק און ווער ס׳איז געווען מוהל, און ס׳איז נישט דער ערוגת הבושם, און דארט שטייט דער נאמען פון וואלאוועך רב ז״ל (הגה״ק רבי ישראל יעקב יוקל ט״ב ז״ל).

האדמו״ר מזידיטשויב חרדים: זיי זענען געווען זייער בידידות.

רבינו: יא, ווען דער ערוגת הבושם האט חתונה געמאכט א טאכטער, (עם הגה״צ ר׳ אהרן זילבערשטיין ז״ל שלימים שימש כאב״ד ור״מ ק״ק בעלעד יצ״ו) איז דער זיידע דער קדושת יו״ט געפארן קיין חוסט, נישט צו די חתונה, נאר אויף א שבע ברכות.

די שבע ברכות איז געווען נאכמיטאג, איז געווארן א מדובר צי מ׳דארף קודם דאוועגען מנחה און נאכדעם די סעודה, ס׳איז שוין געווען דער זמן פון מנחה גדולה, האט דער זיידע ז״ל דער קדושת יום טוב געזאגט אז ס׳וועגדט זיך צי דער חוסטער רב האט אנגעגרייט א סעודה גדולה, אויב יא דארף מען דאוועגען מנחה קודם (כמבואר בשו״ע).

האט דער ערוגת הבושם געענטפערט, אוודאי האב איך אנגעגרייט א סעודה גדולה, רש״י זאגט דאך אין פ׳ וירא (בראשית כא, ח) ויעש אברהם משתה גדול, וואם מיינט מען משתה גדול ״שהיו גדולי הדור מסובים בה״, במילא אז דער סיגעטער רב איז דא, איז די סעודה א משתה גדול...

האדמו״ר מזידיטשויב חרדים: דער ערוגת הבושם איז קודם געווען רב אין הומנא, נאכדעם איז ער געווארן רב אין קליינוואַרדיין, דעמאלטם האט ער אנגעטוהן א שטריימל, ער האט געזאגט אז ער האט קודם געקלערט אז נישט, אבער די חסידים האבן אזוי מפציר געווען האט ער אנגעטוהן א שטריימל, און ער האט למעשה הנאה געהאט אז ער האט אהנגעטוהן א שטריימל, ווייל פאר די מה יעשה׳ניקעם די באנדיטן ארט עם, האט ער געזאגט אז ער זעהט אז יעדן שפיין פונעם שטריימל שטעכט זיי אין רוקן, ער איז זייער גרוים געווען, פון אייגענעם כח ער האט אליינם געהארעווט, ווייל ער איז אלט געווען אינגאנצן א אינג בחור׳ל ווען זיין טאטע איז נפטר געווארן.

רבינו: ער האט געלערנט ביים כתב סופר.

האדמו״ר מזידיטשויב חרדים: יא, און ס׳איז געבליבן א שטוב פון ניין קינדער, און ער האט געדארפט מפרנס זיין די שטוב, ממש גאנצע נעכט האט ער געלערנט, און אפילו ווען ער איז געווען בייטאג אין מסחר, און ער האט זיך אויסגעארבעט אז ער זאל זיין פון די גדולי הדור, אין אונגארין ווען ס׳איז געקומען אן שאלה להלכה וכדומה, איז געווען די דריי מנהיגי ישראל וואם האבן קובע געווען, דער ייטב לב, דער ערוגת הבושם, און דער דרכי תשובה...

רבינו: דאם איז געווען שוין אינעם קדושת יו״ט׳ם צייטן.

איר האט געזאגט וועגן די שטריימלך, דער קדושת יום טוב האט דאך אהנגעטוהן פארן עולם שטריימלך, און ער האט דאם געזאגט, ער האט געזאגט אז די שטריימל פאר זיך האט נישט קיין קדושה, נאר אז מ׳זעהט אז יעדע שפיין שטעכט זיי, זעהט מען אז ס׳איז מלא קדושה, אזוי האט דער קדושת יו״ט געזאגט.

דער קדושת יו״ט האט אמאל געזאגט אז ווען ער וועט ארויף קומען אויף יענעם עולם, וועט מען אים פרעגן וואם ער האט אויפגעטוהן אויף דער וועלט, וועט ער זאגט אז ער האט אנגעטוהן פאר אידן שטריימלעך.[5]

לעזיבתו, אולם עפ״י עצת הרה״ק המהרי״ד מבעלזא נעתר הקרן לדוד לקבל את הצעת הרבנות בווישווא, משם נתמנה בשנת תרפ״ב חודש אדר לכהן פאר בקהלת סאטמאר על מקומו של הגאון הצדיק רבי יהודה גרינוואלד בעל שו״ת ׳זכרון יהודה׳ שנפטר בשנת תר״פ, והמשיך שם בישיבה גדולה חשובה, ולאחר שכיהן שם במשך שבע שנים נפטר במיטב שנותיו ללא זש״ק בר״ח סיון תרפ״ח ושם מנו״כ.

4 **כי בין החסידים מקובל שמרן רבינו בעל דברי יואל ז״ל נכנס לבריתו של אאע״ה על ברכי אביו הק׳ שהיה הסנדק. והמוהל שלו היה הגה״ק בעל ערוגת הבושם ז״ל שהיה ידיד נאמן להקדושת יו״ט ז״ל, והערוגת הבושם כיבד גם הוא את הקדושת יו״ט בסנדקאות כשנולד לו בנו הגה״צ רבי לוי יצחק גרינוואלד זצ״ל אב״ד צעהלים.**

ויש לציין שהערוגת הבושם מזכיר דבר זה בספרו עה״ת פ׳ שופטים, ואחרי שמאריך שם בד״ת על הפסוק שום תשים עליך מלך, כותב בזה״ל: ״כל זה אמרתי בתוספת מרובה ביום ג׳ פרשת שופטים, דהוא ג׳ אלול תרנ״ג, בסעודת ברית מילה של בני הילד לוי יצחק שליט״א (ז״ל), שזכיתי להכניסו בבריתו של אברהם אבינו ע״ה ביום הנ״ל, על ברכי ידיד נפשי הגה״צ מוה״ר חנני׳ יו״ט ליפא טייטלבוים האבדק״ק סיגעט שליט״א (ז״ל)״.

5 **ידוע עבודתו הקדושה של מרן הקדושת יו״ט שתמיד עורר באי שעריו להלביש א״ע שטריימל, וכן היה מצווה לתלמידיו ואנ״ש שהסתופפו**

בצלו שילבשו פאר בגדי חסידים. והרבה אנשים שבאו לדפוק על דלתו להוושע בדבר ישועה והחמים הבטיח להם מרן הקדושת יו"ט כל מילי דמיטב ובשכר זאת ביקש שילבשו שטריימל בשב"ק.

עיין בס' נפלאים מעשיך (ה"א) שהרב החסיד המפורסם רבי יעקב יוסף לעפקאוויטש ע"ה סיפר שהקדושת יו"ט אמר לו פעם אחת שילבש שטריימל, ענה לו בחכמתו, ילמדינו רבינו, מה יותר טוב שאני לא אלך עם שטריימל, אבל לעומת זה כל בני הולכים, או להיפך שאני אלך עם שטריימל על ראשי ובני לא ילכו, ומרן זי"ע נהנה מדבריו.

וע"ש שמרן הקדוויו"ט זי"ע היה מכנה לפעמים את ר' יעקב יוסף 'ר' אייזיק'ס טאטע' היינו על שם בנו רבי יצחק אייזיק לעפקאוויטש ע"ה מעיר מארגערעטן שהיה תלמידו של הקדוויו"ט, ורביה"ק בעל הדבר"י זיע"א ביאר כוונת אביו כי אהב את ר' אייזיק כי הוא הלך עם שטריימעל משא"כ ר' יעקב יוסף לא הלך עם שטריימל, עיי"ש.

וסיפר הרה"ח ר' משה קאהן ז"ל שהיה משמש בקודש אצל הקדוי"ט, שהיה פ"א איש אחד על שבת אצל רבינו הגה"ק הקדוי"ט ואיש הזה היה גוט האלטער במחזו ניר, ובליל שב"ק כאשר נתן הקדוי"ט שיריים לכל אחד מההדגים ומשאר מאכלים לא רצה ליתן לאיש הזה בעבור שאינו הולך בשבת עם שטריימל, ולאנשים שעמדו שם היה זאת לפליאה גדולה, והיה שם במעמד הלז ר' עזריאל שו"ב מסאטמאר, וכמה שנים אח"כ שאל השו"ב הזה לאיש הנ"ל שהיה מכיר אותו מפני מה לא נתן לו הקדוי"ט שיריים אז והרי היה אז כמה אנשים שלא הלכו עם שטריימל ורבינו נתן להם שיריים, וסיפר לו שהוא היה פעם אחד חולה מסוכן ר"ל בחולי טיפוס ל"ע, וראה בחלומו שבא לבי"ד של מעלה ודנו אותו שם אם ישאר בחיים, ופתאום בא אצלו הקדוי"ט וסיפר לו שצריך לרפו"ש והקדוי"ט ברך אותו שיהיה לו רפואה שלימה רק בתנאי שילבוש שטריימל, והבטיח להקדוי"ט שילבוש שטריימל, ואז הקיץ א"ע ואמר לאשתו שתביא כסא להקדוי"ט, וסברה אשתו שבעלה יצא מדעתו ל"ע. ונעשה בריא אולם, ורצה לקנות לו שטריימל, אמנם אשתו התנגדה לזה וטענה מי שמע כזאת שגיט האלטער ילבוש שטריימל וישחקו עליו, ועשה בעצת אשתו ולא לבש שטריימל, ואח"כ נסע לסיגעט ולא רצה הקדוי"ט ליתן לו שיריים מפני שהבטיח לו שילבוש שטריימל ולא לבש, והלך בשבת בבוקר לבית הקדושת יו"ט והרים קולו בבכיות וסיפר שאשתו אינה רוצית, והשיב לו הקדוי"ט שאינו מועיל כלום רק יעשה מה שהבטיח לו ולא ישמע לאשתו, בשביל בריאת גופו, והבטיח להקדושת יו"ט שילבוש שטריימל וכן עשה, ונעשה בריא לגמרי.

כשביקר מרן ז"ל בארה"ק בשנת תשכ"ה לפ"ק, והיה בעיר בני ברק, הלך שם לבקר את החולה ה"ה הרבני החסיד הישיש ר' משה חיים שטראלי ע"ה שהיה מתלמידי הקדושת יו"ט, ובסוף ימיו התגורר בבני ברק, ובתוך השיחים ביקש מרן ז"ל ממנו שיספר לו בדיוק המעשה מהקדוי"ט איך שציוה עליו שילבוש שטריימל, וסיפר, כי בהתחנתו לא לבש שטריימל כי היה מגליל העליון (אויבערלאנד), ורבו הקדוי"ט צוה עליו שילבוש שטריימל, ופעם כשבא להסתופף בצל רבו הקדוי"ט והבש לראשו שטריימל, קרא הקדוי"ט להרבנית ואמר לה, קוק עס פאסט איהם דאס שטריימל, וברכו בעבור זה באריכות ימים, וברכת צדיק עשתה רושם, והאריך ימים ונפטר בשם טוב.

האדמו"ר מזידיטשויב חרדים: צדיקים האבן געזאגט אז שב"ת איז די ראשי תיבות ש'טריימל ב'מקום ת'פילין.[6] אבער, אסאך פון די מגולחים זענען געווען גרויסע יראי ה'. רבי יהודה'לע דזיקובער (כ"ק האדמו"ר מדזיקוב לאנדאן ז"ל) האט געזאגט אז ס'איז אים כדאי געווען צו קומען קיין לאנדאן צו טרעפן די אידן, עם זענען געווען דארטן די משפחת שרייבער דעם חתם סופר"ס אייניקלעך, גרויסע תלמידי חכמים, זיי האבן זיך געשוירן די בארד לכבוד שבת, דארטן איינע פון אידן – כ'האב געקענט די אידן, כ'האב געוואוינט אין לאנדאן יענע יארן – ס'איז געווען איינער ר' משה שרייבער, און ער האט געהאט א ברודער וואס האט געהייסן ר' שלמה, האט ער דערציילט די סיקסטי ניין (ק"ק תורת עין חיים בלאנדאן יצ"ו, ונקראת 69 שם על מספר הכתובת של בנין הביהמ"ד), די קהילה וואס זיי האבן מייסד געווען, רבי שלמה בוימגארטן איז געווען דארטן רב (הגה"צ רבי שלמה בוימגארטן ז"ל מייסד ואב"ד ק"ק תורת עין חיים בלאנדאן יצ"ו, ומלפנים ראב"ד קה"י ורב ד'ביהמ"ד 'שוף שוהל' בווינא, יצ"ו), ער איז געווען א גרויסער ערליכער איד, דעם חתם סופר"ס אן אייניקל, איז דער רבי שלמה בוימגארטן האט געוואלט מייסד זיין א כולל, האט ער געלאזט רופן אן אסיפה, און דער ר' שלמה שרייבער גיט זיך א רוף אן און פרעגט, וואס איז דאס א כולל? האט מען אים

6 בשם הרה"ק רבי פינחס מקאריץ זצוק"ל מובא שהשטריימעל במקום תפילין, וגם דרש ואמר שבש"ת הוא ר"ת ש'טריימעל ב'מקום ת'פילין, גם שטריימל הוא בגימטריא תפילין עם הכולל במספר קטן, [וכשכותבים שטראמל הוא בגימטריא בין במספר גדול ובין במספר קטן כמנין תפילין במכוון], וידוע שחסידים הראשונים ענדו לראשם השטריימעל לכבוד שב"ק ביראה עילאה והרדת הקודש מעין קשירת התפילין על הראש נגד המח, ומבגדי שבת התמשך עליהם שפע קודש ומחשבות קדושות שלא הסיחו דעת מקדושת השבת כל זמן שהיה השטריימעל עטרה לראשם [עי' בתולדות יעקב יוסף נח ד"ה אלה ששמע שהיסח הדעת אסור בשב"ק ק"ו מתפילין].

ובספרן של צדיקים מובא טעם בשם הרה"ק ר' פינחס קאריצער זצוק"ל על לבישת הזנב דבר מאוס בימים קדושים של שבויו"ט, ע"פ הידוע מספרי תלמידי הבעש"ט ששב"ק הוא זמן העלאת דברים הפחותים ונחותי הדרגה אשר בימות החול, מכיון שקדושתם לא שגבה כ"כ א"א להביאם לידי תיקון השלם, משא"כ ביום השבת שבו נאמר (בראשית ב ג) ויברך אלקים את יום השביעי "ויקדש אותו" מוגדל כח הקדושה ביום זה, ואפשר אז להביאם אל תיקון הגמור, לפיכך נהגו לחבוש שטריימעל הנעשה מדבר נחות ביותר מנוצ של חיה טמאה וחובשים אותו פאר על הראש למעלה, להראות כי אף דברים אלו יכולים להתעלות ביום קדוש זה, ומה"ט נהגו ג"כ לאכול בשבת רגלי הבהמה פצע"י וקאשע שהם דברים נחותים להביאם אל התיקון הנדרש להם.

מסביר געווען אז יונגעלייט זיצן און לערנען אכט–ניין שעה, זאגט ער, "אכט–ניין שטונדן דארף יעדער בעל בית לערנען", א גרויסער סוחר דארף אויך לערנען אכט–ניין שעה, אן השגה געווען, ער איז געווען א גרויסער ירא שמים, אזוי איז געווען די גרינהוט אייניקלעך, און דארט אין סיקסטי ניין איז שוין היינט דא שטרייטלעך און ווייסע זאקן, דער זיידע איז געווען אן אשכנזישער, א עכט אשכנזישער איד, און היינט זענען זיי חסידישע אידן.

מ'דערציילט אז דא איז געווען איינער פון די גרויסע עסקנים פון די אגודה, ער האט אפאך געטוהן להצלת ישראל ביי די קריג – כ'געדענק נישט ווי אזוי ער האט געהייסן – דער רבי ז"ל איז געווען ביי די לויה ביי אים, און כרגיל איז דאך אלץ געווען אויבער חכמים, און ס'איז צוגעקומען צום רבי'נס אויער אז איינער האט זיך אפגערעדט, א מגולח און דער רבי איז געגאנגען צו די לויה, האט דער רבי ז"ל געזאגט, כ'געדענק שוין נישט פון ווען דער מקור איז,[7] אבער אזא מימרא האט גער רבי נאכגעזאגט, אז עם איז דא אידן וואס קומען ארויף אויבן און מ'פרעגט זיי: בארד, בארד, וואו איז דער איד?, און ס'איז דא אידן וואס קומען ארויף אויבן, פרעגט מען זיי: איד, איד, וואו איז דיין בארד?, האט ער געזאגט אויף דעם באוואוסטער עסקן, א גרויסער עסקן פון די אגודה, דער רבי האט אים מחשיב געווען וויל ער האט אפאך געטוהן.

א' הנוכחים: ר' משה שעהרער (יו"ר אגודת ישראל בארה"ב)?

האדמו"ר מזידיטשויב חרדים: ניין ניין, נישט ר' משה שעהרער.

מ'האט אים געזופן אויף אזא אמעריקאנער נאמען.

רבינו: ר' אלימלך טרעם..

האדמו"ר מזידיטשויב חרדים: אה, יא, עכ"פ האט דער רבי געזאגט, אים וועט מען פרעגן: איד, איד, וואו איז דיין בארד...

וועז כ'האב פארגעלערנט פרק דארט אין ביהמ"ד, האב איך געטייטשט די משנה (אבות ג, א) 'מאין באת ולאן אתה הולך', עם וואלט געדארפט שטיין בייד מיט א י', מאין באת ולאין אתה הולך, אדער בייד אן א י', מאן באת ולאן אתה הולך (עיי' בתוס' יו"ט בשם מהר"ל), נאר מאין באת, וועז א איד קומט

---

7 עיין בס' מזקנים אתבונן (עמ' שפ"ב) שהבית אברהם מסלאנים זצ"ל אמר שיותר טוב שישאלו לאדם איד ווי איז דיין בארד, ווי מען זאל פרעגן פאר די בארד ווי איז דיין איד?, ודפה"ח.

אראפ אויף דער וועלט קומט ער אראפ מיט א י', חם ושלום, מ'פרעגט אים לאן אתה הולך, וואו האסטו פארלוירן דעם איד, דארף מען אכטונג געבן נישט צו פארלירן דעם איד.

רבינו: ר' משה שעהרער האט זיך פון אים געלערנט, מ'האט אים גערופן מיקל טרעם... ער האט אפאך געטוהן פאר אידן.[8]

האדמו"ר מזידיטשויב חרדים: כ'האב געהערט פונעם צעהלימער רב ז"ל, אז דער ערוגת הבושם האט געהאט עפעס א שווערע היתר עגונה שאלה, ער האט דן געווען דערויף מיט זיין בית דין, האט ער געשריבן א גרויסן בירור, אבער דאך איז געווען אביסל לבו נוקפו, האט ער געשיקט מיט א שליח, ער זאל אריבער פארן וואס שנעלער צום בערזשאנער רב (הגאון המהרש"ם בעל תכלת מרדכי מבערזשאן ז"ל) און אים פרעגן צו ער קען אים ארוים געבן א בירור אויף דעם ענין, און ער זאל צוריק קומען וואס שנעלער, וועז דער שליח איז אננעקומען האט ער איבער געגעבן די שלידות וואס עם האנדלט זיך, איז שטייענדיגערהייט האט ער

---

8 ע' **סיפור הדברים בארוכות בס' ומשה היה רועה** (ח"ג פרק ל"ה עמ' שפ"ג) **שהעסקן ר' אלימלך טרעם ז"ל השתדל בכל כוחו לבוא לעזרת בנ"י, ועלו ברעיונו ש'אגודת הרבנים' שבאמעריקא יעשו שם אסיפה גדולה לצורך תיקון הדת, ויבקשו שיתנו רשיון לכמה וכמה רבנים חשובים, שיוכלו לבוא להאסיפה, וכל האסיפה הי' רק למראית עין, בכדי שיוכלו להשיג 'וויזע' להרבנים, עיי"ש עוד.**

ובתוך א' השיחים סיפר מרן רבינו שליט"א אודות האסיפה הנ"ל שהתקיימה בתחילת שנת תש"ז, וכה סיפר: דעמאלטס איז געווען א איד ר' אלימלך טרעם - ער איז געווען א גרויסער בעל טובה, האט ער אויסשפעקעלירט אז ער וועט מאכן א קאנוועננשן [אסיפת הרבנים] אין ניו יארק, אזוי וועט מען ארויס געבן וויזעס פאר די דעלעגאטן צו קומען צו דעם קאנוועננשן.

די גאנצע קאנוועננשן האט מען געמאכט נאר כדי מ'זאל קענען געבן וויזעס, דער טאטע איז דעמאלטס אזוי געקומען, און מיין פעטער דער באטורער רב (הגה"צ רבי חנני' יו"ט ליפא ט"ב ז"ל גיסו של מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל) **איז אויך דעמאלטס געקומען, כ'מיין אז אויך דער טארטיקאווער רב** (הגה"צ רבי אלכסנדר אשר באב"ד ז"ל שהי' בויז"ר חתנו של כ"ק הגה"צ רבי אהרן טייטלבוים ז"ל אבד"ק וואלאוזש ונירבאטור חותנו של מרן רביה"ק בעל ברך משה ז"ל בויז"ש) **און דער באבובער רב** (כ"ק אדמו"ר מהר"ש מבאבוב ז"ל) **זענען אזוי געקומען.**

זיי זענען אננעקומען אויף פלארידא, און פון דארט זענען זיי אריין קיין אמעריקא, ביי די גרעניץ האט מען זיי אנגעקוקט 'צי דען זענען זיי טאקע אלע דעלעגאטן צו א קאנוועננשן?!. ס'איז אים נישט געפעלן, איז ער געגאנגען פרעגן זיין בעל הבית, און 'ענער האט אים געזאגט 'וואס איז עס דיין געשעפט? זיי האבן שריפטן, לאז זיי אריין!'.

געפרעגט ווי שנעל דער צוג פארט צוריק, סאיז געווען קוים א קארנע שעה צום צוג אויף צוריק, האט ער שטייענדיגערהייט נאך געגעבן א בלעטער אדורך, און שטייענדיגערהייט האט ער אפגעשריבן א לאנגן בירור מיט מראי מקומות, ווען ער איז צוריק געקומען צום ערוגת הבושם, האט דער ערוגת הבושם אדורך געקוקט איז ער ממש ארויס פון התפעלות, אז ס'אז דא אינעם היינטיגן דור אזא סארט, איך בין נאך געווען א יונגערמאן, כ'האב מיך נישט געטרויעט צו פרעגן דעם צעהלימער רב מער פרטים, ער האט אבער דערציילט אזוי אז ער האט געמאכט א ברכה 'ברוך חכם הרזים', נאכדעם וואס ער האט געזעהן דעם בירור וואס ער האט געשריבן אזוי שטייענדיגערהייט מיט אזא שטארקע קלארקייט מיט די מראי מקומות.

איך האב נישט געפרעגט, אבער בפשטות איז עס געווען אן א שם ומלכות, אזוי קלער איך...

רבינו: יא, ער האט נישט געמוזט מאכן די ברכה בשם ומלכות.

האדמו"ר מזידיטשויב חרדים: אפילו ער האט אים נישט געזעהן...?

רבינו: אהן א שם ומלכות קען ער דאך זיכער מאכן.[9]

האדמו"ר מזידיטשויב חרדים: פון בערזשאנער רב איז דא א פלא פון א מעשה, א מורא'דיגע מעשה, אין די הקדמה פון זיין ספר תכלת מרדכי על התורה, ברענגט דער זוהן די מעשה, אז דער בערזשאנער רב האט זיך געזעהלומ'ט, ער איז שוין געווען אויבן אין היכל ביים בי"ד של מעלה, און האט געטראפן רבי אייזיקל זידיטשויב'ער...

רבינו: ער איז געווען נישט געזונט, און ער האט געהלומ'ט ווי ער איז ביים בי"ד של מעלה, און מ'האט געזאגט ביים בי"ד של מעלה אז מ'מאכט אוועק זיין תורה, און רבי אייזיקל זידיטשויבער האט ממליץ טוב געווען אויף אים,[10] אז אין די היינטיגן שוואכע דורות מוז מען נישט לערנען תורה לשמה בכל הכוונות, און מ'האט אים געפסקענט זכאי.

האדמו"ר מזידיטשויב חרדים: שפעטער איז ער דאך געקומען צו פארן, האט ער ממש געזעהלש'ט, ער האט דערקענט אז דער צדיק איז עם געווען, האט ער אים געזאגט, יעצט איז שוין צייט צו לערנען תורה לשמה.

רבינו: א ברודער האט אים מזכיר געווען ביי רבי אייזיק'ל אז ער וועט מסוכן, האט ער געזאגט אז ער זאל נישט זארגן – ער האט דאך געהיימן שלום – האט ער געזאגט ער וועט זיין שלום בגופו שלום בתורתו.

האדמו"ר מזידיטשויב חרדים: יא, און שפעטער ווען ער איז שוין געזונט געווארן איז ער געפארן צו רבי אייזיק'ל, האט ער געזעהן אז ער איז געווען דער מליץ טוב.

9

מקור לדין זה הוא הגמ' (בברכות נה.) שרב חנינא בריה דרב איקא בירך ברוך חכם הרזים שראה את רב פפא, והיינו שבירך עליו שלש ברכות, שהחיינו, ברוך שחלק מחכמתו ליראיו, וברוך חכם הרזים, אולם בב"י כתב: והרמב"ם לא כתב דין זה, וכתב ע"ז מרן הבית יוסף, ונראה טעמו משום דס"ל דההוא עובדא לאו למימרא דבריך ממש, אלא לומר שהיו חשובים בעיניו כשישים ריבוא קאמר, דהא ודאי אינו סברא שיהא תלוי בדעתו של אדם לומר זה חשוב בעיני כשישים ריבוא כדי לברך עליו עכ"ל. והטור (בסימן רכ"ד בשם י"א) וכן הרמב"ם לא כתב דין זה, ועי"ע בעולת תמיד (שם) שכתב לענין הלכה נקטינן כהרמב"ם דסב"ל ואין לברך ברוך חכם הרזים אפילו מופלג בחכמה, וכן נראה מהשו"ע שהשמיט ברכה זו עכ"ל. וכ"כ במאמר מרדכי (הו"ד בכה"ח שם אות יז) וסיים שם, וע"כ נראה דיש לברך בלא שם ומלכות.

10

עיי' שם בהקדמת בן המחבר שמספר כל החלום באריכות, וז"ל: עוד שמעתי מפיו הקדוש, אחרי פטירת הרב הצו"ק ר"א זצ"ל מסטרעטין נחלה אאמו"ר זצ"ל הכ"מ בחולאת הטיפאס ר"ל, ובתוך ימי החולאת חלם לו שעומד בבי"ד שלמעלה לדין והיו' שם מיימינים ומשמאילים בדינו, ויצא חייב שימות ומסרו אותו לשליח ויעף עמו באויר, ובתוך כך בא שליח שני וצעק שיחזירו לבית המשפט וחזרו השליח והוא, ועמדו בפני הבי"ד, ועמד שם הרב הצו"ק ר' יצחק אייזיק זצ"ל מזידיטשויב (ואאמו"ר לא הכירו עוד אז כלל) ושאל שאל למה חייבו זה האברך בדין הלא הוא מתמיד גדול בלימוד יומם ולילה, והשיב א' מהשמאילים אפה פעם א' ברוח פי ואאפה כל התורה שלו שלמד, וענה ההצו"ק ר"א זצ"ל בכעס, האם גם בזמנינו אלה תביטו על מי שיושב ולומד, האיך הוא לומד וברצונכם שילמדו גם בזמן הזה באורך הגלות בכל הכוונות לשמה, וחזרו הבי"ד ופטרוהו, ואח"כ שאל אאמו"ר זצ"ל הכ"מ מי הוא זה שלמד עלי זכות, ואמרו לו שזה הוא הצדיק ר"א הנ"ל והקיץ מחלומו ותפעם רוחו, אבל לא סיפור החלום לשום אדם.

והחולאת נתגברה והולכות למעלה בכל יום יותר וכשמוע אחיו הרב וכו' מו"ה יעקב ז"ל (הוא הנדפס בשמו קונ' שושנת יעקב בספרו דמר אבא זצ"ל הכ"מ במשפט שלום) לאשר אחיו חולה מסוכן ר"ל והוא ישב אז בעיר קאלימייע, והוא הי' מחסידי זידיטשויב, ובא לעיר זלאטשוב לבקרו, וכשראה החולאת מתגבר והוא מסוכן, נסע לזידיטשויב ונתן עבורו פ"נ, והשיב לו הה"צ ר"א זצ"ל תסע בחזרה תיכף ותאמר לו שלא יפחד כלל וכלל ובקרוב יתרפא בגוף ובנפש, ושמו שלום ויהי שלום בגופו, שלום בממונו, שלום בתורתו, וכן הי' שהולאת התחיל להתמעט ובעבור איזה ימים נתרפא הכל, וכששב לאיתנו אמר בלבו ליסע לזידיטשויב וכן עשה,וכשבא על פתח ביתו של הרה"צ ר"א זצ"ל הכירו שזה הוא שעמד לפני בי"ד של מעלה והליץ טוב בעדו ונתבהל מאוד ונשאר עומד אצל הפתח, וכששב רוחו קיבל שלום ממנו, ושאל אותו הה"צ ר"א זצ"ל האם יושב ולומד בהתמדה, ומני אז נסע לזידיטשויב עד יום הסתלקותו של הרה"ק המהרי"א, עיי"ש.

רבינו: ער איז שפעטער געפארן צו רבי אייזיק׳ל, אזוי שרייבט דער זון אז ער האט אים אויך מיטגענומען אויף יום טוב.[11]

האדמו״ר מזידיטשויב חרדים: אויפן ערוגת הבושם אליין האבן גדולי ישראל געשריבן צו אים תשובות ׳אין לנו אלא דברי בן עמרם׳.

רבינו: דער שינאווער רב האט געזאגט אויף אים אזוי.[12]

א׳ הנוכחים: דער בעלזער רב ז״ל האט אפאר ספרים געקענט מיטנעמען ווען ער איז אנטלאפן ביי די קריג, איינם פון די ספרים איז געווען דער ערוגת הבושם.[13]

האדמו״ר מזידיטשויב חרדים: ער האט זיך אויסגעארבעט, ער איז זייער גרויס געווען.

דער פריער׳דיגער בעלזער רב רבי ישכר דוב האט געזאגט אז ס׳איז דא אין ערוגת הבושם בחינות פון תלמידי בעל שם.

רבינו: ס׳איז דא אסאך געהויבענע בחינות אין ערוגת הבושם, ס׳איז א הייליג ספר.

דער ייטב לב איז געווען זיין ערשטע רבי ווי ער איז געפארן אלם חמיד. ער האט געזעהן דעם ספר...[14]

ער האט געזעהן דעם ספר ייטב לב. ער האט דאס געזעהן ביי עמיצן, ער האט מעיין געווען דערין, און עם איז אים זייער געפעלן, ער האט נישט געווואוסט ווער עם איז דער מחבר. האט ער זיך נאכגעפרעגט, און ער איז געקומען צו פארן קיין סיגוט, אזוי זאגט מען.[15]

האדמו״ר מזידיטשויב חרדים: ער האט אים געגעבן פרייטאג צונאכט׳ס בענטשן, ער איז נאך נישט געגאנגען קיין שטרייטמל.

רבינו: ער איז געגאנגען מיט א צילינדער.

האדמו״ר מזידיטשויב חרדים: אבער ער דאך איז געווען א גדול בתורה ממש.

עמיצער האט געפרעגט דעם ייטב לב, האט ער געזאגט, איך זעה וואס טוט זיך אונטער דעם צילינדער...[16]

---

11 עיי׳ שם שכותב: ומאז נסע לוידיטשויב עד שנסתלק הה״צ ר״א זצ״ל, וגם אותי לקח פ״א על חג השבועות כשהייתי בן י״ג שנים, עיי״ש.

12 עי׳ בס׳ עטרת חיים ח״ב (עמ׳ קמ״ב) שהרה״ק משינאווא אמר על הערוגת הבושם: הלכה כמשה, ואין לנו אלא דברי בן עמרם! (כי שם אביו של הערוגה״ב היה רבי עמרם גרינוואלד ז״ל).

עיי׳ בס׳ זכרונות המאור (עמ׳ קס״ז), וכן בהדין תורה שהיתה בין הגה״ק מגארליץ לבין הגה״ק מוואלאוואא זצ״ל ע״ד ככא הרבנות בעיר גארליץ, היה הגאון בעל הערוגת הבושם הבורר החמישי של הבי״ד של חמש שנתמנו לברר את הדין, וכשהרה״ק מגארליץ ערער על הפס״ד, אמר לו אחיו הרה״ק משינאווא אנו אין לנו אלא דברי בן עמרם.

13 עיי׳ בקובץ פארות (עמ׳ ס״ד) שבחלון חדרו של כ״ק מרן מהר״א זי״ע היה מקום מיוחד עבור הספרים אשר מרן היה מעיין בהם תדיר, והיו שם משניות, גמ׳ ברכות, הספר נועם אלימלך, והספר ערוגת הבושם, ובימי השואה כאשר נמלט מרן לאונגארן ביקש שימציאו לו בין שאר חפציו גם את הספר ערוגת הבושם עה״ת.

14 ויש לציין מה שסיפר מרן שליט״א תוך א׳ השיחים בזה״ל: ״ווי אזוי איז ער נתקרב געווארן? ער איז געווען אויף א פלאץ, ער איז איינגעשטאנען אין א אכסניא, און דארט איז געווען א חסידישער איד, און ס׳איז אים שטארק געפעלן די הנהגה פון דעם איד, דארט האט ער געזעהן דעם ספר ייטב לב, און האט געפרעגט אויב ער קען עס אים בארגן, האט ער עס געהאט אויף אין נאכט און ס׳איז אים זייער געפעלן, האט ער געפרעגט ווער האט געמאכט דעם ספר? האט דער איד געזאגט אז דער סיגוטער רב האט עס געמאכט, האט דער ערוגת הבושם געזאגט אז ער מוז פארן אים זעהן, איז ער געפארן צום ייטב לב.

דער ייטב לב האט אים דעמאלטס זייער מקרב געווען, ער איז אנגעקומען מיט א צילינדער הוט, עכט א אשכנז׳ישער איד.

לעת זקנותו ווען ער איז שוין געווען אין חוסט, האט ער געזאגט פאר די תלמידים, וואס הייסט מ׳פארט צו א רבין, האט ער פארציילט אז ווען ער איז דאס ערשטע מאל געפארן צום ייטב לב, האט ער אויפן וועג מהרהר געווען אז ער פארט צו א חסידיש׳ן רבין, צי ער וועט וויסן ווי אזוי צו מכבד זיין א תלמיד חכם, ווען ער איז צום צווייטן מאל געפארן, האט ער געטראכט אז עס ארט אים דאס וואס ער וועט מיך מכבד זיין ביותרת הכבוד, וואס פעלט עס אויס?!, וואס איז געווען דער חילוק? ׳דאס איז געווען פאר איך בין געפארן צו א רבין, דעמאלטס האב איך אזוי געטראכט, און דאס איז געווען נאך וואס איך בין געפארן צו א רבין, דאס האט דער ערוגת הבושם געזאגט פאר די תלמידים, דאס איז דער חילוק צי מ׳פארט צו א רבין״.

15 עיי׳ בס׳ תולדות ערוגת הבושם (עמוד קס״ג) מהגה״צ רבי משה יודא כ״ץ מסערדאהעלי הי״ד.

16 עיין עוד בתולדות ערוגת הבושם (עמוד קס״ד) שהייטב לב כיבד את הערוגת הבושם בברכת המזון בליל שב״ק, והדבר הי׳ לפלא בעיני בן הייטב לב כי הערוגת הבושם עדיין לא שימש ברבנות והלך במלבושי אשכנז, ואביו השיב לו: סיבת תמיהתך היא רק מפני שאינך יודע כמה יראת שמים שמורה תחת הכובע של האברך הלז. – וכן עי׳ בקובץ פארות (ח״א עמ׳ ס׳) שהערוגת הבושם הגיע לבעלזא עם הצילינדער הוט שלו, והחסידים תמהו על הלבוש המשונה הלז, והרה״ק המהר״י זי״ע נענה ואמר: פון זיין צילינדער שפריצן פינקען פייער!.

ועיין בספר ״אוצרות ייטב לב״ (מכתב קפד) מה שסיפר הגה״צ בעל ויחי יוסף מפאפא זצ״ל, כי בעת שהערוגת הבשם זימר בשב״ק התיבות ״כי

רבינו: דער ערוגת הבושם האט אויך א נאמען געגעבן נאכן ייטב לב (ה"ה בנו הגה"צ רבי יקותיאל יהודה גרינוואלד ז"ל אב"ד דק"ק יארעץ).

האדמו"ר מזידיטשויב חרדים: ער איז געפארן קיין בעלזא אויך, צו רבי יהושע'לע.

רבינו: ער איז געפארן צו רבי יהושע'לע ער שרייבט אזוי אין ערוגת הבושם אז ער איז געווען דארט פ' יתרו,[17] דער זון שרייבט דארט אז אין די אינגע יארן איז ער נאך געפארן צום ערשטן בעלזא רב (מהר"ש).[18]

שפעטער נאך רבי יהושע'לע איז ער נאך געפארן צו רבי ישכר בער אויך.[19]

ס'איז דא אין ערוגת הבושם פרשת תצוה א הספד אויפן בעלזא רב רבי יהושע'לע,[20] ווי ער שרייבט דארט 'זכיתי לשמוע מפ"ק א תורה וואס ער האט געהערט פון אים, דער בעלזער רב האט פארענטפערט די סתירה פון רש"י אין פ' משפטים אשר הכינותי (שמות כג, כ) זאגט רש"י "זה א' מן המקראות שאומרים שביהמ"ק של מעלה מכוון כנגד ביהמ"ק של מטה", און אין פ' בשלח אויף מכון לשבתך (שמות טו, יז) זאגט רש"י פארקערט "מקדש של מטה מכוון כנגד כסא של מעלה". שרייבט ער ער האט דאס געהערט מפה קדשו.

דער ערוגת הבושם האט קודם געווואוינט אין טשארנא, דאס ערשטע רבנות איז געווען הומנא, ער געפארן צום ייטב לב נאך פון טשארנא, נאך פאר ער איז געווען רב אין הומנא, שפעטער איז ער געפארן אויף הומנא, נאכדעם פון הומנא איז ער געגאנגען קיין קליינווארדיין, און פון קליינווארדיין איז ער געגאנגען קיין הוסט, ער איז אוועק פון קליינווארדיין וויל מ'האט אים נעטשעפעט אין קליינווארדיין, מ'האט אים אפגעשפארט די ישיבה, מ'האט אים געמטר"ט פאר די רעגירונג, אין קליינווארדיין איז דעמאלטס נישט געווען קיין צוטיילטע קהילה, ס'איז געווען איין קהילה.[21]

החלפתי שמלותי לכבוד יום השבת", הגביה השטריימל ואמר "דער ייטב לב האט מיר ארויסגעשלעפט פון דער ווינער גאסע".

17 עיין בס' ערוגת הבושם (פר' משפטים) שכ' בזה"ל: ונראה לפרש עפ"י מה ששמעתי מפי קדשו של אמ"ו הה"ק דק"ק בעלזא שליט"א (המהר"ש) כשזכיתי לקבל פני קדשו בשב"ק פ' יתרו דהאי שתא ושמעתי דברות קדשו בפסוק וידבר ה' כל הדברים האלה לאמר... ע"ש.

ועיין בס' פקודת אלעזר (עמ' קכ"ו) שסיפר האדמו"ר ר"א מפאלטישאן זצ"ל שכשהיה הגאון צוצ"ל בא להסתופף בצל זקני הרה"ק מרן רבי יהושע זצוק"ל מבעלזא היו שם כמה 'עזות פנימ'ער' שציערו אותו, כשהגיעו הדברים לאזני מרן צוצוק"ל חרה אפו מאד, ואמר "הישיבה של הערוגת הבושם אין לה מה להתבייש מפני ישיבתו של החתם סופר".

18 עיי' שם בהקדמת בנו לס' תכלת מרדכי עה"ת שכתב: כשהי' עוד רך בשנים נסע להגאון צו"ק ר' שלום זצ"ל מבעלז, ושם למד דעת לעבודת השי"ת בהצנע לכת, וכמה הלכות למעשה קיבל אצלו, ואחר פטירת הגהר"ש זצ"ל נסע להרב הצו"ק ר"א זצ"ל מסטרעטין וכו'.

19 עיי' בקובץ פארות (עמ' ס"ב) בכל עת בואו של הערוגת הבושם לבעלזא מתנהג היה כחסיד ממש ובענוותנותו ביקש מהגבאים שלא יכבדוהו לעבור לפני התיבה כי ירא שמא בתוך תפילתו יתלהב והדבר לא יהיה כראוי לכבודו של רבו מרן זי"ע.

אך מרן זי"ע הכיר את גודל מדרגת עבודתו והיה שולח את נכדיו הצעירים לשמוע את בעל הערוגת הבושם בעת אמירת שיר השירים, ועל אף שבבעלזא לא נהגו לאמר שיר השירים בכל ערש"ק, מכל מקום היו היושבים מתכנסים לשמוע את קולו הערב של האורח הגדול שהסתופף עימם.

פעם בעת שבתו בבעלזא נפלה על בגדו רוטב מהשירים ממאכל שאכל מרן זי"ע שחטפו החסידים, כששב רבינו לביתו שמח עם כתם ורבב זה לא הניח שירחצו את הבגד 'עס א בעלזע פלעק', רק הניחה למשמרת ליוכרון ימי שבתו בחצר הקודש בעלזא.

ועיי' שם (עמ' ס"ג) שתלמידו הגאון רבי חיים יהודה דייטש זצ"ל תיאר באיזה ביטול והכנעה נסע רבו הערוגה"ב להרה"ק המהרי"ד מבעלזא וכשהגיע המרכבת הברזל ליד העיר בעלזא, פניו נתחוורו, ותלמידו הנ"ל נבהל ושאל לו לפשר הדבר, ואמר לו שראה מרחוק את הכדורים הזהובים על גג הביהכ"נ בבעלזא, והבין שהם כבר קרובים להעיר, וצריכים לעשות הכנה לפני שהולכים לקבל פני צדיק הדור.

20 וז"ל בתוך הדברים: כן היה דרכו של רבינו הקדוש שהי' מקבל כל אדם בסבר פנים יפות ממש כאב את בנו, ובאמת בעיני ראיתי וכן הרגשתי בעצמי כשנסעתי לקבל פני השכינה הרגשתי שמחה וששון כמו שנוסע אל אביו, ע"כ לן יאית למכבי לן יאות למעבד הספידא ולצעוק מרה יתומים היינו ואין אב, אלפים ורבבות מישראל שזכו להנות מקבלת פני קדשו כקבלת פני השכינה, כולם צועקים אבי אבי רכב ישראל ופרשיו...

21 עיין בהקדמת הספר לויית הן (עמ' כ"ד) בו מתואר תולדות הגאון רבי משה חיים ליטש-לוינבוים זצ"ל ממלא מקומו של הערוגת הבושם בעיר קליינווארדיין, ובו מתואר כדלהלן: ...חמש שנים היה כס הרבנות של קליינווארדיין פנוי (אחר שהערוגת הבושם עזב את המקום) היות שלא מצאו להם את האיש המתאים אשר ישביע את רצונה של הקהילה על כל שכבותיה החסידים והמודרנים כאחד, שהרי הקהילה עם היותה עומדת על יסודות האורתודוכסיה המוצקת הורכבה מקבוצות שונות, מצד אחד

האדמו"ר מזידיטשויב חרדים: שפעטער פאר די קריג איז עס נשתנה געווארן למעליותא, ס'איז בעסער געווען.

רבינו: ס'איז געווען חסידישע אידן אין קליינווארדיין,[22] די חסידיש'סטע קלויז איז געווען דער קליינווארדיינ'ער קלויז.[23]

חסידים ואנשי מעשה אשר תפסו עמדה חשובה בקהילה ובמוסדותיה, מצד שני המתקדמים ששאפו להתבוללות ולמודרניזציה, בין שתי הסיעות הקצונית נמצא חלק גדול של הציבור שלא נטו ימינה ושמאלה בעלי בתים שומרי תורה ומצוות וביניהם כמה בני תורה.

עם התפנות כסא הרבנות נתגלע הריב בין שתי המחנות הקיצוניים, כאשר כל אחד מהצדדים ביקש לבחור אב"ד לפי הלך רוחו, והיתה צפויה סכנה שהקהילה אשר עד אז היתה אורתודוכסית אחידה תתפרד, ואכן עברו חמש שנים עד שאנשי קליינווארדיין מצאו את המועמד המתאים שמאישיותו יפיקו רצון החסידים והנאורים גם יחד, איש הביניים הזה היה הגאון ר' משה חיים ראזענבוים, כוכב עולה בשמי הרבנות בהונגריה אשר היה עתיד לכהן פאר כאב"ד דק"ק קליינווארדיין ארבעים וחמש שנה... עכ"ד.

22 הקלויז היה פקיע שמיה למקום חשוב והתנהג כמנהגי החסידים והיה שם תקנות חזקות שהגה"ק הדרכי תשובה ומרן הגה"ק העצי חיים זי"ע חתמו על התקנות של החסידישע קלויז בקליינווארדיין שחתמו עליו יותר מתשעים חסידים ואנשי מעשה, ועליהם הסכימו וכתבו מכתבי חיזוק ה"ה הגה"ק רבי משה משינאווא ז"ל, שהוסיף על נוסח התקנות: מחמת שאנשי הקלויז בקשו ממנו שאכתוב גם דעתי, לכן כותב אני שגם אני מסכים להתקנות, ומהראוי שכל אחד מאנשי הקלויז יראו שהתקנות הללו יהיו בתוקפן".

והגה"ק הערוגת הבושם ז"ל כתב: "למוראה עיני היו התקנות הנ"ל שקבלו עליהם חסידים ואנשי מעשה המתפללים בקלויז בק"ק קליינווארדיין יצ"ו, עייניתי בהם ומצאתים כולם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת למגדר מילתא לבל יבואו קלי הדעת ולפרוץ גדר להקל ולזלזל במילי דחסידותא, וראוים התקנות הנ"ל לאשרם ולקיימם כמסמרות נטוים ולחזקם ...".

והגה"ק בעל דרכי תשובה זי"ע הוסיף: "גם אני אנקוט ידי לחיזוק ידי אנ"ש חסידים יראים והיקרים דביהמ"ד קלויז בק"ק קליינווארדיין יצ"ו, יהי' ה' עמם ויעלו על במתי הצלחות והרווחות בכל אשר יפנו, ומאד שמח לבי בראותי ב"ה כי תקנות גדולות שנו כאן ותאורנה עיני בקראי אותם, ודברים נחמדים ומפנינים וקיימים לעד ולדורות. שבועות תר"ע לפ"ק".

וכל נוסח התקנות נדפסו בס' אגרות שפירין ושו"ת שמע ישראל (סי' ק"ד-ק"ה) בסופו.

וכן ידוע שהעצי חיים היה ממיסדי התקנות בהקלויז, והעצ"ח כתב לחזק התקנות בזה"ל: "ומאד הוטבו בעיני, ומי יתן והיה לבבם זה ליראה את ה' כל הימים לשמור ולעשות ולקיים מצות ה' ברב אונים ואמיץ כח ויתרומם קרנם למעלה למעלה, וירכבו על במתי הצלחה וברכה עדי נוכה לעלות לציון ברננה במהרה בימינו".

אין קליינווארדיין איז געווען א איד איינער פון די מתפללים אין דעם קלויז וואם האט חתונה געמאכט די טאכטער, און די טאכטער איז שוין נישט געווען אזוי ווי עם דארף צו זיין, אין די לעצטע יארן פאר די מלחמה איז דאך ליידער געווען עגמת נפש אסאך מיט קינדער, מיט די טעכטער, ס'איז נישט געווען אזוי פויגל'דיג, און זי האט זיך שוין אנגעטוהן א שייטל (שזה הי' נגד התקנות ללבוש פאה נכרית, וק"ו שלא לבוא לביהמ"ד בעזרת נשים עם פאה נכרית),[24] און ווען ס'איז געווען שוהל פירן (בשבת שבע ברכות) און די כלה איז געקומען אין בית המדרש, און ס'איז געווען דארט די מחותנים, און איינער איז צוגעגאנגען צום באלעמער און געגעבן א קלאפ אוים, 'מ'וועט נישט ליינען דא ביז די חצופה וועט נישט ארוים גיין פון בית המדרש', דער מחותן איז געגאנגען נאכן דאוונענען צו קידוש צו דעם איד וואם האט דאם אויסגערופן, אזוי זענען חסידיש'ע אידן געווען.

כ'האב געהערט פון אידן וואם זיי דערציילן פון דארט, אז איינער האט געזאגט דארט אזוי, ער האט געקרעכצט אויף

---

23 ועיי' בס' ומשה היה רועה (ח"א עמ' קל"ד) שהרה"ק העצי חיים גם התפלל שם כמה פעמים וניהל שם שולחנותיו, וכן בשב"ק האחרון פר' וארא בשנת תרפ"ו ערך שולחנו בהקלויז הנ"ל, ועיין בס' ברך משה (פר' וארא) שמובא הד"ת שאמר העצ"ח באותו שב"ק.

24 וכמו שכתוב בנוסח התקנות (אות ד'-ה') בזה"ל: אסור לשום אשה לבא בעזרת נשים בפיאה נכרית שקורין שייטל כו' ראו לנחוץ לבאר באר היטב שאסור לשום אשה לבא לעז"נ בשום מין שייטל יהי' מאיזה מין שיהי' ובאיזה אופן שנעשה בלי שום חילוק כלל.... [וגם הזשיאנען החדשים העשוים ממשי שנמשכין מהם חוטי הערב וחוטי השתי נשארים בין שעשוין באופן זה על פני כלם או אפי' נשארו במקצת מקומות כמו רצועות קצרות הם בכלל האיסור זו, כי כן הורה גבר בגוברין כ"ק אדמו"ר הגאון הצדיק המפורסם כו' מרן מו"ה חיים צבי ט"ב שליט"א אבדק"ק סיגוט יע"א בתשובתו אלינו המעותקת בפנקס בפרטי-כל] ולפי זה אסור לשום אשה לבא לקלויז עזרת נשים זולת בזשיאן כמקדם או בטיכל. ואם היא הולכת עם שייטל אפילו שאינה מופיעה בהקלויז, אין לבעלה שום זכות להביע דיעה בהנהגת הקלויז, ואין לו זכות בחירה, אבל מותר לו לעלות לתורה או לקבל 'זיין' בהקלויז.

וכן סיפר מרן הברך משה זי"ע (בד"ת ואת הנוכה תשנ"ה) ותו"ד: וסיפר לי תלמיד מקורב מאאמו"ר ז"ל שהי' דר בקליינווארדיין, ונפשו חשקה מאוד שכ"ק אבא מארי יתאכסן אצלו בביתו שבנה אותו מחדש, והסכים לו כ"ק אבי זצ"ל בתנאי שיביא ויראה לו מה שלובשת אשתו על ראשה ויביא לו, ולא הסכים אאמו"ר ז"ל להתאכסן אצלו מאחר שאשתו הלכה עם פיאה נכרית.

די דורות וואם פאלן, די דורות ווערן אלם שוואכער, ׳אוי – האט דארט א איד געזאגט – איך פארכט זיך ס׳וועט נאך קומען א צייט וואם מ׳וועט ארויף לייגן א זיגער אויף די וואנט דא אין קלויז׳, ער האט מורא פאר דעם טאג, ווי מ׳וועט נאך אנקומען...[25]

האדמו״ר מזידיטשויב חרדים: ר׳ מענדל מאיר (הרה״ח המרומם מוה״ר מענדל מאיר יאקאבאוויטש ז״ל) **איז געווען דארטן.**

רבינו: ר׳ מענדל מאיר איז געווען איידער זיי האבן אויפגענומען דעם ערוגת הבושם אלץ רב.

האדמו״ר מזידיטשויב חרדים: מ׳פארציילט אז דער ערוגת הבושם איז געפארן אויפן באהן, און ער האט שוין געהאט געלייגט טלית ותפילין, און ער האט שוין געדאוועט, אבער ער האט נאכנישט געלייגט רבינו תם׳ס תפילין, און ער האט דארט געלייגט.

רבינו: ער איז אזוי געווארן רב אין קליינווארדיין.

ס׳איז אזוי, דער ערוגת הבושם האט געדארפט ערגעץ פאהרן מיט די באהן זייער פריה, האט ער געדאוועט פאר ווען ער איז ארוים געפאהרן, אבער ער האט נישט קיין צייט צו לייגן רבינו תם׳ס תפילין ווייל ער האט זיך געיאגט צו די באהן, האט ער מיטגענומען מיט זיך רבינו תם תפילין און ער האט געטראכט ער וועט לייגן די רבינו תם׳ס תפילין אויף די באהן.

שפעטער איז ארויף געקומען א איד דארט, אן אשכנזישער איד אן עושר, דער ערוגת הבושם האט איהם געגעבן שלום, און דער איד האט זיך פארגעשטעלט פאר איהם אז ער איז ראש הקהל אין קליינווארדיין, און ער פרעגט דעם ערוגת הבושם ווער ער איז, זאגט ער איהם אז ער איז דער הומנער רב – דער ערוגת הבושם האט ווייניג געערעדט, און ער האט במילא נישט געהאט וואם צו רעדן מיט א אשכנז׳ישן איד – האט ער איהם געזאגט, אנטשולדיגט, איך וויל יעצט דאוונען, – יענער האט דאך נישט געוואוסט וואם מיינט רבינו תם תפילין – האט דער ערוגת הבושם ארויסגענומען רבינו תם תפילין, און האט זיי אנגעטוהן, און ער איז געזיצן אזוי מיט די תפילין א פופצן מינוט, און ער האט זיי אויסגעטוהן, דער ראש הקהל קוקט צו ווי אזוי ביז אפאר מינוט האט שוין דער ערוגת הבושם אויסגעטוהן די תפילין, טראכט ער ביי זיך, אזא רב – וואם דאוועט אין פופצן מינוט – דארף איך ברענגען צו אונז, און ער האט איהם טאקע געברענגט קיין קליינווארדיין צו זיין דארטן רב.

ער האט געזאגט אזא רב דארף איך האבן...

האדמו״ר מזידיטשויב חרדים: שפעטער ווען ער איז געווארן רב האט ער געזאגט מ׳האט געמאכט א מקח טעות...

רבינו: ווען ס׳איז געפארן די דעלעגאציע פון קליינווארדיין קיין הומנא אים זוהן, איז רבי מענדל מאיר אריין געגאנגען פריער, ער האט געזאגט אז ער גייט אריין פאראוים, און ווען ער איז אריין געגאנגען האט ער געהאט אונטערן ארעם א גויאישע צייטונג, אזא בעסערע צייטונג, און ער האט עם אים געלייגט אזוי אין די זייט פון די ספרים שאפע, ער זאל עם זוהן, און די דעלעגאציע האבן זיך אום געקוקט אין שטוב, און געזוהן דעם ספרים שאפע, האבן זיי געזוהן אין די זייט א אונגארישע צייטונג, איז ער זיי געפעלן, איינם פון די זאכן וואם איז זיי געפעלן אז דער רב ליינט א צייטונג...

האדמו״ר מזידיטשויב חרדים: דער ערוגת הבושם האט אסאך געהזר׳ט דעם צעטיל קטן, און פאר די פטירה האט דער ויגד יעקב געפרעגט וואם ער זאל פארלערנען, ער האט שוין נישט געהאט קיין כח, האט ער אים געזאגט אז ער האלט ביים צעטיל קטן סעיף ה׳, ער האט געלערנט אזוי בעיון דעם צעטיל קטן אזוי ווי גמרא תוספות.[26]

המשך השיחה בגליון הבא אי״ה

---

25 כן סיפר הרה״ג רבי יעקב חיים אמסעל ז״ל שפע״א נדב א׳ מורה שעות להקלויז, והחסיד רבי ישראל פליישמאן ע״ה ממתפללי ומייסדי הקלויז זרק עליה אבן, וצעק: א זייגער אין קלויז?!...

26 כן מובא בס׳ תולדות הערוגת הבושם (חלק ב׳ עמוד רי״א) **רבינו בעל ״ערוגת הבושם״ היה לומד את הצעטיל קטן וההנהגות הרבה פעמים בעיון בעת חליו קרא את בנו בעל ״ויגד יעקב״ שיקרא לפניו בצעטיל קטן באמרו ״סעיף ח׳ האלט איך״, כמו בלימוד הצריך עיון שמחלקים אותו לפרקים.**

ופעם קרא לאחיו הר״מ ר׳ יעקב חזקי׳ לקרוא לפניו הצעטיל קטן, הלה מחמת רגילתו קרא במהירות, אך אחיו הערוגת הבושם עצר בעדו, אמור בנחת, כי יש לי על כל תיבה כמה פירושים, והייתי יכול לעשות על כל אות סעיף חיבור מיוחד.

קהל
יטב לב
ד'סאטמאר

נתייסד ע"י רבינו הגה"ק
מוהרי"ט ב"ר יעקללה זי"ע

בנוי בריק
תש"ל

בנו"א
כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק
שליט"א

קול רנה
וישועה
באהלי
צדיקים

סימן טוב ומזל טוב יהא לנו ולכל ישראל אמן

קול צהלה ורינה, שפתותינו תרנה
נברך לאלוקינו, שהשמחה במעונינו, עת הזמיר הגיע בגבולינו

ובהדרת קודש ובאותות כבוד ואהבה, נשגר בזה ברכת מזלא טב"א, אל מול פני הדרת גאון מאורינו ומאליפנו, המסור מריחוק מקום וקירוב הלב למעננו, שר התורה והיראה, לוחם מלחמת ה' בעוז ובגבורה, משריש בלבות רבבות אלפי ישראל מסוף העולם ועד סופו השיטה הברורה, מלהיב לבבות בני ישראל בדברים אהובים, היורות זיקים ושביבים, חסידא ופרישא, בוצינא קדישא, נהורא נפישא

כבוד קדושת מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לרגל שמחת היכנס נכדו החשוב

כמר יקותיאל יהודא נ"י

לעול התורה והמצוות

בן בנו הגה"צ רבי חיים צבי טייטלבוים שליט"א

רב קהל עצי חיים סיגוט ווילליאמסבורג יע"א

ומצלאין אנו לחיי מלכא מרנא ורבנא, יזכהו השי"ת לנהל את עדת מי מנה, מתוך נחת והרחבת הדעת, על מי מנוחות ינהלינו ובמעגלי צדק ינחינו, ויזכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יו"ח במדה גדושה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עדי נזכה במהרה לרגלי מבשר צדק משמיע ישועה, ומלכינו מרן שליט"א בראשינו, במהרה בימינו, אמן.

המברכים בקידה חמש מאות

הנהלת הקהילה

ובכן צדיקים יראו וישמחו
וישרים יעלוזו וחסידים ברינה יגילו